

30 VUOTTA TUKEA USKONTOJEN UHREILLE

**Kertomuksia ja havaintoja
Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n
synnystä nykypäivään**

ERNO VANHALA

UUT – 30 VUOTTA TUKEA USKONTOJEN UHREILLE

**Kertomuksia ja havaintoja
Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n
synnystä nykypäivään**

ERNO VANHALA

© Erno Vanhala 2020

Graafinen suunnittelu Eero Astala

ISBN 978-952-94-4437-3 (nid.)

ISBN 978-952-94-4438-0 (PDF)

Lk 30.7

Painopaikka:

Suomen Uusiokuori Oy

Somero 2021

SISÄLLYS- LUETTELO

ALKUSANAT 6

ESIPUHE 8

I ALKUAJAT 10

- Radioaalloilta kansan keskuuteen 8
- Ensimmäiset vertaistukitapaamiset 12
- Yhdistyksen alkutaival 14
- Rekisteröity yhdistys 17
- Hengellinen väkivalta 20
- Mukana erilaisissa projekteissa 21
- Palautetta tulee 27
- Toiminnan rahoittaminen alkuvuosina 29
- Muutos-lehti 30
- Kotisivut 31

Uskonnon uhrit ja vertaistuki 33

II VUOSITUHAT VAIHTUU 38

Vetovastuu siirtyy 38

- Puhelinpäivystys 45
- Henkilökohtainen auttaminen 47
- Rahallinen hyväksikäyttö uskon-yhteisössä 49

III 2010-LUVUN KASVU 51

- Nykyinen rahoitus alkaa 51
- Toiminta 2010-luvulla 56
- Mukana akateemisissa projekteissa 61
- Toimiston arkea 62
- Vertaistuen muodot 2020-luvulla 65

Kasvukipuja 69

Mitä UUT:n aktiivi saa itselleen toiminnasta? 70

Yhdistyksen jäsenten ja jäsenyyden merkityksestä 74

Tunnettuus 75

TOIMINTAAN OSALLISTUVIEN PALAUTETTA 77

AJATUKSIA UUT:N

TULEVAISUUDESTA 78

LOPPUSANAT 80

USKONTOJEN UHRIEN TUKI UUT RY NUMERONA JA TILASTONA 82

UUT:n merkittäviä julkaisuja 83

UUT:n järjestämiä seminaareja 83

PUHEENJOHTAJAT YHDISTYKSEN HISTORIASSA 84

LÄHTEET 85

ALKUSANAT

Suomessa on luultavasti maailman parasta järjestötoimintaa hengellisen väkivallan uhrien auttamiseksi. Tämä historiikki kertoo siitä, miten tämä toiminta luotiin yhteistyössä entisten helluntailaisten, Jehovan todistajien, mormonien, skientologiien, lestadiolaisten ynnä muiden kanssa.

Nostaisin esille kaksi seikkaa, jotka ovat mahdollistaneet UUT:n syntymisen ja kehittymisen hyvin toimivaksi järjestöksi. Suomessa on pitkät perinteet talkootyölle. Ihmiset ovat tehneet UUT:ssa paljon vapaaehtoistyötä. Tähän heitä on motivoinut halu muuttaa maailmaa ja puuttua vakavaan väkivaltaan. Lisäksi melko pientä palkkaa saaneet työntekijät ovat olleet erittäin motivoituneita työhön myös muista kuin itsensä ja perheensä elättämisen syistä.

Toiseksi UUT:n kasvamisen ja kehittymisen on mahdollistanut aiemmin RAY:n ja nykyään STEA:n tarjoama taloudellinen tuki. Kiitos suomalaiselle yhteiskunnalle siitä, että meillä on näin edistynyt järjestelmä järjestöjen työn rahoittamiseksi.

Kiitos kaikille teille, jotka olette osallistuneet UUT:n rakentamiseen. Tässä historiikissa mainitaan monet teistä. Valitettavasti kaikkia UUT:n toimintaan osallistuneita ei ole voitu mainita ja haastatella. Arvostamme kuitenkin kaikkien panosta. Kiitos myös UUT:n jäsenille ja lahjoittajille taloudellisesta tuesta. Olemme toteuttaneet merkittäviä asioita lahjoitusvaroin. Vuonna 2020 toteutimme lahjoitusvaroilla kokemusasiantuntijakoulutuksen vapaaehtoisille ja palkkasimme osa-aikaisen työntekijän Youtube-videoiden tekemiseen.

Melko pienen rahoituksen avulla pieni organisaatiomme on onnistunut tarjoamaan vertaistukea koko Suomessa, tekemään näkyvää tiedotustyötä ja vaikuttamaan viranomaisiin ja uskonyhteisöihin hengelliseen väkivaltaan puuttumiseksi.

Muissakin maissa on jonkinlaista toimintaa tällä alalla. Yhdysvalloissa lahkoasiantuntijat tarjoavat apuaan varsinkin niille, joilla on varaa maksaa. Pienimuotoista järjestötoimintaa on myös Norjassa ja Ruotsissa, mutta valtio ei ole näissä maissa rahoittanut toimintaa siinä määrin kuin Suomessa, eikä toiminta siellä ole läheskään yhtä laajaa kuin meillä.

Suomessa UUT:n tarjoama apu hengellisen väkivallan uhreille on kaikkien saatavilla maksuttomasti. Kaiken lisäksi UUT:n toiminta on todistettavasti onnistunutta. Vertaistukitoimintaan osallistuvat antavat säännöllisesti hyviä arvioita toiminnan laadusta ja sen hyödyistä hengellisen väkivallan uhreille. Olemme vuodesta toiseen esiintyneet näkyvästi kaikissa suurimmissa medioissa.

Joskus 1990-luvun loppupuolella entinen Jehovan todistaja sanoi minulle: ”tämä on tärkeää asiaa, mutta minä en halua olla se, joka antaa kasvot tälle ongelmalle.” Sittemmin kasvojen antajia on löytynyt paljon. Yli 40 entistä Jehovan todistajaa on esiintynyt omalla nimellään ja kasvoillaan julkisuudessa viime vuosien aikana. UUT:n kautta myös kymmenet muihin yhteisöihin kuuluneet ovat kertoneet kokemastaan julkisesti. Tämä on ollut suuri uhraus monille. Näin tekemällä monet ovat vaarantaneet suhteensa perheeseen, sukuun ja ystäviin. He ovat vastaanottaneet loputtoman julkisuuden internetin hakukoneissa. Uskon puhuvani monien puolesta, kun sanon, että emme varsinaisesti halunneet tällaista julkisuutta. Astuimme esiin, koska mielestämme asia on tärkeä ja väkivallan tulisi loppua. Kiitos myös teille, jotka toimitte UUT:ssa anonymisti. Valintanne on järkevä.

Uskonnonvapaus on tärkeä ihmisoikeus, joka täytyy turvata. Valitettavasti tämän oikeuden turvin jotkin yhteisöt hyväksikäyttävät ja huijaavat ihmisiä tai syyllistyvät pelotteluun, manipulointiin ja muuhun hengelliseen väkivaltaan. Nämä yhteisöt, saarnamiehet, perheet ja suvut eivät aina ymmärrä mitä he tekevät. He saattavat pitää väkivallan tekojaan jopa rakkauden osoituksina väkivallan uhria kohtaan. Esimerkkinä tästä henkilö voidaan sosiaalisesti eristää perheestään ja muista läheisistään, jotta hän huomaaisi tekojensa ja ajattelunsa ”erheet” ja palaisi laumaan. Vähintä mitä yhteiskunta voi tehdä tällaisessa tilanteessa on tarjota toimivaa apua hengellisen väkivallan uhreille.

Ilman UUT:ta yhteiskuntamme olisi paikka, jossa ei olisi samalla tavalla apua tarjolla hengellistä väkivaltaa kokeneille, ja jossa uskonyhteisöt voisivat hieman vapaammin syyllistyä väkivaltaan. Olemme jo onnistuneet muuttamaan maailmaa, mutta vielä on työtä tehtävänä, sillä hengellinen väkivalta ei ole vielä loppunut. Tästä UUT:n on kuitenkin hyvä jatkaa toimintaansa. Toivotan kaikki mukaan jatkamaan tätä työtä.

Helsingissä 22.12.2020
Joni Valkila
Toiminnanjohtaja, UUT ry

ESIPUHE

Uskontojen uhrien tuki UUT ry on toiminut Suomessa kolmisenkymmentä vuotta tehden tärkeää työtä. Tuhannet uskontojen uhrit ovat saaneet apua näinä vuosina. Minulle tarjoutui tilaisuus sukeltaa yhdistyksen historiaan ja dokumentoida yhdistyksen vaiheet kansien väliin. En mitenkään voinut jättää tällaista jännittävää tilaisuutta käyttämättä, joten nyt käsissäsi on UUT:n tähänastisen tarinan kertova teos.

Itse törmäsin yhdistykseen ensimmäisen kerran vuoden vaihteessa 2014–2015, kun ovelleni pöllähti kaksi Jehovan todistajaa. En tiennyt todistajuudesta juuri mitään, joten googlasin asiaa ja törmäsin myös UUT:n julkaisemiin artikkeleihin. Muutettuani myöhemmin Tampereelle huomasin sinne etsittävän vertaistuen vetäjää. Ilmoittauduin vapaaehtoiseksi ja sillä tiellä olen edelleen. Sittemmin päädyin myös UUT:n hallitukseen ja samoihin aikoihin Tampereen vertaistuessa pyörähti yhdistyksen perustajajäsen Terttu Forsell. En häntä tuolloin vielä tuntenut, mutta nopeastihan siinä tutustuttiin. Terttu kyseli UUT:n historiikin perään – “vielä kun alkuperäisiä aktiiveja on hengissä”. Kiinnostuin välittömästi ja esittelin seuraavassa hallituksen kokouksessa idean ruveta kasaamaan haastattelumateriaalia. Sain vihreää valoa ja pistin projektin hiljalleen tekeytymään.

Tämä teos sisältää kertomuksia ja havaintoja UUT:n synnystä nykypäivään. Mukaan on mahtunut helppoja ja vaikeita ajanjaksoja. Tässä teoksessa niitä ja kaikkea muuta kasataan yhteen.

Minulle itselleni hienointa UUT:ssa on ollut tavata koko ajan uusia ihmisiä ja oppia uusia juttuja. En tiennyt vanhoillislestadiolaisuudesta juuri mitään, enkä edes ollut kuullut Hare Krishnoista ennen yhdistyksen pariin päätymistäni. Olen oppinut paljon uutta pelkästään olemalla UUT:n aktiivi, mutta luonnollisesti historiikin työstäminen on antanut paljon uutta kosketuspintaa siihen, kuinka uskonnolliset yhteisöt ovat Suomessa toimineet viime vuosikymmenet.

Kiitän kaikkia, jotka ovat osallistuneet tämän historiikin tekemiseen toimimalla haastateltavina. Te olette antaneet aikaanne haastattelujen muodossa; ilman teiltä saamiani tiedonmurusia ei tämä teos olisi koskaan ollut mahdollinen. Osa haastatelluista haluaa esiintyä anonyymisti, mikä on täysin ymmärrettävää, sillä ei uskonnollisista yhteisöistäkään eroaminen ole asia, jota huudellaan aina ympäri maailman. Kielenhuollollisesti kiitän muun muassa Irmeli Puntaria ja Marianne Määttästä, jotka ovat jaksaneet löytää virheitä, joille olen itse ollut sokea. Suuret kiitokset ansaitsee myös UUT:n toiminnanjohtaja Joni Valmila, joka on ruoskinut tekstiäni oikeaan suuntaan ollessani itse jo aivan sokea omalle kirjoittamiselleni. Kiitän myös vaimoani Ainoa, joka on jaksanut minun istumistani tietokoneen ääressä illasta toiseen.

UUT on hieno yhdistys, joka tekee mielestäni erittäin tärkeää työtä. Oli mahtavaa sukeltaa sen historiaan ja tutkia, kuinka yhdistyksestä tuli se, mitä se on vuonna 2020.

Tampereella, 28.11.2020

Erno Vanhala

**Pyrimme antamaan olkapään niille,
jotka sellaista hetkeksi tarvitsevat,
mutta emme lähde ristiretkelle
mitään uskontoa vastaan. Näemme
tässä sodan, jossa ei ole voittajia
vaan ainoastaan haavoittuneita,
joita jonkun pitäisi tukea.**

Pentti ja Terttu Forsell Kotimaa-lehdessä 10.9.1987

ALKUAJAT

Radioaalloilta kansan keskuuteen

Vuonna 1993 internet oli keksitty, mutta siitä ei tiennyt juuri kukaan. Mauno Koivisto toimi Suomen tasaval-
lan presidenttinä ja 86 prosenttia suomalaisista kuului evanke-
lis-luterilaiseen kirkkoon. Kirkko oli juuri saanut pysäytettyä
jäsenkadon, mutta vain huomataksaan, että kymmenen vuoden
kuluttua jäsenmäärät kääntyisivät jälleen laskuun ja tällä kertaa
käyrä olisi vielä entistäkin jyrkempi. Vuoden 1993 merkittävin
tapahtuma ei kuitenkaan ollut kirkon jäsenkadon tasaantumi-
nen, eikä Sari Essayahin kultamitali Stuttgartin yleisurheilun
maailmanmestaruuskisoissa. Se oli Uskontojen uhrien tuen
rekisteröiminen yhdistykseksi – no, ainakin se oli yksi vuoden
merkittävimpiä tapahtumia.

Uskontojen uhrien tuki UUT ry – tuttavallisemmin, ja tästä
eteenpäin, UUT¹ – sai kuitenkin alkunsa jo paljon ennen virallista
rekisteröitymistä. Mennään ajassa vielä viisi vuotta taaksepäin.
Ylen radiolähetykseen lauantaina 7. helmikuuta 1987 haastatel-
tiin entisiä Jehovan todistajia Maija ja Jaakko Auteroa ja paria
viikkoa myöhemmin entisiä mormoneja Pentti ja Terttu For-
sellia (silloiset Maljaset) sekä entistä Jehovan todistajaa Hol-
ger Richteriä. Ohjelman jälkeen Yleisradio sai puheluita, joissa
lähetyksen kuuntelijat purkivat negatiivisia kokemuksiaan us-
konnoista; kuinka toiset uskonnolliset yhteisöt kohtelevat jäse-
niään – ja varsinkin entisiä jäseniään – huonosti. Tämä aiheutti
keskustelua. Soittajat kyselivät, eikö asialle kannattaisi tehdä jo-
tain. Tietysti kannattaisi tehdä, mutta mitä? Yleisradio ei ollut
organisaatio, jonka tehtävä oli auttaa ihmisiä.

Suomessa ei ollut mitään tahoa, joka olisi pitänyt kirja-
uskonnollisista yhteisöistä, niiden tekemisistä, tekemättä jättä-
misistä, toiminnasta, johtajista tai yhtään mistään. Suomessa,

1 Käytän tästä eteenpäin
lyhennettä UUT kuva-
maan termiä "Uskon-
tojen uhrien tuki" ja
taivutan lyhenteen sen
mukaan.

kuten niin monessa muussakin maassa, on uskonnon vapaus. Sitä on tulkittu monesti niin, että uskonyhteisöjä saa perustaa ja niillä on omat oikeutensa. Tuona lauantaina radiolähetyksessä alettiin peräämään uskonyhteisöjen vastuuta sekä oikeuksia myös yksilöille pelkkien yhteisöjen sijaan.

Jos hallitus halusi muuttaa jotakin lakia, joka koski uskonnollista toimintaa, siihen pyydettiin (ja pyydetään edelleen) lausunto myös eri uskonyhteisöiltä. Kukaan ei kuitenkaan kysynyt yksittäisen yhteisön edustajien mielipiteitä. Uskonyhteisöjen johtajistolla tuntuu olevan suurempi valta kuin demokraattisella yhteiskunnalla; uskonyhteisöt ovat saaneet määrittää melko vapaasti sisäisen etiikkansa ja säännöstönsä. Uskonyhteisön kanta ehkäisyy, abortteihin tai sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin muuttuu ainoastaan, mikäli johtaja tai johtajisto niin päättää. Tämä on teokraattista vallankäyttöä, jossa valta on annettu uskonnollisille johtajille, jotka edustavat uskontonsa jumalaa. Monet uskonnot pohjaavat tällaiseen ajatusmalliin. Yhteisöä koskeviin päätöksiin yksittäisellä jäsenellä ei ole käytännössä mitään sananvaltaa. Toisin sanoen, mikäli yksittäinen uskonyhteisön jäsen on päätöksistä eri mieltä, joutuu mahdollisesti lähtemään yhteisöstä tai pitämään omat eriävät käsityksensä omana tietonaan. Toisissa yhteisöissä "totuuden" suhteen on enemmän liikkumavaraa kuin toisissa – ekstremistisimmät eivät hyväksy minkäänlaista toisinajattelua, kun taas toisten yhteisöjen piirissä on erilaisia näkökantoja.

Ylen saamassa palautteessa ja Kansanradion keskusteluissa kaivattiin kuitenkin asialle tehtävän jotakin. Väärin kohdellut ihmiset halusivat saada äänensä kuuluviin. He halusivat päästä eroon tuskasta, jonka yhteisö ja uskonto olivat jättäneet heihin vuosien saatossa. Ihmiset halusivat myös auttaa toisia ihmisiä. He halusivat jakaa omia kokemuksiaan, tarjota olkapäätänsä ja päästä mahdollisesti varoittamaan muita erilaisten yhteisöjen, seurakuntien, lahkojen ja kulttien tekemisistä.

Yleisradiosta soitettiin Terttu Forsellille ja kysyttiin voisiko hän ottaa vastaan puheluita, joita heille tuli. Terttu myöntyi ja sen jälkeen puhelin alkoi soida. Kesti hetki ja verkostoja alkoi syntyä. Pentti ja Terttu Forsell tarttuivat toimeen muutaman muun asiasta kiinnostuneen kanssa. He olivat eronneet joitakin vuosia aiemmin mormoneista ja tiesivät omakohtaisesti, kuinka uskonnollinen yhteisö voi pahimmillaan huijata jäseniään. He eivät edes olleet tavallisia rivijäseniä vaan olivat nousseet hierarkiassa ylöspäin ja päätyneet lopulta tekemään sijaiskas-

teita mormonitemppeliin Sveitsiin. Tuolloin Suomessa ei vielä ollut Myöhempien Aikojen Pyhien Jeesuksen Kristuksen kirkon (MAP-kirkko, eli mormonit) omaa temppeliä.

1980-luvulla viestimiseen ja tiedon jakamiseen ei ollut vielä sosiaalista mediaa, kännyköitä tai internetiä sellaisessa mitta-kaavassa, jossa ne ovat nykypäivänä. Forsellit ja muut varhaiset aktiivit kuitenkin löysivät kaltaisiaan ihmisiä puhelimen, faxin ja perinteisen postin välityksellä, ja täten uskontojen parissa kärsineiden ihmisten tavoittaminen lähti käyntiin. Pian oli aika järjestää tapaaminen, jossa oli mukana uskonyhteisöjen kaltoin-kohtelemia ihmisiä. Harva olisi vielä 1980-luvulla osannut ajatella, kuinka laajaksi toiminta pääsisi muodostumaan.

Ensimmäiset vertaistukitapaamiset

2 Eri papereissa tämä päivä on joko 18., 27. tai 28. Pidän kuitenkin viimeisintä luotettavimpana, sillä se on lauantai ja alkuperäisessä kutsussa mainitaan nimenomaan lauantai.

Ensimmäinen tapaaminen oli Tampereella 28.3.1987² Oskarin Hovin yläkerrassa. Maaliskuun alussa entinen adventisti Erkki Onjukka lähetti kutsuja tapaamiseen tuntemilleen tahoille. Onjukka oli soittanut Kansanradiossa esiintyneelle Maija Auterolle ja tiedustellut uskontoonsa pettyneiden ihmisten tietoja. Kutsukirjeessä mainittiin Kansanradiossa olleiden entisten uskonyhteisöjen jäsenten kertomukset omista elämästään uskonlahkoissa. Terttu Forsellin mukaan tunnelma ensimmäisessä tapaamisessa oli kuin ”hulluja olisi päästetty irti”. Ihmisten vuosien patoumat päästettiin avautumaan ja läsnä olleet pystyivät kertomaan tarinoitaan ja kokemuksiaan ihmisille, jotka tiesivät, mistä oli puhe. Ensimmäistä kertaa elämässään he eivät olleet yksin kokemustensa kanssa.

”Kaikki kertoivat omia kokemuksiaan yhteisöistään ja huomattiin, että vaikka on erilaiset yhteisöt ja opit, kokemukset olivat hyvin samoja. Se oli hyvin terapeutista”, kertoo Leena Huovinen, joka oli 1980- ja 1990-luvuilla aktiivisesti mukana UUT:n toiminnassa.

1980-luvun lopulla yhteydenpito useisiin ihmisiin vaati laajaa puhelinnumerolistaa ja aikaa soittaa kaikki ihmiset lävitse. Tulee muistaa, ettei tällöin ollut käytössä kännyköitä, joten jos ihminen ei vastannut ensimmäisellä kerralla, tuli soittaa myöhemmin uudestaan ja uudestaan, jotta viestiä sai varmasti välitettyä. Forsellit olivat valmiita ottamaan tätä vetovastuuta, ja Tertulle kertyi ajan kuluessa laajat kontaktiverkostot sekä uh-

rien puolelle, mutta myös eri uskonyhteisöjen ja viranomaisten edustajiin.

“Oltiin oltu puhelinyhteydessä ja meille soitettiin, että Ylöjärvellä olisi kokoontuminen. Terttu ja Pentti Forsell vetivät molemmat. Mukana oli entisiä Jehovan todistajia, helluntalaisia, vapaakirkkolaisia, skientologeja ja itämaisista uskonnoista ja tietysti mormoneista”, kertoo heti alkuvaiheessa mukana ollut aktiivi.

“Kun ihmisellä on tällainen syvältä koskettava erokokeumus, se saattaa nousta hyvinkin pintaan. Kyllä siellä joskus käytettiin vähän kovaakin kieltä”, vahvistaa pappi Matti Liljeqvist Forsellin tuntemukset muistellessaan ensimmäisiä kokoontumisia Ylöjärven Julkujärvellä. Kun eläkkeellä oleva rauhallinen pappi toteaa käytetyn “kovaakin kieltä”, voidaan rivien välistä ymmärtää ihmisillä olleen todellakin “haasteita” omien tunteidensa ja muistojensa kanssa.

Ensimmäinen tapaaminen oli siis alkuvuodesta, mutta seuraava järjestettiin jo saman vuoden syksyllä. Tällä kertaa tapaamispaikaksi valittiin Hotelli Tammer Tampereella ja paikalle tuli myös tiedotusvälineiden edustajia. Tämä oli ensimmäisiä kertoja, kun UUT pääsi otsikoihin ja siitä alkoi kipuaminen yhteiskunnalliseksi vaikuttajaksi uskontojen haittapuolien tiedottamisen saralla.

“Ihmisiä tuli ympäri Suomen: Helsingistä, Joensuusta ja joka puolelta. Ehkä joku 25 ihmistä. Ihan yllätyin kuinka monta tuli. Kaikki huusivat pahaa oloaan pois”, kertoo Terttu Forsell tapaamisesta.

Syksyn tapaamisessa paikallaolijat määrittelivät jo lahoille yhteisiä piirteitä ja pohtivat yhdistyksen perustamista. Keskusteluissa käytiin läpi mahdollista kirjelmointia opetusministeriöön ovelta ovelle käännytystyöhön liittyen ja pohdittiin uskonnon opettajien vastuuta heidän mahdollisesti antaessa puheenvuoroja eri uskonyhteisöjen edustajille oppitunneillaan.

Keskusteluissa oli myös “hengellisten AA-ryhmien” perustaminen eri puolille Suomea. Vaikeutena kuitenkin koettiin tällaisista ryhmistä tiedottaminen, jotta ihmiset osaisivat vertaisavun luokse. Lahkoissa mukana olevien “saarnaajien” päättyminen mukaan tapaamisiin koettiin myös uhaksi.

Ensimmäisissä tapaamisissa kannustettiin uskontojen uhreja kertomaan kokemuksistaan, jotta tietoa saataisiin leviettyä. Haaveissa oli koota näitä kokemuksia kirjaksi asti. Heti alusta lähtien on kirjattu talteen tarve huomioida uhrien erilai-

nen avuntarve. Toisille vertaistuki voi olla äärimmäisen hyväksi, mutta myös ammattilaisen – ulkopuolisen – avulle on tilausta.

Alkuaikoina tapaamisia järjestettiin kaksi kertaa vuodessa, usein Julkujärvellä, jossa Forsell oli töissä. Leirikeskus mahdollisti yöpymiset kaukaa tuleville ja loi lämmينhenkisen tunnelman ihmisille. Ihmisillä oli mahdollisuus jutella ryhmänä tai lähteä kahden kesken kävelyille purkamaan ajatuksia, jos sellaiselta tuntui. Päivisin oli tarjolla Forsellin tekemää ruokaa ja iltaisin oli sauna lämmin.

“Se oli vähän kuin sellainen perheyhteisö”, muistelee Terttu tapaamisia 1980- ja 1990-lukujen taitteessa. Näistä päivistä on tultu pitkä matka nykyiseen noin sataan vertaistukitapaamiseen vuodessa ympäri Suomen. Alkuaikoina ryhmän pienuuden ansiosta kaikki tunsivat toisensa, joten luottamuksen rakentaminen on ollut helppoa, eikä organisaation pyörittäminen vaatinut vastaavia resursseja kuin nykypäivänä. Kuten kaikki muutkin yhdistykset, UUT aloitti toimintansa hyvin pienimuotoisesti.

Yhdistyksen alkutaival

Heti alusta lähtien toiminnassa mukana olleille oli selvää, ettei yhdistystä haluttu rekisteröidä mitenkään. Haluttiin ottaa pesäeroa rekisteröityihin uskonyhteisöihin ja pitäytyä epävirallisessa toiminnassa.

“Me ei oltu mitenkään rekisteröityneitä. Jokaisella oli vähän sellainen olo, että tulee uusi uskonto sitten, jos me rekisteröidytään”, kertoo Terttu Forsell alkuaikojen UUT:n tekijöiden ajatusmaailmasta. Tämä on ymmärrettävää, sillä jokaisella oli kokemusta, miten järjestäytynyt organisaatio voi vaikuttaa ihmiseen niin negatiivisesti. Nimi ryhmittymälle kuitenkin haluttiin ottaa käyttöön, jotta ihmiset tietäisivät, mistä on kyse ja kaikki puhuisivat asiasta samalla nimellä.

“Silloin oli nimenomaan kaksi tärkeää asiaa: että saadaan ryhmä jonkin nimen alle ja toisena, että ei perusteta yhdistystä. Kaikki olivat saaneet aivan tarpeekseen järjestetystä toiminnasta”, vahvistaa Matti Liljeqvist Forsellin muistot. Eija Nieminen kuvaa gradussaan (s. 26), kuinka Pentti Forsell oli jopa todennut alussa, että mikäli yhdistys rekisteröidään, hän eroaa koko yhdistyksestä. Liljeqvist oli mukana jo hyvin varhaisessa vaiheessa UUT:n vasta hakiessa muotoaan. Hänen roolinsa on ollut enemmänkin harmaana eminenssinä toimiminen, eikä hän itse

ole koskaan kuulunut UUT:een, eikä ole myöskään ollut missään virallisessa roolissa, mutta toiminnassa kuitenkin.

Matti Liljeqvist oli auttanut Forselleita tyhjiössä, joka oli syntynyt heidän jättäessä mormonismiin taakseen. Liljeqvist koki myös, että uskontojen kaltoin kohtelemat yksilöt, jotka kävivät tapaamassa toisiaan, olivat kuin AA-kokouksissa (Nimetömät Alkoholistit, Alcoholics Anonymous) käyvät ihmiset. He hakivat ja tarjosivat toisilleen kokemuksiaan, tukea ja rohkaisua. Tavoitteena oli hakea rinnastusta AA – UU, mutta lopulta UU sai rinnalleen vielä T:n painottamaan, että kyseessä on järjestö, joka tarjoaa tukea – ja pyrkii myös ennalta ehkäisevään työhön.

“Sitä hirveesti puhuttiin, että mikä se nimi vois olla, eikä oltu kauheen tyytyväisiä tähän Uskontojen uhrien tukeen, mutta ei parempaakaan silloin keksitty. On se toiminu kuitenkin”, Terttu Forsell kertoo alkuaikojen nimen pohdinnasta.

“Tuntui voimakkaalta puhua uhrista, mutta on se nyt kuitenkin kelvannut”, nimen keksijä Matti Liljeqvist pohtii termejä nyt 30 vuotta myöhemmin.

Nimessä termi “uhri” on aina välillä aiheuttanut joissain ihmisissä ihmettelevää reaktiota. Kaikki eivät halua samaistua uhri-sanaan esimerkiksi siksi, että se saatetaan liittää voimattomuuteen ja uhritumiseen ja jotkut puolestaan eivät koe olevansa uhreja. Toisaalta osa hengellistä väkivaltaa kokeneista on saattanut vasta vuosien jälkeen hahmottaa, että hän todella on uskonnon *uhri*. Yhdistyksen nimen voi nähdä perusteltuna muun muassa siksi, että hengellistä väkivaltaa kokeneiden ihmisten kokemuksia ei haluta vähätellä.

Keväällä 1990 UUT-aktiivit kokoustivat “uskonnon uhrin” -nimen alla ja yksi kokouksessa käsiteltävä asia oli virallisen nimen valinta. Tällöin muutamasta vaihtoehdosta valittiin “Uskonnon Uhrien Tuki ry”. Hiljalleen Uskontojen uhrien tuki – UUT – vakiintui käyttöön; joskin monissa dokumenteissa puhutaan ristiin sekä *uskontojen* että *uskonnon* uhrien tuesta vielä tälläkin vuosituhannella (huomasin itsekin kirjoittaneeni yksikössä eräässä kolumnissani!). Asia on sinänsä kuriositeetti, mutta ihmisethän ovat kuitenkin eri uskontojen uhreja – jotkut jopa useammankin uskonnon. Vaikka UUT:n nimestä on myöhemminkin keskusteltu, ovat keskustelut päättyneet siihen lopputulemaan, että Uskontojen uhrien tuki on hyvä ja informatiivinen nimi. Nykypäivänä UUT:lla on jo brändiarvoa, joten nimen vaihtaminen olisi työlästä.

UUT:n toiminta ei ole täysin peilattavissa Nimettömien Alkoholistien käytäntöihin, mutta organisaatioita yhdistää avun saaminen matalalla kynnyksellä. UUT:n jäseneksi ja vertaistukitapaamisiin ovat tervetulleita kaikki, jotka kokevat olevansa jollain tavalla uskonnon – tai uskontojen – uhreja. Yhdistys ei ota kantaa jäsentensä poliittisiin aatteisiin, sukupuoleen, seksuaaliseen suuntaukseen tai uskonnolliseen vakaumukseen. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että vertaistukitapaamisissa on täysin hyväksyttävää keskustella uskonyhteisön aiheuttamista traumaista, mutta samalla pitää oma henkilökohtainen uskonsa niin halutessaan. Ketään ei vaadita luopumaan uskosta tai uskonnosta sen enempää kuin liittymäänkään mihinkään uskontoon.

Mukaan aloittaneeseen ryhmään haalittiin ihmisiä monin eri tavoin. Oli selvää, että uskontojen uhreja löytyisi Suomen kokoisesta maasta runsain määrin, mutta heidän tavoittamisensa ei ollut 80-luvun lopulla yhtä helppoa kuin nykypäivänä. Puskaradio toimi hyvin, mutta myös muita keinoja käytettiin. Skientologia oli otsikoissa 80- ja 90-lukujen taitteessa, joten myös entisiä skientologeja mainittiin lehtiartikkeleissa, mikä johti myös heidän päätymiseensä UUT-aktiiveiksi.

“Oli isoja juttuja Helsingin Sanomissa. Terttu oli niitä luke-
nut ja otti yhteyttä”, muistelee entinen skientologi Jouko Kirves
päätymistään yhdistyksen pariin.

Yhdistyksen edustajat törmäsivät 80-luvun lopussa lehti-
kirjoitukseen, jossa kerrottiin, kuinka Tukholmassa kokoontui
FRI-ryhmä (Föreningen Rädda Individen) ja päätyivät seila-
maan lahden yli tutustumaan, kuinka Ruotsissa toimittiin us-
kontojen uhrien kanssa.

“Käytiin siellä aina joka toinen kuukausi. Se oli omaisten
ryhmä, mutta saattoi sinne aina välillä tulla joku uskonnon uhri-
kin kertomaan omasta tarinastaan. Aina oli joku, joka piti alus-
tuksen”, kertoo yhdistyksen vanhempi vaikuttaja toiminnasta
1990-luvulla.

Yhdistyksen alkuaikoina pelkkä UUT ei kuitenkaan riit-
tänyt. UUT:n sisällä oli tarjolla myös skientologian uhrien tuki
“ry”:tä ja APUVA-ryhmä, eli AivoPesun Uhrien VANhemmat, joka
pyrki antamaan tukea omaisille, joiden läheinen oli ajautunut
epäterveen uskonnon tai kultin vallan alle. APUVA sai selkeitä
vaikutteita Ruotsin FRI-ryhmästä ja se kokoontui muutaman
vuoden Helsingissä. Ryhmä kasautui hyvin vahvasti puskara-
dion perusteella, eikä mitään virallista tiedottamista ryhmästä

tehty. Lisäksi UUT:n sisällä toiminut Uskonnon uhrien läheiset (UUL) kokoontui myös auttamaan niitä, jotka eivät itse olleet suoraan uskontojen uhreja, mutta joiden läheinen oli joutunut lahkoon, kultin tai perinteisemmän uskonnon vietäväksi niin, että siitä aiheutui selkeää haittaa läheisille. Vaikka nykypäivänä UUL ei enää kokoonnukaan, UUT:n toiminta on nykyään suunnattu myös niille, joiden läheinen on uskonnon uhri. Yhdistyksen verstaistuki palvelee myös niitä ihmisiä, joiden läheiset ovat katkaisseet välinsä lähdettyään seuraamaan jotain guria tai lahkonojohtajaa. Uskonnot voivat luoda uhreja ilman, että uhri olisi itsemissään suorassa tekemisissä uskonnon kanssa.

1990-luvun alussa Suomessa oli lukuisia skientologian uhreja, jotka olivat menettäneet omaisuutensa Skientologia-kirkolle.³ He olivat myös taanneet monia toistensa lainoja, joten velkaa oli maksettavana, kun päätös luopua skientologiasta kypsyi. Tämä synnytti myös skientologian uhrin -ryhmittymän.

“Me käytettiin Skientologian uhrin -termiä ja skientologit laitteli meille postia, ettei nimeä saa käyttää.”⁴ Lisättiin vielä ry siihen perään, vaikkei sitä oltu edes rekisteröity”, kertoo Jouko Kirves entisenä skientologina. Skientologian uhrin -yhdistystä ei koskaan rekisteröity, vaan toiminta pyöri UUT:n sisällä.

UUT haki siis vaikutteita ulkomaisista toimijoista, mutta pyrki kuitenkin ottamaan roolia asioissa, jotka kohdistuivat suomalaisen yhteiskuntaan. UUT:sta muodostui organisaatio, jonka suomalaiset rakensivat ratkomaan suomalaisia ongelmia.

Rekisteröity yhdistys

Vaikka alussa pidettiin selvänä, ettei UUT:sta tehdä rekisteröityä yhdistystä, päädyttiin tämä päätös pyörtämään 1990-luvun alussa (kuten jo edellisen kappaleen yhdistyksen nimen pohdinnasta kävi ilmi, rekisteröity yhdistys oli tavoitteena). Silloisen Suomen Mielenterveysseuran (nykyään MIELI Suomen mielenterveys ry) toiminnanjohtaja Pirkko Lahti suositteli yhdistyksen rekisteröimistä. Ajatuksena oli, että UUT otettaisiin vakavammin yhteiskunnallisessa keskustelussa, jos se olisi rekisteröitynyt yhdistys, eikä vain hajanainen joukko ihmisiä. Jo marraskuussa 1989 yhdistyksen kokouksessa oli käytetty puheenvuoro, jossa todettiin, että on vain ajan kysymys, koska yhdistys rekisteröidään ja toukokuussa 1990 UUT:n toimikunnan kokouksessa keskusteltiin UUT ry:n perustamisesta ja sääntöjen luomisesta yhdistykselle. Matti Martikaisen koolle kutsumassa kokouksessa päätettiin,

3 Skientologialla ei ole kirkon asemaa Suomessa, eikä juuri muissaakaan maissa, poikkeuksena kourallinen valtioita, kuten Ruotsi ja Meksiko.

4 Tulee huomata, että virallisesti ryhmän nimessä on C, mutta suomeksi käytän K:ta.

ettei yhdistys ota kantaa mihinkään poliittiseen, aatteelliseen tai uskonnolliseen suuntaukseen. Päätös ei kuitenkaan ollut yksimielinen. Joillakin aktiiveilla oli pelkona, että rekisteröityyn yhdistykseen voisi päästä “soluttautujia” eri uskonlahkoista, mutta käytännössä tällainen huoli on osoittautunut turhaksi; UUT:n toiminnan piirissä saa olla myös uskonyhteisöihin kuuluvia ihmisiä, mutta käytännössä toimintaan ei osallistu kovin fundamentalistisia ihmisiä. UUT:n jäsenillä on uskonnonvapaus, ja yhdistys on uskonnollisesti sitoutumaton, eikä se myöskään ole ateistinen saati uskontovastainen. Alkuaikoina myös linjattiin, ettei UUT saa olla kilpailija Vapaa-ajattelijain liitolle. Vaikka yhdistyksillä on yhteneväisyyksiä, eivät ne kuitenkaan toimi päällekkäin nykypäivänäkään.

UUT:n sisällä oli yhdistyksen perustamisen alkuaikoina sisäisiä ristiriitoja yhdistyksen yhteiskunnallisen vaikuttamistyön suhteen. Osa yhdistyksen jäsenistä halusi asialle julkisuutta kantaaottavin ulostuloin mediassa, kun taas osa jäsenistä olisi halunnut yhdistyksen tiedottavan vain vertaistuen olemassaolosta. Pelkän vertaistuesta tiedottamisen kannalla olevista osa uhkaili jopa erolla yhdistyksestä. Kuitenkin niukemman tiedottamisen kannalla olevien äänet jäivät taustalle yhdistyksen edetessä kohti rekisteröitymistä.

Suomen helluntaiherätyksen pää-äänenkannattaja *Ristin Voitto* uutisoi 13.12.1990 uskontojen uhrien pyrkivän rekisteröimään yhdistyksensä saman vuoden aikana. Samalla lehti otti voimakkaasti kantaa siihen, että helluntaiseurakunnissa pyritään estämään uhrien syntymistä kaikin tavoin – kuitenkin sivulauseessa mainiten, että aina ei ole onnistuttu. UUT oli kuitenkin jo tässä vaiheessa niin tunnettu, että pelkät yhdistyksen rekisteröintipuheet kilvoittivat keskustelua uskonyhteisöjen julkaisuisa ja antoivat palstatilaa UUT:n ajamille asioille.

Yhdistysorganisaation hierarkiaksi oli ehdolla kolmiporainen malli, jossa olisi ylimpänä ollut UUT ry, tämän alla kanatusyhdistys ja alimmalla tasolla ruohonjuuritason toiminta eri paikkakunnilla. Mallista ei tullut aivan esitetyn mukainen, mutta yhdistyksen alla toimii vertaistukitoimintaa eli ruohonjuuritason työtä eri paikkakunnilla ja näille on omat yhteyshenkilönsä, kuten ehdotuksessa keväällä 1990 esitettiin.

Ehdotuksessa UUT ry:n jäsenet olisivat uskonnollisesti sitoutumattomia, eikä UUT tekisi teologisia kannanottoja. Yhdistyksen kulmakiviksi muodostuikin jo aiemmin mainittu uskonnollinen sitoutumattomuus, eikä teologisiakaan kannanottoja ole tehty.

Näin jälkikäteen on helppo nähdä, että nämä päätökset ovat olleet hyviä ja edesauttaneet yhdistystä keskittymään ydinalueisiinsa: vertaistuen järjestämiseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön uskontoasiantuntijana hyvien lehdistö- ja valtiovaltasuhteiden kautta. Nämäkin mainitaan alkuperäisessä suunnitelmassa.

Terttu Forsell oli tuttu näky lehtien sivuilla. Hän ajoi UUT:n asiaa omilla kasvoillaan koko 1990-luvun (Pohjolan Sanomat).

Terttu Forsell kehottaa ihmisiä olemaan kriittinen uskontojen kauppamiehiä kohtaan, sillä nämä jättävät kertomatta yhteisön ikävämät puolet, jotka paljastuvat vasta sitoutumisen jälkeen.

Annali Yliälö

Yhdistyksen rekisteröimishankkeen alullepanemisesta kerkesi vierähtää puolitoista vuotta, mutta lopulta lokakuun kolmantena päivänä 1992 perustajajäsenet Maija-Liisa Somiska, Terttu Maljanen (Forsell), Raimo Väisänen, Martta Fredman ja Jouko Kirves allekirjoittivat perustamisasiakirjan. Oikeusministeriö on leimannut perustamisilmoituksen saapuneeksi 30. joulukuuta 1992, ja yhdistyksen virallinen taival alkoi heti alkuvuodesta 4.1.1993. Yhdistys rekisteröitiin alunperin nimellä *Uskontojen uhrien tuki ry*, mutta muutettiin vuosituhannen vaihteessa muotoon *Uskontojen uhrien tuki UUT ry*. Muutos toi nimeen nä-

kymään lyhenteen, jolla yhdistys – varsinkin sisäisesti – paremmin tunnetaan.

Yhdistykselle luotiin toimintasuunnitelma vuodelle 1993. Suunnitelma sisälsi uskontojen uhrien tukemista, kokouksia ja asiantuntijaluentoja. Yhdistyksen toiminta alkoi hiljalleen löytää uomansa ja ensimmäinen virallinen vuosikokous pidettiin 20.3.1993 Helsingissä. Kokouksessa Terttu Forsell valittiin yhdistyksen hallituksen puheenjohtajaksi. Vaikkei yhdistyksellä suoranaisia tuloja vielä ollutkaan, oli vuoden 1993 tulo- ja menoarvio rakennettu niin, että rahaa liikkuisi 10 500 markkaa (nykyrahassa 2 553 euroa). Tähtäimessä oli myös laittaa tukihakemus silloiselle Raha-automaattiyhdistykselle.

Hengellinen väkivalta

UUT:n nousu otsikoihin nosti myös hengellisen väkivallan termin esiin. Konsepti on edelleen varsin tuore, joten on parasta taustoittaa syitä, miksi UUT:lle on tarvetta ja millaisten ongelmien kanssa ihmiset painivat.

Hengellinen väkivalta ei ole terminä aivan uusi, vaan Suomen evankelis-luterilainen kirkko on käyttänyt termiä ainakin jo vuonna 1985 työryhmämuistiossaan pohdittaessa kuinka hengellistä väkivaltaa tulisi välttää (Kukkula, s. 27). Termi on kuitenkin noussut viime vuosina yleiseen tietouteen muun muassa UUT:n ja akateemisten tutkijoiden myötä. Poliitiikan ja vallankäytön tutkija Aini Linjakumpu määrittelee hengellisen väkivallan seuraavasti:

Väkivalta määrittyy hengelliseksi silloin, kun se perustellaan hengellisistä lähtökohdista tai hengellisessä yhteisössä olemisen kautta. Hengellinen väkivalta on usein henkistä, mutta se voi olla luonteeltaan myös fyysistä. Se kohdistuu uskonnollisen liikkeen yksittäisiin jäseniin. Väkivallan tekijöinä voi olla yhteisö kokonaisuudessaan tai yhteisöön kuuluvat ihmiset. (Linjakumpu, s. 10)

Mikään uskonnollinen yhteisö ei ole immuuni hengelliselle väkivallalle. Hengellisen väkivallan konkreettisia esimerkkejä ovat muun muassa seuraavat tapaukset: uskonyhteisön puuttuminen ihmisen seksielämään kieltämällä ehkäisyn vedoten uskonnolliseen kirjallisuuteen, jäsenten pakottaminen pysymään erossa yhteisön jättäneistä jäsenistä lainaamalla yhtä pyhän kirjan lausetta, tai lihan syönnin kieltäminen jäseniltä, koska jumalallekin tarjotaan vain hyvää kasvisruokaa.

Mukana erilaisissa projekteissa

Silloinen Suomen Mielenterveysseura julkaisi vuonna 1996 *Uskonnon kahdet kasvot: mielenterveyden tuki vai taakka* -kirjan, jonka teossa Terttu Forsell oli vahvasti mukana muiden UUT:n aktiivien kanssa. Teoksen kasaaminen oli pitkä prosessi ja UUT myötävaikutti pari vuotta kirjan työstämisessä.

Kirjan julkaisun myötä myös UUT sai entistä enemmän huomiota mediassa, vaikkei tuolloin vielä ollutkaan automaattista, että toimittajat osaisivat ottaa yhteyttä UUT:een, mikäli tekivät juttua uskonnollisista yhteisöistä.

Terttu Forsell kiersi miehensä Pentin kanssa myös ympäri Suomen puhumassa erilaisissa tilaisuuksissa. Alkuaikoina Forsellit puhuivat paljon kokemuksistaan entisinä mormoneina. Tällaiselle oli tarvetta, sillä evankelis-luterilaisissa piireissä ei välttämättä oltu tietoisia, kuinka kohdata esimerkiksi mormoni, joka näennäisesti uskoo samaan Jumalaan, mutta todellisuudessa uskonto on aivan eri kuin mitä kristillisissä piireissä on totuttu tapaamaan. UUT:n tapaamisten myötä ymmärrys muistakin uskonyhteisöistä laajeni, ja esiintymisissään Forsellit toivat ilmi kuulemiaan kokemuksia – ”kierouksia ja vääryyksiä”. Pääsääntöisesti evankelis-luterilaiset seurakunnat tarjosivat alustaa, jossa kertoa UUT:n tekemistä havainnoista ja työstä. Vaikka suuri osa UUT-puhujakeikoista tapahtuikin evankelis-luterilaisen kirkon alla, pyydettiin Terttu Forsell kuitenkin myös muun muassa helluntailaisten tapahtumaan puhumaan.

Esiintymismatka helluntailaisten kutsumana ei kuitenkaan ollut sieltä helpoimmasta päästä, sillä Forsellin päästyä lavalle alkoi yleisöstä kuulua huutelua. Lavalle oli yleisön silmissä tuotu saatanan lähetti. Tällainen reaktio ei ole täysin poikkeuksellinen niiden uskonyhteisöjen piirissä, joiden toiminnan vääryyksiä UUT on tuonut ilmi. UUT:n mustamaalaaminen ja demonisointi voi saada yhdistyksen näyttäytymään hyvinkin pelottavana, mikäli uskonyhteisön propagandaa uskoo.

Järjestäjät kuitenkin vaiensivat huutelun ja Terttu Forsell pääsi pitämään puheensa. Forsellin tavoitteena on aina ollut dialogin saavuttaminen, eikä se toteudu, jos yleisöstä vain huudellaan, mitä sylki suuhun tuo. Vaikka asiat riitelisivät keskenään, ei ihmisten tarvitse ottaa toisiaan kurkusta kiinni.

Forsellit kävivät myös kouluissa puhumassa uskontojen varjopuolista. Varsinkin lukiolaiset tuntuivat ymmärtävän ongelmia. Näiden puhujakeikkojen aikana Terttu Forsell törmäsi

ongelmaan, jossa eräiden uskonyhteisöjen lähetystyöntekijät kysyivät, voisivatko he tulla Forsellin mukana käymään kouluissa. Forsell esitti vastakysymyksen, voisiko hän myös kulkea heidän mukanaan kouluissa? Kauppoja ei tullut.

Forsellien lisäksi muun muassa Leena Huovinen kävi kertomassa kokemuksistaan mediassa. Mikäli toimittajat olivat kiinnostuneet lestadiolaisuudesta, Forsell antoi Huovisen yhteystiedot. Huovinen oli mukana niin televisiossa, radiossa kuin lehdissä. Myös akateeminen maailma järjesti aika ajoin asiaa sivuavia tapahtumia, joissa UUT oli mukana ja näin Huovinen osallistui muun muassa Tampereen yliopiston mielenterveysseminaariin. Tämän lisäksi Huovinen kertoo päätyneensä myös Vapaa-ajattelijoiden kesäpäiville puhumaan kokemuksistaan.

Vuoden 1994 työmuistiossa on mainittu 49 Terttu Forsellin tekemää vierailua, muun muassa nuorisokeskuksiin, lukioihin, yliopistoihin ja seurakuntiin. Tämän lisäksi oli yli 300 puhelinkontaktia ja 20 lehti-, TV- tai radio-ohjelmaa. Forsell sai vuoden 1996 aikana yli 3 000 yhteydenottoa ja tämän lisäksi myös muut aktiivit kävivät puhumassa ympäri Suomen. Alkuvuosina UUT haali myös käsiinsä Yhdysvalloista entisten mormonien ja Jehovan todistajien tekemiä videokasetteja ja suomensi niitä, jotta niitä pystyttiin näyttämään suomalaisissa tilaisuuksissa. Tekemistä siis riitti ja aktiivit käyttivät vapaa-aikaansa asioiden edistämiseen huimissa määrin.

1990-luvulla UUT teki paljon yhteistyötä evankelis-luterilaisen kirkon työntekijöiden kanssa. Useat kirkkoherrat olivat yhteyksissä yhdistykseen tiedustellen, kuinka he voisivat auttaa omassa seurakunnassaan olevia väärin kohdeltuja yksilöitä. Nykypäivänä kirkon rooli yhteiskunnassa on muuttunut, kirkkoon kuuluvien ihmisten määrä on vähentynyt ja UUT:n yhteistyökuviotkin ovat erilaiset. Kuitenkin edelleen seurakuntien edustajat kysyvät aika ajoin neuvoja ja haluavat tehdä yhteistyötä UUT:n kanssa.

UUT on myös esiintynyt aikoinaan kirjamessuilla, jossa monet evankelis-luterilaisen kirkon papit ovat tulleet suoraan sanomaan UUT:n tekevän todella hyvää työtä. Vaikka suurin osa palautteesta on ollut positiivista, on mukaan mahtunut myös vähätteleviä kommentteja.

Matti Liljeqvist on myös käynyt puhumassa paljon asiantuntijatehtävissä mm. Suomen Raamattuopistolla Kauniaisissa eri uskonnoista ja uskonnollisesta vaikuttamisesta. Vaikkei työ olekaan ollut UUT:n alla tapahtuvaa esiintymistä, on Liljeqvist

Iltaapäivälehdet tekivät
raflaavia otsikoita
UUT:n ajamista asioista
1990-luvulla (Iltalehti
1997).

UUTISEN

Ääriliikkeet houkuttelevat heikoilla olevia

Iloa ja tukea antava USKO

vai kuristussilmukka ?

– Ihmiset eivät etsi uutta uskontoa vaan uudet uskonnot uhreja, sanoo Uskontojen Uhrien Tuki ry:n puheenjohtaja Terttu Maljanen. Yhdistys sai viime vuonna tuhansia yhteydenottoja eri uskontokuntiin ja uskonnollisiin liikkeisiin kuuluneilta ihmisiltä, jotka olivat mielestään uskontonsa uhreja.

Terttu ja Pentti Maljanen puhelin pirisee jatku-

Terttu Maljanen sanoo, että uskonnolliset ryhmät hakevat jäsenikseen ihmisiä, joiden elämäntilanne on otollinen käännytykselle. Hän näyttää eri uskontoryhmien painettuja ohjeita, miten uusia jäseniä hankitaan. Ystävinä tehdyt vierailut ovat yksi neuvottu keino.

“Ystävällisyydellä ja lämmöllä painostetaan hyvin paljon. Helsingissä monelle porkkana on se, että joku yhteisö tarjoaa ystäviä. Täällä on paljon yksinäisiä ihmisiä.”

Lähde: Menetettyjä ihmissuhteita, pro gradu -tutkimus / Seija Ronimus

lua, noin 200 faxia ja

päässyt ammentamaan puhumiseensa paljon asioita omista kokemuksistaan yhdistyksen tapaamisissa ja täten pystynyt edistämään UUT:n työtä vähentää uusien uskontojen uhrien syntymistä.

UUT-aktiiveja on vuosien saatossa käynyt myös puhumassa muun muassa NMKY:n (Nuorten Miesten Kristillinen Yhdistys, nykyisin englanninkielisellä lyhenteellä YMCA) ja YTHS:n (Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö) tilaisuuksissa. Tämä on eritoten tärkeää, sillä tällaisissa organisaatioissa ei välttämättä ymmärretä suoraan, että nuorissa voi olla ihmisiä, jotka ovat joko lähteneet hyvin uskonnolliselta kotiseudulta suurempaan

kaupunkiin tai ovat kaupungissa törmänneet uuteen uskontoon. Tällainen muutos voi tuoda elämään paljon ajattelemisen aihetta.

UUT on ollut opiskelijoiden kiinnostuksen kohteena myös siinä mielessä, että pro gradu -tutkielmien ja muiden opinnäytteiden teossa UUT on pystynyt tarjoamaan haastateltavia toimintaan osallistuvien keskuudesta. UUT on pystynyt auttamaan tutkijoita myös tarjoamalla ajatuksenvaihtoa, tietoja tai avustamaan kvalitatiivisen tiedon keräämisessä.

Yksi ensimmäisistä akateemisista töistä lienee Eija Niemisen pro gradu -tutkielma *Uskonnon uhrin ja uskonnollisen painostuksen kokemus* vuodelta 1990. Nieminen teki haastatteluja ja tutkimusta vuosina 1988–1990. Tuolloin UUT tunnettiin vielä muun muassa Uskonnon uhrin -tukirenkana. Tämä ei kuitenkaan estänyt haastattelemaa pariakymmentä silloista UUT-aktiivia heidän kokemuksistaan erilaisissa uskonyhteisöissä. Gradun pituus on 167 sivua, joten haastatelluilla riitti kyllä kerrottavaa.

Monesti uskonnolliset ongelmat johtavat myös oikeudenkäynteihin. Ei ole kerta eikä ensimmäinen, kun parisuhde katkeaa toisen osapuolen liittyessä johonkin lahkoon. Tällöin mahdollisille lapsille voi olla edessä vaikeat ajat. Mikäli äiti on hurahtanut vaaralliseen lahkoon, voidaan esimerkiksi isää ruveta syyttämään inestistä lasten manipuloimiseksi. UUT on pyrkinyt auttamaan oikeusoppineita ymmärtämään, mitä kaikkea ihmeellistä – ja monesti ulkopuoliselle täysin uskomatonta – uskonnollisissa yhteisöissä voi tapahtua.

“Monet eivät uskoneet, että kertomukset ovat totta. Sanoin aina, että niin hulluja ne ei puhu, etteikö olisi totta. Muistutin aina tuomareita, että tämä on teille erikoinen tapaus”, Terttu Forsell kertoo lukuisista kohtaamisistaan oikeuden valvojien kanssa, vaikkei hän itse onnekseen koskaan päässyt käräjille asti uhkailuista huolimatta.

UUT oli myös skientologiien kanssa tekemisissä oikeuden välityksellä 1990-luvun lopussa, mutta kihlakunnansyyttäjä ei kokenut lehtien palstoilla käytyä verbaalista hyökkäystä merkittävänä, vaan teki syyttämättäjäättämispäätöksen. Sitten tällainen sanaharkka on hiljentynyt.

Sekä Terttu Forsell että Matti Liljeqvist ja monet muut ovat olleet myös televisiossa ja radiossa tehdäkseen uskontojen uhreja tunnetuksi ja auttaakseen ihmisiä jo 1980-luvun lopulta lähtien.

Kun UUT oli tutustunut ruotsalaiseen vastaavaan FRI-ryhmään, löytyi myös ranskalainen FECRIS (Fédération Européen-

ne des Centres de Recherche et d'Information sur le Sectarisme / European Federation of Centres of Research and Information on Sectarianism). FECRIS toimii sateenvarjo-organisaationa Euroopan alueella ryhmille, jotka tutkivat kultteja ja pyrkivät edesauttamaan vääryyksien esiintuomista. FECRIS:n toimintaa rahoittaa Ranskan valtio ja se on voittoa tavoittelematon.

“Pääasia siellä oli esittäytyminen ja oman maan toiminnasta kertominen ja tutustuminen muihin osanottajiin. Siellä oli esitelmää. Toimin myös yhteyshenkilönä UUT:n kansainvälisissä asioissa. Tuli sähköpostia kaikista tilaisuuksista ja käänsin heidän aineistoaan UUT:n käyttöön”, yhdistyksen pitkäaikainen aktiivi kertoo tutustumisesta FECRIS:n toimintaan.

UUT:n aktiiveille on ollut välillä kysyntää enemmän kuin on pystytty tarjoamaan puhujia ja kokemusasiantuntijoita.

“Minullekin on tullut lukuisia puhelinsoittoja; on pyydetty jos jonkinlaisiin tilaisuuksiin. Minä en oo mennyt. Delegoin niitä aina jollekin muulle. Mulle on riittänyt tää vertaistuki”, kertoo vertaistukea pitkään ohjannut yhdistyksen aktiivi.

“Mä olin monessa ohjelmassa. Olin puolimatkan mannekiini. Aamulla työmaaporukka totes, että taas se Kirves oli telkkarissa, enkä minä sitä peitellyt ollenkaan” – Jouko Kirves taas oli 1990-luvulla usein mediassa kertomassa, kuinka skientologia kohteli häntä väärin.

Myös Julkujärvellä järjestetyissä tilaisuuksissa pidettiin seminaariluonteisia esityksiä. Tapahtumat siellä eivät olleet pelkästään vertaistukitapaamisia vaan mukana oli myös tutkimusten kommunikointia yleisölle ja muun muassa Matti Liljeqvist piti esityksiä näissä tapaamisissa. Nykyään UUT pitää seminaareja erikseen ja tuo esille uusimpia tutkimustuloksia niin sosiaalisessa mediassa kuin koulutustilaisuuksissa, joita pidetään jäsenistölle.

Uskontojen uhrien asioiden esittäminen ei aina ole täysin “kuivaa faktuaalista” julkaisua, vaan sitä voidaan tehdä myös taiteen keinoin. Tampereen Työväen Teatterissa pyöri 1990-luvun puolessa välissä näytelmä *Usko, toivo, raha*, jonka käsikirjoittamisessa, puvustuksessa ja näyttelijöiden “tulkkina” UUT:n aktiivit toimivat. Tämä takasi, että näytelmän autenttisuus oli vertaansa vailla.

Ehkä kantaaottavinta toimintaa olivat entisten Jehovan todistajien mielenosoitukset Helsingissä Vartiotorin järjestämien konventtien ulkopuolella. Näitä järjestettiin useana vuotena vuodesta 1998 lähtien. Alkuunpanevana voimana toimi enti-

Entisten Jehovan todistajien mielenosoituksen rakentamista Helsingissä Jehovan todistajien vuosittain järjestämän konventtien ulkopuolella (kuvat: Joni Valkila).

Palautetta tulee

Alkuaikoina UUT henkilöityi muutamaaan aktiiviseen vaikuttajaan ja yhdistyksen rekisteröidyttä käytännössä yhdistyksen puheenjohtajaan Terttu Forselliin. Hän otti monesti kantaa uskonyhteisöjen asioihin, mikä usein generoi palautetta heiltä, joista oli puhuttu kriittisesti.

“Kerran oli jokin artikkeli, josta Rauhanyhdistyksen ihmiset riemastuivat kovasti ja kahden päivän aikana tuli toistasataa puhelua”, Forsell kertoo. Kielenkäyttö oli ollut puheluissa niin hävytöntä, että Forsellin päästyä väliin puhumaan hänen oli ollut pakko kysyä, että ovatko soittajat todella uskovaisia.

Uskonyhteisöille on monesti tarkoituksenmukaista näyttää ulospäin paremmalta kuin ne ovatkaan. Todellinen luonne voi tulla esiin, kun kysellään vaikeita asioita tai väärinkäytökset tulevat ilmi. Palaute tällaisissa tilanteissa kertoo, ettei kaikki ole kohdallaan. Uskonyhteisökin on vain niin hyvä kuin miten se kohtelee huonoimmassa asemassa olevia jäseniä tai entisiä jäseniään.

UUT on ollut lehtien artikkeleissa heti vuodesta 1987, jolloin varsinkin *Kotimaa*-lehti kirjoitti niin Forselleista kuin muistakin UUT-aktiiveista. Juttujen muoto on vuosien saatossa muuttunut, mutta alkujaan lehdet kertoivat – jopa sensaatiohakuksia – kertomuksia yksilöiden kokemista vääryyksistä eri uskonyhteisöissä. 1990-luvun puolessa välissä kultit *Heaven’s Gate* Yhdysvalloissa, *Korkein totuus* Japanissa ja *Auringon Temppele* Kanadassa, Sveitsissä ja Ranskassa aiheuttivat suurta surua terrori-iskuillaan ja lahkolaistensa tappamisilla. UUT oli tuolloin haastateltavana asian tiimoilta. Tällaista kehitystä ei tietenkään haluttu Suomen lintukotoon. Näiden lisäksi uutisoitiin vertais-tukitapaamisista, jotka olivat tuolloin vielä Suomessa uusi asia.

Evangelis-luterilaisen kirkon suhtautuminen yhdistykseen on ollut hieman kaksijakoista. Toiset ovat ymmärtäneet UUT:n tärkeän roolin auttajana, mutta UUT:a on myös vierastettu.

“Rauhanyhdistys on hyvin tärkeä osa luterilaista kirkkoa, niin se aiheuttaa sen, että Uskontojen uhrien tukea vähän niin kuin katsotaan syrjien”, Matti Liljeqvist pohtii UUT:n roolia kirkon maailmassa. Yhdistyksen nykyinen toiminnanjohtaja Joni Valkila ei koe, että tällaista näkemystä esiintyisi enää nykypäivänä. Esimerkiksi Suomen evangelis-luterilaisen kirkon julkaisu

Turvallinen seurakunta (2019) sisältää lainauksia UUT:n verkkosivuilta.

Kirkon tutkimuskeskuksen tutkija Leena Sorsa puhuu hyvin myönteiseen sävyyn yhdistyksestä ”Suomessa vuodesta 1987 toiminut Uskontojen Uhrien Tuki ry on osoittautunut tarpeelliseksi toimijaksi” (Kirkon tutkimuskeskus, 2017). Tällainen palaute on tietysti UUT:lle hyväksi ja kertoo siitä, että uskonyhteisöt, jotka ymmärtävät, etteivät ne ole täydellisiä, ymmärtävät myös UUT:n tekemän työn tärkeyden. UUT toimii Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kanssa hyvissä väleissä ja pienet eripurat 90-luvulla ovat nykypäivänä vain jäänne menneiltä vuosilta.

90-luvulla oli toisin: ”Olin Mikkelissä kerran puhumassa ja mormonijohtaja oli soittanut ja varoittanut paikallista pappia minusta. Olen kuulemma sellainen demagogi”, Liljeqvist muistelee omia kokemuksiaan eri uskontojen suhtautumisesta UUT:n toimintaan. ”Kerran Kauniaisissa oli kanssa paikalla yksi mormoni, kun olin puhumassa, ja hän yritti torpedoida koko jutun.”

Myös MAP-kirkon kanssa UUT on nykypäivinä keskusteluyhteydessä, eivätkä 90-luvun tapahtumat ole jättäneet traumoja kummallekaan osapuolelle. Viime vuosina edellä kuvatun kaltaiset konfliktit ovat kokonaisuudessaan jääneet huomattavan vähälle, jopa olemattomiin.

Aivan yhdistyksen alkuhämärissä UUT:n aktiivit olivat muun muassa Hymy-lehden artikkelissa kertomassa mormonien elämästä ja MAP-kirkko kanteli asiasta Julkisen sanan neuvostoon (JSN). JSN tutki asian ja totesi, ettei lehden artikkeli halventanut kantelijaa. Myös erinäisiä toimittajia kohtaan suunnattiin yhteydenottoja, jotta UUT:a ei otettaisi vakavana toimijana. Aika on näyttänyt, etteivät nämä toimet estäneet yhdistyksen kasvua. (Nieminen, 1990.)

Monet uskontonsa jättäneet eivät välttämättä uskalla puhua yhdistyksen parissa tekemästään työstä läheistensä kanssa. Voi olla esimerkiksi tilanne, jossa Jehovan todistajuuden jättänyt ihminen on saanut pitää edes jonkinlaiset välit perheeseensä, vaikka ei enää todistaja olekaan. Kuitenkin kertominen toimimisesta UUT:ssa on katkaissut kamelin selän ja yhteydenpito on lakannut tyystin.

”Ei olla mun vanhempien kanssa juteltu kolmeen vuoteen. Se loppu oikeastaan siihen, kun mut valittiin UUT:n hallitukseen. Mulle soitettiin ja haukuttiin pystyyn”, kertoo Elina Multisilta. Tämä kertoo valitettavasti ikävää kieltään joidenkin uskonyhteisöjen suhtautumisesta UUT:n tekemään auttamistyöhön.

Toiminnan rahoittaminen alkuvuosina

UUT toimi alkuvuosina lähinnä vapaaehtoisella työpanoksella. Pienimuotoisia summia saatiin kasaan muun muassa Terttu Forsellin pitämällä kirpputoripöydällä. Kiertäminen puhumassa erilaisissa tilaisuuksissa tehtiin ensin täysin omasta pussista. Myöhemmin tilanne alkoi olla sellainen, että reissua tuli koko ajan enemmän ja tehtiin päätös ottaa kulukorvaukset kompensoimaan matkustamisesta aiheutuvia kuluja.

“Joihinkin tilaisuuksiin työpaikka kustansi matkat, kun mä sanoin, että menen pitämään semmosen esityksen, joka liittyi mielenterveyteen ja uskontoon. Mä sain sieltä kai jotain matkarahoja”, kertoo pitkäaikainen UUT:n vaikuttaja niukasta rahoituksesta alkuaikoina.

Rahaa saatiin myös muun muassa myymällä erään taiteilijan lahjoittamia patsaita ja pieniä raha-avustuksia tuli sieltä sun täältä. Rahaa ei ollut kuitenkaan tuottaa mitään suurta saati palkata ihmisiä töihin ajamaan uskontojen uhrien asiaa. Kaikki se työ, mitä tehtiin, tehtiin niin sanotusti rakkaudesta lajiin ja auttamisen halusta. Jokainen UUT-aktiivi käytti vähintäänkin omaa aikaansa, mutta myös omia varojaan UUT:n vapaaehtoisuudessa. Toimintakertomus vuodelta 1995 kertoo kuinka edellisinä vuosina jäsenmaksuista koostunut noin 2 000 markan (nykyrahassa 476 €) budjetti ei riittänyt kattamaan edes puhelinkuluja.

Olikin siis kuin valtaisa lottovoitto, kun silloinen RAY (Raha-automaattiyhdistys; nykyisin STEA, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus) päätti myöntää UUT:lle 100 000 markan avustuksen (nykyrahassa 23 816 euroa). UUT-aktiivit olivat ennen joulua kuulleet radiosta, että avustusta olisi tulossa, mutta joutuivat odottelemaan vielä helmikuulle 1995 RAY:n rahoituksen vahvistamista. Ensimmäisillä silloisen RAY:n tukirahoilla ostettiin tietokone ja fakseja, pystytettiin painamaan traktaatteja sekä järjestämään jäsenille koulutustilaisuuksia. Vihdoin myös posti- ja puhelinkulut voitiin maksaa yhdistyksen kassasta. Vielä ennen internet-aikaa puhelin oli todella tärkeä kommunikaation väline ja vuonna 1995 pelkästään yhdistyksen puheenjohtajalle tuli yli 900 soittoa vuodessa.

UUT:n tukihakemus RAY:lle meni läpi myös seuraavana vuonna ja tällöin päätettiin palkata toimistoapua neljäksi päiväksi kuukaudessa hoitamaan toimistotyötä ja kirjanpitoa. Palkka oli 750 markkaa kuukaudessa (nykyrahassa 178 €).

Vuodelle 1997 ja 1998 RAY:lta saapui kielteinen rahoitus-päätös, mikä luonnollisesti kismitti yhdistyksen aktiiveja. RAY:n näkemys oli, ettei UUT ollut antanut tarpeeksi näyttöä toiminnastaan, eikä tärkeyttä nähty perusteltuna. Tämä on tietysti hyvin subjektiivinen näkemys, sillä, kuten mainittua, esimerkiksi puheenjohtaja Forsell sai vuoden 1996 aikana tuhansia yhteydenottoa ja hän vastasi niihin käytännössä palkatta.

Vuodelle 2000 yhdistys haki RAY:ltä 650 000 markan (nykyrahassa 148 200 euroa) avustusta, mutta rahaa myönnettiin kuitenkin vain 80 000 markkaa (18 240 euroa). Tämä oli tietysti parempi kuin ei mitään ja antoi mahdollisuuden jatkaa tärkeää työtä.

Muutos-lehti

UUT:n aloitellessa toimintaansa 1980-luvun lopulla ei ollut vielä mahdollisuutta julkaista kirjoituksia, uutisia ja muita dokumentteja lähes kustannuksitta internetissä. Televisio- tai radio-ohjelmiin ei myöskään ollut varaa, mutta oman lehtijulkaisun tekeminen oli mahdollista. Tämä idea konkretisoitui Muutos-lehtenä (tyylitelysti mUUTos), jota alettiin julkaista 1990-luvun puolessa välissä RAY:n ”ystävällisen, hienovaraisen ja sitkeän painostuksen myötä”, kuten kesällä 1996 julkaistu jäsenkirje asian mainitsee.

”Muutos-lehden nimen olen mielestäni keksinyt”, Matti Liljeqvist muistelee. Asiaa ei tarvitse jättää yhden ihmisen muistamisen varaan, vaan Terttu Forsell vahvistaa tämän ja antaa kunnian nimen keksimisestä Liljeqvistille.

Muutos pitää nimenä sisässään luonnollisesti yhdistyksen nimestä käytetyn lyhenteen, mutta myös viestin siitä, että uskonnon uhri käy elämässään lävitse muutoksen jättäessään häntä kaltoin kohdelleen uskonyhteisön taakseen. Tämä muutos voi olla pieni tai suuri – valitettavasti joskus myös ylitsepääsemätön, jolloin uhri joko hakeutuu takaisin yhteisön pariin tai päättää elämänsä.

Lehteä tehtiin aluksi 1990-luvulla saatavissa olevalla kalustolla, joka käytännössä tarkoitti Matti Liljeqvistin tietokonetta ja hänen osaamistaan lehden taittamisesta. Lehden päätoimittajana oli Terttu Forsell ja Liljeqvist hoiti toimitussihteerin roolin ensimmäisissä lehdissä, jotka olivat käytännössä neljän sivun monisteita.

Kai Vainiomäen tekemä kuva, jota käytettiin muokattuna Muutos-lehden 2015 kansikuvana. Kuva havainnollistaa nuoren ihmisen mahdollista uskonnollista taakkaa verrattuna naapurin jalkapalloa kantavaan lapseen.

Muutos-lehti on ollut aina UUT:n väylä kertoa omasta toiminnastaan, mutta lehti antaa myös mahdollisuuden jäsenistölleen kirjoittaa omista kokemuksistaan eri uskonyhteisöissä. Tämä on tarjonnut kirjoittajille väylän purkaa omia kokemuksiaan toimien samalla lukijoille vertaistukena.

Lehti on myös kehittynyt ulkoisesti itsetehdystä mustavalkomonisteesta värilliseksi ja ammattilaisten taittamaksi julkaisuksi. Lehden sisällön määrä on kasvanut vuosien saatossa ja ammattimaistuminen näkyy myös juttujen monipuolistumisessa.

Kotisivut

Vuosituhanneen lähetessä loppuaan internet oli tullut ihmisten tietoisuuteen ja valtasi hiljalleen sijaa itse kunkin jokapäiväisestä elämästä. Myös UUT oli vahvasti läsnä verkossa jo 1990-luvun puolessa välissä. UUT:lla oli Klaara Lähteenaron ja Taneli Huuskosen tekemät kotisivut, joilla jaettiin tietoa perinteisen paperisen materiaalin lisäksi. Myöhemmin Pekka Lähteenaro otti kotisivujen ylläpidon vastuulleen ja lopulta sai web-kehityksestä itselleen myös ammatin. UUT:n verkkosivuilla jaettiin

tietoa muun muassa eri uskonnollisten yhteisöjen kyseenalaisista toimista. Muutos-lehdessä 1/1996 kannustettiin lukijaa pyörittämään silloisilla kotisivuilla. Tuona vuonna UUT sai tukea verkkosivujen hoitoon Inter Finlandilta noin 20 000 markkaa. Kuitenkin vasta kesäkuussa 2001 UUT haki itselleen verkkotunnusta uskontojenuhrientuki.fi ja sai sen käyttöönsä. Vaikka tällainen on nykypäivänä yksinkertainen prosessi, tuolloin asia oli vielä suhteellisen uutta ja silloinen Telehallintokeskus (nyk. Liikenne- ja viestintävirasto) lähetti UUT:lle lakimiehen allekirjoittaman myöntökirjeen. Tästä vielä kaksi vuotta eteenpäin ja syksyllä 2003 Viestintävirasto (nyky. Liikenne- ja viestintävirasto) myönsi yhdistykselle uut.fi-verkkotunnuksen pidemmän version rinnalle. Tällä kertaa lakimiehen allekirjoitusta ei enää tullut. UUT:n läsnäolo verkossa oli kuitenkin vahva. Vuoden 2001 toimintakertomus kertoo uskontojenuhrientuki.fi:n etusivulla vieraillun noin 18 000 kertaa vuoden aikana (keskimäärin 50 vierailua päivässä). Nykypäivänä vierailuja tulee noin 300 päivässä, joten kasvua on ollut. Tästä on tietysti kiittäminen tietotekniikan jokapäiväistymistä.

Uskonnon uhri ja vertaistuki

“Aina, kun ihmisen elämässä tapahtuu muutos, ihminen on silloin suurimmassa vaarassa joutua uskonnon uhriksi. Muutos voi olla kotoa poismuuttaminen, kuolemantapaus, avioero tai muu elämää mullistava tekijä”, Terttu Forsell kuvaa tekijöitä, jotka voivat altistaa epäterveelle hengellisyydelle.

Suomessa ihmisiä liittyy koko ajan uskonyhteisöihin ilman, että he ovat ottaneet ensin selvää, mitä yhteisö heiltä odottaa ja vaatii. Kuten Terttu Forsell ilmaisi, tapahtunut muutos elämässä – tai sellaisen tarjoaminen – voi luoda tilaa epäterveelle hengellisyydelle. Siitä kertovat seuraavat kaksi kuvausta, kuinka ihmiset ovat päätyneet piireihin, joista he eivät saaneet lopulta kuitenkaan apua elämäänsä.

“Mulle kerrottiin, että Tom Cruisella on lukihäiriö ja se on tän skientologian teknologian avulla päässy siitä eroon. Se oli se koukku, jolla minä menin sinne. Minun uraputkeni oli katkennut lukihäiriöön. Ajattelin, että jos skientologien kursseilla siitä pääsee eroon, niin käydään ne kurssit sitten. Ei lähtenyt lukihäiriö mihinkään”, kertoo Jouko Kirves 1980-luvulla tapahtunutta liittymistään skientologeihin.

“Minun yhdeksänvuotias lapseni kuoli ja se suisti minut monella tavalla raiteiltani. Piti löytää lohdutusta ja päädyin lopulta Helsingin Hare Krishna -liikkeen pariin 1980-luvun alussa”, kuvaa Hanni Wienkoop elämänsä muutosta, joka avasi tien uskonnollisen yhteisön tarjoamalle epäterveelle hengellisyydelle.

Pentti ja Terttu Forsell olivat siis pitkälle edistyneitä mormoneita. Terttu muistelee, että oli nuoruudessaan pettynyt uskonnollisiin yhteisöihin, kunnes hän oli törmännyt mormoneihin, jotka olivat vakuuttaneet hänet. Pentti taas edistyi pitkälle mormonipappina, mutta lopulta he kuitenkin huomasivat, ettei mormonien oppi kestä tarkempaa tarkastelua. Pentti Forsell kirjoitti kokemuksistaan kirjan *Pääsin irti mormoneista* (1982).

“Töissä vastaanotolla kävi aika paljon ihmisiä, jotka olivat olleet mukana uskonnollisessa yhteisössä. Mulla ei silloin alkuvaiheessa ollut tietoa näistä uskonnollisista yhteisöistä. Lopulta rupesin ottamaan niistä selvää ja neidän on helkkarin vaarallisia”, muistelee yhdistyksen aktiivi alkuaikoja.

Yhteisö kuitenkin sitoo jäsenensä sisäänsä, ja vaikka lopulta omat arvot ja yhteisön arvot eivät enää osuisikaan yhteen, voi silti tulla tilanne, että erotettu haluaisi edelleen olla mukana häntä sortaneessa yhteisössä. Eräänlainen Tukholma-syndrooma.

“Minäkin olisin mennyt takas, jos olisin vaan päässyt”, kertoo Jouko Kirves ajatuksistaan erottamisen jälkeen. Kun ihminen on ajautunut syvälle yhteisön uumeniin ja pitää sitä ainoana oikeana totuutena, sieltä pois lähteminen voi tuntua pelottavalta ajatukselta.

Leena Huovinen on samoilla linjoilla. Hänet erotettiin vanhoillislestadiolaisuudesta 1970-luvun lopun hoitokokouksissa. Ei hän itse olisi halunnut lähteä, mutta Rauhanyhdistyksen opit kirosivat hänet helvettiin ja hänen oma elämänsä lestadiolaisena päättyi tuolloin. Vaikka tapahtumista on jo yli 40 vuotta, ovat ne edelleen mielessä negatiivisinä muistoina.

Vertaistuen piiriin päätyminen ei aina ole niin yksinkertaista. Pelkkä tieto vertaistuesta ei välttämättä riitä, vaan joskus vaaditaan puskaradion kertoma positiivinen kokemus, jonka jälkeen uskonnon uhri uskaltautuu vertaistuen piiriin.

“Mä tutustuin isoon kasaan entisiä Jehovan todistajia ja jossain vaiheessa ne sitten löysivät Töölön kirjaston vertaistukitapaamisiin”, kertoo Joni Valkila omista tutustumisistaan vertaistukeen ja muihin samassa tilanteessa oleviin ihmisiin 1990-luvun lopulla. Samassa tilanteessa olevan ihmisen kertomus vertaistuesta voi ohjata ihmisen jos toisenkin vertaistuen piiriin.

UUT pyrkii auttamaan uskontojen uhreja, mutta kuka on yhden tai useamman uskonnon uhri? UUT:n vertaistukeen on oikeus osallistua kenellä tahansa, joka itse kokee olevansa uskonnon uhri. UUT ei ole määritellyt termiä kovinkaan tarkasti, joten esimerkiksi verkostomarkkinointiyhteisöjen tai joogakerhojen parissa itsensä henkisesti loukanneet ihmiset voivat olla UUT:n asiakkaita. Tämä on tarkoittanut sitä, että vertaistuen piiriin on ollut mahdollista tulla matalalla kynnyksellä. Joskus vertaistuksessa on ollut mukana ihmisiä, joille UUT ei pysty tarjoamaan heidän kaipaamaansa apua. Tällaiset henkilöt on pyritty ohjaamaan sopivamman avun piiriin mahdollisimman osaavasti.

Millaisia ihmisiä UUT:n avun pariin on sitten hakeutunut vuosien saatossa tai kuka on oikeasti ja konkreettisesti uskonnon uhri?

Keskiverto avuntarvitsija on ihminen, joka on havainnut, ettei ajattele samalla tavalla kuin uskonyhteisö, johon hän kuuluu. Tämä voi tarkoittaa sitä, ettei enää usko yhteisönsä juma-loppiin tai kokee, etteivät yhteisön jotkin pienemmät opit ja ennustukset vastaa totuutta. Tällaista voi olla esimerkiksi vanhoillislestadiolaisten ehkäisykielto tai Jehovan todistajien verioppi. Jos näitä lähtee kyseenalaistamaan ja päättyy UUT:n vertaistukseen, löytyy keskustelukumppaneita varmasti. Vertaistuessa käy myös paljon ihmisiä, joiden läheinen on epäterveen uskonnol-

lisen yhteisön pauloissa. Myös he ovat tervetulleita ja löytävät keskusteluseuraa.

“Se ihmisten tuska on todellista. Sehän on kuin avioero”, vertaa Terttu Forsell uskonnollisesta yhteisöstä lähtemistä ja jatkaa: “Vanhat ystävät ja tutut kaikkoavat. Olisi kuitenkin hirveän tärkeää, että ihmiset pystyisivät vielä pitämään ‘syntisiä’ ystäviä. Toisille se on kuitenkin valitettavasti mahdottomuus.”

Suomessa on Kirkon tutkimuskeskuksen mukaan yli tuhat eri uskonyhteisöä, joista useilla on kuitenkin yhteisiä – kristillisiperäisiä – piirteitä. Raamattu on siis monen teologian – ja teokratian – taustalla, ja vaikka teologiassa olisikin eroja, yhteisöjen itsensä toiminta ei välttämättä käytännön tasolla eroa toisistaan merkittävästi.

Uskontojen uhrin voivat tulla näennäisesti täysin erilaisista taustoista – eri uskonyhteisöt korostavat omaa oppiaan ja omaa oikeuttaan – ovat he kuitenkin hyvin lähellä toisiaan. Pitkäaikainen puheenjohtaja ja UUT-aktiivi Aki Härkönen korostaa, kuinka uskonnon uhrin kohtalo on samankaltainen riippumatta siitä, mistä liikkeestä ihminen on lähtenyt.

“Uskontososiologisesti voin hyvin rinnastaa Rauhanyhdistyksen [vanhoillislestadiolaisuuden] ja Jehovan todistajat. Heillä on niin samanlainen rakenne”, pohtii myös Matti Liljeqvist.

“Sain semmoisen ahaa-elämyksen, että vaikka eri yhteisöt ja kultit opettaa eri asioita, on toimintatapa loppujen lopuksi aika samanlainen”, kertoo yhdistyksen piirissä aktiivisesti vaikuttanut Jari-Pekka Peltoniemi omia ajatuksiaan eri yhteisöjen toimintatavoista tavattuun muiden uskonyhteisöjen entisiä jäseniä UUT:n järjestämässä vertaistuesssa. Hänet erotettiin Jehovan todistajista 2000-luvun alkupuolella.

Vertaistukitapahtumassa ihmiset kykenevät purkamaan omia ajatuksiaan toisten ihmisten kanssa, jotka ovat kokeneet vastaavia ajatuksia ja kokemuksia. Tämä erottaa vertaistuen esimerkiksi terapiasta tai asioiden jutustelusta työkavereiden kanssa töiden jälkeen. Vertaistuesssa ihminen juttelee vertaisensa kanssa – ihmisen, joka tietää, mitä keskustelukumppani on kokenut elämässään. Terapeutti voi olla vaikka kuinka hyvä alallaan, mutta hänellä ei välttämättä ole kokemusta uskonnoista ja niiden negatiivisista puolista. UUT pyrkii tietysti auttamaan siinä, että terapeutit olisivat paremmin kartalla hengellisestä väkivallasta ja uskonyhteisöjen ongelmista.

“Kun vertaistukitapaamiseen menee, niin eihän se ole vain, että sieltä saa jotain. Sinnehän pystyy myös antamaan”, kuvaa Peltoniemi omia kokemuksiaan. Jo pelkkä kuunteleminen antaa

toiselle tunteen, ettei hän ole yksin. Vertaistuessa toisen ihmisen rooli voi olla hyvin näkymätön – nyökkäys siellä, toinen täällä – mutta se voi merkitä elämästään kertovalle suunnattoman paljon.

Vertaistuen tarve voi välillä yllättää todella. UUT on joutunut kohtaamaan mitä ihmeellisempiä ongelmia. Myös uskonyhteisöissä työskentelevät ottavat yhteyttä. Ristiriitoja voi esiintyä kaikilla työpaikoilla, mutta uskonyhteisöissä työskentelevillä pelissä saattaa olla vielä enemmän kuin työpaikka, esimerkiksi maailmankuva, kutsumus, asunto ja yhteisöön kuuluva suku ja perhe. Ovatpa kauan sitten jopa erään uskonyhteisön johtavat työntekijät yöllä soittaneet alkoholin vaikutuksen alaisena UUT:lle ja purkaneet pettymystään työnantajaansa. Tämä kertoo omaa kieltään siitä, kuinka UUT:n tarjoamalle vertaistuelle on tarvetta monissa eri tilanteissa. Suomessa ei ole toista hengelliseen väkivaltaan ja kaltoin kohteluun erikoistunutta tahoa.

“Yrittäkää nyt pitää edes jonkinlainen suhde”, Terttu Forsell kiteyttää vielä näkemystään, kuinka vanhempien tulisi suhtautua lapseen, joka mahdollisesti hurahtaa johonkin uskonnolliseen yhteisöön. Tämä tietysti pätee myös toisinpäin, sillä eivät uskonnolliselle hyväksikäytölle ole alttiita ainoastaan nuoret ihmiset.

UUT:n vertaistukitapaamisissa käy kaikenikäisiä ihmisiä. Ei ole ollenkaan harvinaista, että mukaan tulee eläkeläinen, jota vaivaavat nuoruuden uskonnolliset kokemukset. Mukana voi olla myös vasta täysikäisyyden saavuttaneita nuoria, joiden elämältä on pudonnut pohja heidän huomattuaan, ettei heille lapsesta asti annettu uskonnollinen opetus pidäkään yhtä luonnontieteiden tai edes Raamatun kanssa. Joskus ryhmissä pyörähtää myös alaikäisiä, mutta heidän kohdallaan ollaan tarkkoja sopivatko ryhmät heille. Kertomukset ovat välillä rankkoja tai jopa suorastaan raakoja.

“Kun ihminen huomaakin yhteisössä, ettei se olekaan sitä mitä alun perin luvattiin, yhteisö alkaakin tuntua vaaralliselta. Siellä onkin ahdistavaa ja tuskastuttavaa. Yhteisö voi uhkaila, että mitäs sitten tapahtuu, jos eroat. Jos on katkennut kaikki välit omaisiin ja ystäviin, ei ole mitään ulospääsyä. Ei kerta kaikkiaan mitään. Siellä ollaan kuin vankeudessa”, kertoo vertaistuen ja puhelinpäivystyksen vetäjä uhkakuvia, joita hän on nähnyt vuosien saatossa.

“Ei minua enää kätelty. Kävi niin kuin muissakin uskonnoissa, että täytyy kadun toiselle puolelle mennä, kun tulee vastaan”, kuvailee Jouko Kirves tapaamistaan entisen uskontonsa edustajan kanssa Mainostelevisiion Mediapeli-ohjelmassa 1990-luvun puolella välissä.

“Mähän olin ihan raunio sitten kymmenen vuoden jälkeen, kun oli ollut pakko syödä vain kasvisruokaa”, kertoo entinen Hare Krishnan edustaja Hanni Wienkoop. “Se [keskustelualue] oli ihan ratkaisevassa asiassa”, kertoo Wienkoop entisille lahkolaisille luodusta keskustelualustasta, jossa he saattoivat vaihtaa ajatuksia, kokemuksia ja elämässä edistymistä. He saivat siis vertaistukea toisiltaan.

Monelle muutto pois lapsuuden kotipaikkakunnalta avaa mahdollisuuden luopua ahtaista uskonnollisista normeista. Toisille syvästi uskonnollisten vanhempien poisnukkuminen antaa tilaisuuden elää omaa elämää vapautuneesti. Nämä tapahtumat voivat johtaa tarpeeseen käydä UUT:n vertaistuessa purkamassa omia kokemuksiaan.

“Vertaistuki on äärimmäisen tärkeää ihmisille silloin, kun jää yksin”, painottaa Jari-Pekka Peltoniemi. “Minuun teki vaikutuksen se, että sai puhua suun puhtaaksi ja sanoa asiat juuri niin kuin ne ovat.”

Monet lahkot ja kultit pyrkivät pitämään ihmisen työllistetyinä lahkoon töissä ja estämään itsenäisen ajattelun. Jotkut lahkot jopa väsyttävät jäseniään fyysisesti, kuten vaikkapa skientologia-dokumentissa *Going Clear* avataan. Tällä tarkoitetaan sitä, että ihminen on fyysisesti liian väsynyt ajattelemaan selkeästi ja voi täten suostua asioihin, joihin ei muuten suostuisi. Myös eristäminen on tärkeässä roolissa: pidetään jäsenet erossa muusta maailmasta, kriittisestä ajattelusta ja ulkopuolisten mielipiteistä. Muodostetaan siis oma kupla, jossa on “hyvä” olla. Yhteisö pyrkii muokkaamaan jäsenensä arvomaailman vastaamaan yhteisön normeja.

“Se, joka siellä oli pomona, ei välttämättä ollut mitenkään erikoinen, mutta jäsenet nosti sen ihmisen valtaistuimelle”, kertoo Terttu Forsell yleisestä mekanismista, joka aiheuttaa epätevettä egon nostetta lahkoissa.

Aki Härkönen kokee, että jos lahkolaisen identiteetti korvautuu korostetusti entisen lahkolaisen identiteetillä, voi tämä haitata hänen ajatuksiaan. Tällä Härkönen tahtoo siis sanoa, ettei Jehovan todistajasta tulisi korostetusti entinen Jehovan todistaja vaan yleisemmin uskonnon uhri. Tällä pyritäisiin välttämään siiloutumista. Harva meistä haluaa loppuelämänsä pitää yllä identiteettiä, jonka pääpaino on ollut ex-jotain. Uuden identiteetin rakentamisen myötä meistä tulee jotain muuta kuin exiä.

Hengellinen väkivalta on siis merkittävä tekijä, joka kuormittaa ihmisiä uskonnollisissa yhteisöissä ja ajaa heitä UUT:n piiriin. UUT pyrkii vastaamaan tähän järjestämällä vertaistukea ja vaikuttamalla valtakunnallisesti tiedottaen sekä auttaakseen ihmisiä.

VUOSITUHAT VAIHTUU

Vetovastuu siirtyy

Vuosituhannen vaihduttua Terttu Forsell oli kiertänyt Suomea UUT:n asialla jo toistakymmentä vuotta. Alkoi tuntua siltä, että olisi aika siirtää viestikapula jatkajille. Vuosikokouskutsussa keväällä 2000 ilmoitettiin suoraan, että puheenjohtajan tehtävä olisi tarjolla ja uutta voimaa tarvitaan tulevia vuosia varten. Puheenjohtajaksi valittiinkin tuolloin Leena Ranta, mutta hän pystyi olemaan puheenjohtajana vain yhden vuoden, joskin hän vaikutti yhdistyksessä myös ennen ja jälkeen lyhyen puheenjohtajakautensa. Forsell palasi tämän jälkeen vielä vuodeksi yhdistyksen puheenjohtajaksi ennen kuin jättäytyi lopullisesti pois hallitusvastuusta.

“Se oli helpotus. Olen ajatellut, ettei yksi ihminen saa olla liian kauan vetämässä. Rupeaa asiat muuten pyörimään yhden navan ympärillä”, kuvaa Terttu viestikapulan siirtämistä seuraajille vuosituhannen alussa.

Forsellin jäätyä pois yhdistyksen aktiivitoiminnasta päättyi myös aikakausi, jolloin puheenjohtaja reissasi ympäri Suomea puhumassa ja tuomassa uskontojen uhrien asioita esiin. Luonnollisesti ajat olivat muuttuneet ja nykypäivänä kommunikaatiota tapahtuu niin paljon netin välityksellä, ettei samantaiselle reissaamiselle ollut tarvetta. Valtaisan työmäärän vuoksi on hyvin perusteltua, että Forsellille annettiin kunniapuheenjohtajan titteli. UUT myös ehdotti Terttu Forsellille kunniamerkkiä vuonna 2001 ja tasavallan presidentti myönsi Forsellille Suomen valkoisen Ruusun ensimmäisen luokan mitalin 6.12.2001.

Edellä kirjoitettu ei kuitenkaan tarkoita, etteikö UUT olisi ollut otsikoissa Forsellin poisjättäytymisen jälkeenkin. Muun muassa seuraava pidempiaikainen puheenjohtaja Aki Härkönen

esiintyi MTV3:n 45 minuuttia -ohjelmassa, ja UUT:n pitkäaikainen aktiivi Joni Valkila on ollut useammassakin TV-ohjelmassa mukana. Esiintymisvastuu ei enää kulminoitunut yhteen tekijään – puheenjohtajaan – vaan sitä jaettiin yhä suuremmalle aktiivijoukolle.

Vuosituhanne alussa siis yhdistyksen hallituksen puheenjohtajaksi nousi Aki Härkönen, joka oli paria vuotta aiemmin eronnut Jehovan todistajista.

“Tykkäsin yhdistyksestä ja sen toiminta oli itselle ajankohtaista. Lähdin aktiiviksi ja sitten ilman sen kummempia perheytymisiä otin hallituksen puheenjohtajan vastuun. Ei siihen suuremmin jonoa ollut.”

UUT järjesti 15-vuotisjuhlan 21.3.2002. Tällöin yhdistyksen perustamisesta oli kulunut 15 vuotta ja oli aika viettää seminaaripäivä Helsingissä Balderin salilla.⁵ Paikalla puhuivat muun muassa Terttu Forsell, Joni Valkila ja Matti Liljeqvist. Tapahtuman loppupuheenvuoron pitänyt Forsell siirsi aivan konkreettisesti vastuuta eteenpäin antamalla puheenjohtajan nuijan vastikään valitulle uudelle puheenjohtajalle Aki Härköselä.

Vaikka UUT oli tässä vaiheessa tehnyt työtä jo toistakymmentä vuotta auttaakseen eri uskontojen vesillä haaksirikkoutuneita ihmisiä, esiintyi myös erillisten uskonyhteisöjen uhrien kesken omaa vertaistukea, keskustelua ja yhteistä tekemistä. Esimerkiksi entiset – ja nykyisetkin – Jehovan todistajat keskustelivat Veljesseura.org-keskustelualueella. Veljesseura – ja sen edeltäjä H2O – keskittyy täysin yhden yhteisön ongelmiin ja vertaistukeen, eikä niinkään kaikkien uskontojen uhrien auttamiseen, tiedottamiseen tai yhteiskunnalliseen keskusteluun, mikä taas on UUT:n missio.

“Suomeen syntyi varmaan ensimmäisenä entisten Jehovan todistajien yhteisö ja sen jälkeen tuli UUT:n kautta esimerkiksi vahva entisten mormonien yhteisö ja ehkä jossain määrin entisten helluntailaisten yhteisö on UUT:n kautta muodostunut”, kuvaa vertaistuen kehitystä yhdistyksen nykyinen toiminnanjohtaja Joni Valkila, joka itse päätyi UUT:n piiriin heti, kun hänet oli erotettu Jehovan todistajista 1990-luvun lopulla. Valkila myös loi suomalaisen H2O-foorumien entisille Jehovan todistajille. Aki Härkönen on samoilla linjoilla Valkilan muistojen kanssa.

Tämä entisten Jehovan todistajien yhteisö vaikutti huomattavasti siihen, millaiseksi UUT muodostui seuraavalla vuosikymmenellä, sillä tästä yhteisöstä moni päätti toimia vertaistuen parissa UUT:ssa. Samoihin aikoihin valmistui myös kaksi

5 Huomaa, että virallisesta rekisteröitymisestä oli tässä vaiheessa vasta 9 vuotta.

väitöskirjaa: Jukka Timosen *Todellisuudesta toiseen, identiteetin rakentuminen uskonnollisista yhteisöistä irtautuneiden elämänkertomuksissa* ja Seija Ronimuksen *Vartiossa maailmaa vastaan*. Tutkijat saivat molempiin väitöskirjoihin haastateltavia UUT:n kautta ja ne käsittelevät sekä UUT:a että uskonyhteisöjen entisiä jäseniä.

Myös pidemmän aikaa yhdistyksen puheenjohtajana toiminut Aki Härkönen pääsi teemmään UUT:a tunnetuksi lehtien palstoilla (Hymy 2006).

Aki Härkönen auttaa uskontojen uhreja

"Älä usko paratiisika"

■ Jehovan todistajia on Suomessa noin 20 000. Aki Härkönen oli yksi heistä, kunnes hän antoi itselleen luvan ajatella omilla aivoillaan. – Uhrille syötetään totuutta pala palalta, hän kuvaa uskon käännättäjiä.

Aki Härkönen erosi Jehovan todistajista nähtyään lahkoon oittouden. Hän ei enää suhtautuu ajatuksiinsa muiden tahdon mukaan.

uskontojen t...
ki ry:n puh...
ja ja entine...
todistajia /...
kösellä o...
mielipide entisestä sa...
nastaan.

– En näen Jehovan...
jien lahkoon toiminnat...
tään hyvää.

– Toki kaikissa i...
missä on jotain hyvää...
mikään yhteisö pysy...
sa jäseniään puukot...
lieventää.

Aki on ollut kuivilla humalasta” kuutisen...
Sitä edelsi seitsemän...
jakso, johon kuului...
todistajiin liittymine...
sa aktiivisesti toimim...
kä siitä irtautuminen...
vuotias insinööri kats...
sepäin analyttisesti...
moria viljellen. Silti...
menetetyt vuodet saa...
vakavoitumaan.

– En koe oppineen...
elämänjaksosta juuri...
hyödyllistä. Menetti...
nuoruusvuoteni.

Juuri nuoruus sai...
viejättymään lahkoon...
maan näennäiseen...
Lisäksi 21-vuotias yk...
va mies oli juuri m...
äitinsä. Suru ja eläm...
rosvaihe olivat otollia...
perää kahdelle ystäv...
Jehovan todistajalle, y...
kuttivat ovea.

– He kuvailivat n...
mustaksi ja pahaksi...
minulle silloin olikin...
tarjosivat pelastukse...
sen elämän paratiisiss...
päällä. Kaksi parati...
piasta: osta tämä tuot...
onnelliseksi, Aki nauri.

Aki vertaa uskonno...
lahkoon liittymistä e...
suurimmaksi kaupaks...
kodin ostamiseksi. Oli...
lista huomata, että...
suurin sijoitus olikin v...
– Olen antanut virhe...
selleni anteeksi, Aki sa

28 Hymylehti

Vaikka vuosituhanen taitteessa UUT:n vertaistukea oli järjestetty jo kymmenen vuoden ajan, nykyisen kaltainen säännöllisyys oli vielä unelmissa. Vertaistukea oli lähinnä Helsingissä, Turussa ja Tampereella aktiivisten yhdistyksen jäsenten ansiosta.

Silloinen Raha-automaattiyhdistys (RAY) tarjosi myös pienimuotoista – ja määräaikaista – tukea UUT:n toimintaan. Tällä tuella ei kyetty maksamaan yhdenkään ihmisen palkkaa, mutta sillä pystyttiin kattamaan Muutos-lehden kuluja ja aktiivien matkakuluja. Myöskään toimitiloja ei ollut, joten kaikki toiminta oli edelleen muutaman aktiivisen vapaaehtoisen varassa.

“Leena Rannan puheenjohtajakaudella [2000] oli saatu RAY:n rahoituksia. Jos en väärin muista, niin se oli vähän toistakymmentä tuhatta euroa”, valaisee Aki Härkönen 2000-luvun ensimmäisiä rahoituksia. Rahoitusta haettiin kerran vuodessa ja sitä saatiin tasaisesti hieman vaihtelevia summia. Kuitenkin rahaa oli koko ajan käytössä lehtien painoon ja kulukorvauksiin.

Rahojen käytössä oli oikeastaan omalla tavallaan positiivinen ongelma. Vaikka tulopuoli oli vähäistä, oli menopuoli vielä vähäisempää. Rahoitusta ei ollut niin paljoa, että sillä olisi pystynyt palkkaamaan ketään vakituisesti töihin UUT:lle, mutta koska kaikki tekeminen oli vapaaehtoisvoimin tehtyä, ei kustannuksia syntynyt työstä vaan lähinnä vain materiaaleista. On kuitenkin huomioitava, että 2000-luvun alussa vertaistuen vetäjälle maksettiin 200 markan (44 euroa) korvaus kuukausittaista kokoon-
tumista kohden ja kulukorvaukset päälle. Kun rahoitustilanne kävi haasteellisemmaksi, tällainen korvaus poistettiin.

“Eihän me edes saatu käytettyä RAY:n myöntämiä rahoja ja niitä siirtyi seuraaville vuosille”, kertoo Valkila.

“Meillä oli vähän liikaa rahaa toiminnan volyyymiin nähden. Sitten kävi lumipalloefekti ja rahaa siirtyi vuosilta toisille ja lopulta RAY katkaisi tuen”, Härkönen vahvistaa Valkilan muistelut vuosituhanen alusta. Viimeisillä RAY:n tukirahoilla 2006 UUT valmisti dokumentin – tai mainoksen – yhdistyksen toiminnasta, mitä jaeltiin DVD-formaatissa. Näitä levyjä jaettiin sitten UUT:n tapahtumissa. Tällä pyrittiin muun muassa lisäämään ihmisten tietoisuutta UUT:n toiminnasta ylipäätään, mutta myös kertomaan konkreettisesti, mitä UUT tekee, miten lahkot kontrolloivat jäseniään ja miten saada apua. Rahojen käydessä tässä vaiheessa vähiin DVD-mainosta monistettiin joitakin satoja kappaleita. Levyn sisältö tuotettiin täysin itse. Ihmiset käsikirjoittivat omia osuuksiaan, ne kuvattiin ja editoitiin lopulliseen muotoon. Jopa ruotsinkielinen käännös tehtiin tarjolle.

Alkusysäys DVD:lle oli jo oikeastaan vuonna 2001 hallitus-aktiivien suunnitelmassa puolen tunnin ennaltaehkäisevää ope-
tusvideota. Tämä videon oli ajatus sisältää ohjeita, miten toimia,
jos läheinen liittyy lahkoon, miten hänet saa sieltä pois ja miten
määritellään vaarallinen lahko. Videon tekoon ajateltiin hakea
rahallista tukea, mutta vuosituhannen alun RAY:n tuki oli vielä
varsin pientä, joten video tehtiin hiljalleen pienemmällä budjetilla.
Vuoden 2005 alussa DVD-projekti eteni paljolti aktiivi Esa Eklun-
din työstämänä. Ensimmäiset tarjoukset olivat takana ja alussa
korvamerkittynä oli 10 000 euroa UUT:n rahoista – myöhemmin
summa pieneni. DVD valmistui syksyllä 2006 ja dokumentin “Kun
uskonnollinen yhteisö ahdistaa” ensi-ilta järjestettiin hallituksen
kokouksessa Otaniemessä Kinopolin teatterissa 4.10.2006 ja jul-
kistustilaisuus Helsingissä ravintola Pompeijissa 6.10.2006.

“Me tehtiin vuosituhannen alussa yksi tai kaksi Muu-
tos-lehteä vuodessa. Se vähän riippui inspiraatiosta ja kirjoit-
tajien tarjonnasta”, Härkönen muistelee UUT:n vakiojulkaisun
tekemistä. Vuosina 2000–2004 julkaistiin kaikkiaan kahdeksan
Muutos-lehteä ja ne koottiin yhtenäisjulkaisuksi Muutoksen
vuodet 2000–2004, joka julkaistiin 2005.

Lihavia vuosia seurasivat kuitenkin laihat ajat. RAY:n ra-
hoituksen loppuessa vuodelle 2006 myös toiminta väheni. Vuosi
oli RAY:lle haastava, sillä se oli historian ensimmäinen, jolloin
jaettava rahamäärä pieneni. Tämä osui suoraan UUT:een. Rahoi-
tusta oli pyritty hakemaan muualtakin kuin RAY:ltä, esimerkiksi
Helsingin kaupungilta vuonna 2001, mutta tällaiset yritykset ei-
vät tuottaneet haluttua lopputulosta.

Vertaistukiryhmät pyörivät edelleen, mutta muuten toi-
minta oli yksinkertaisempaa ja UUT:n näkyvyys oli heikompa
verrattuna edellisiin vuosiin, jolloin pystyttiin tuottamaan ma-
teriaalia tarjolle enemmän. UUT-aktiivit myös keskittyivät vah-
vasti pääkaupunkiseudulle. Pelättiin jopa, että hallitukseen tulisi
jäseniä muualta Suomesta, mutteivät he kuitenkaan kykenisi
osallistumaan kokouksiin. Tämä kuulostaa nykypäivän etäyh-
teyksien valossa kaukaiselta, mutta vielä 10-15 vuotta sitten äly-
puhelimet olivat harvinaisia – saati etäkokoukset yhdistyksessä,
jolla ei juurikaan ollut omaa omaisuutta, kuten kokoustiloi-
ja etäkokouksiin tarkoitettuja laitteita. Haluttiin olla pragmaatti-
sia; jos kaikki hallituksen edustajat olisivat pääkaupunkiseudul-
ta, olisi todennäköisempää, että hallitus voisi toimia.

Vielä vuosituhannen alussa vertaistuki oli pääkaupunki-
seudullakin sen verran epäsäännöllistä, että yhdistyksen jäse-

nille saatettiin lähettää henkilökohtainen kirje, jossa tiedotettiin tulevista vertaistukitapaamisista. Kirje lähetettiin myös Helsingin Sanomien ”Minne mennä tänään” -palstalle. Sitten tehokkaampi tiedotus verkkosivuilla ja sosiaalisessa mediassa on korvannut tällaista henkilökohtaisempaa tiedottamista.

”Oltiin ehkä vähän vanhakantaisia viestinnässä”, naurahtaa Härkönen muistellessaan kirjepostin käyttöä.

Tässä vaiheessa Aki Härkönen oli toiminut jo useita vuosia hallituksen puheenjohtajana. Hän alkoi kokea, ettei pystynyt enää antamaan yhdistykselle sitä, mitä se tarvitsi.

”Sitä oli ollut jo vähän liiankin kanssa”, Härkönen huokaa. Vaikkei ihminen saa vapaaehtoistyöstä palkkaa, ei se tarkoita, etteikö myös vapaaehtoistyö kuluttaisi inhimillisiä resursseja. Aikaa kuluu työn tekemiseen ja välillä voi syntyä tunne, ettei oma panostus näy missään ja homma ei tunnu etenevän. Varsinkin pienillä resursseilla työskenneltäessä toiminnan eteneminen ja mahdollinen kasvaminen vie aikaa, eikä kvartaalitalous näyttele minkäänlaista roolia. Toisaalta, vapaaehtoistyö on myös valtavan antoisaa ihmisille – eihän sitä muuten tehtäisi! Jokaisen tulee kuitenkin muistaa omat rajansa.

Yhdistyksen aktiiveja vuonna 2006.

Vasemmalta lukien: Kristiina Väättäinen, Aki Härkönen, Sari Myllymäki, Pekka Lähteenaro, Terttu Forsell, Esa Eklund, Joni Valkila ja Madeleine Blomqvist (kuvaaja ei ole tiedossa).

Härkönen myös kertoo, kuinka yhdistyksen suhde mediaan oli vielä haparoivaa hänen puheenjohtajakaudellaan. UUT:n järjestämät tapahtumat tai suuret uskonnolliset uutiskohut loivat yhteydenottoja UUT:a kohtaan, mutta muuten mediaan päin täytyi olla myös itse aktiivisesti yhteyksissä. Tilanne on yhdistyksen nykyisen toiminnanjohtajan Joni Valkilan mukaan parantunut ja median edustajat ottavat nykyisin aktiivisesti yhteyttä UUT:n suuntaan. Toisaalta myös toisen suuntaista kommunikaatiota on UUT:n ehdottaessa uutisaiheita ja tiedottamalla UUT:n näkemyksiä.

Vuosituhanen alussa UUT kävi edelleen myös dialogia eri uskontojen edustajien kanssa. Mormonien rakennettua temppeleinsä Espooseen myös UUT sai kutsun tulla tutustumaan uuden uutukaisiin tiloihin. Visiitillä kirkkohallituksenkin luona käytiin keskustelemassa evankelis-luterilaisen kirkon ja UUT:n suhteesta. Härkönen koki monet tapaamiset kuitenkin hyvin mielistelviksi, eikä pystynyt kokemaan tapaamisia aitoina kanssakäymisinä.

Vuosituhanen alussa UUT:sta muodostui myös vakio-osallistuja Hengen ja tiedon messuille, Maailma kylässä -festivaaleille ja muille tapahtumille, joissa yhdistyksen läsnäololle oli selkeästi kysyntää. Tapahtumissa pyrittiin tuomaan esiin UUT:n toimintaa ja myymään muun muassa Muutos-lehtiä ja uskontojen uhreista kertovia kirjoja. Tavoite ei suoranaisesti ollut tehdä voittoa, vaan lähinnä kattaa painokuluja. Vuonna 2006 tulostavoite Hengen ja tiedon messuille oli ”saada mukaan otetut vaihtorahat takaisin”.

Puhelinpäivystys

UUT on pitänyt puhelinpäivystystä jo kolmen vuosikymmenen ajan. Oikeastaan voitaisiin ajatella, että puhelimen kautta annettava apu on ollut läsnä jo heti, kun UUT alkoi vasta hahmotumaan. Alkuaikoina internetiä ei vielä ollut ja Terttu Forsell ja kumppanit hoitivat monet asiat puhelimen välityksellä. Tähän kuului myös kuunnella rikki menneiden ihmisten tarinoita.

Kun toimintaa ei vielä ollut kuin etelän kolmessa kasvukeskuksessa Helsingissä, Turussa ja Tampereella, ei muualta Suomesta kyetty tulemaan vertaistukitapaamisiin samalla tavalla kuin nyt, kun vertaistukea on tarjolla lähes ympäri Suomen. Puhelin oli tapa tavoittaa samassa tilanteessa olevia ihmisiä ja otsikoissa ollut Terttu Forsell oli looginen kohde puhelulle, jos jokin vaivasi mieltä. Yhteydenotot eivät kuitenkaan rajoittuneet vain puheluihin, vaan Terttu sai myös kirjeitä.

Ensimmäinen etappi puhelinavussa systemaattiseen suuntaan oli palvelunumeron perustaminen vuoden 1990 lopulla. Tähän numeroon soittaessa soittaja sai kuulla minuutin mittaisen nauhoituksen, jossa kerrottiin neljän UUT-aktiivin puhelinnumerot, joihin saattoi sitten soittaa. Sittemmin yhdistyksen organisoituessa yhä paremmin ja paremmin, avattiin myös viralliset vertaistukipuhelimet.

”Joka viikko tulee puheluita. Ainut ongelma on, että niiden vastaamiseen pitäisi olla vielä enemmän aikaa, kun itselle on kuitenkin rajallista milloin kykenee vastaamaan”, kertoo hallituksen nykyinen puheenjohtaja Pia Puolakka, joka on myös ohjannut vertaistukiryhmiä ja vastannut vertaistukipuhelimeen. Vielä vuoden 2001 toimintakertomuksessa mainitaan puheluita tulleen 3–4 päivässä, mutta jo silloin mainittiin internetsivujen auttavan paljon ja vähentävän puhelintuen tarvetta. Tuolloin vertaistukipuhelin päivysti joka päivä 6–22 ja toimintakertomuksen mukaan asiakkaiden yhteydenotot tulivat ”liian myöhään” iltaisin; hengelliset ahdistukset ovat ottaneet valtaa iltamyöhällä.

”Puhelin on todella hyvä auttamisen muoto. Soittaja voi olla itse uhri tai jokin läheinen – lapsi, puoliso – voi olla ongelmissa uskonnollisen yhteisön kanssa. Joskus puhelu kestää viisi minuuttia, toisinaan perkaamiseen käytetään tunti”, Puolakka vetää yhteen soittajien ongelmia. Puolakka on koulutukseltaan psykologi, joten hän on tottunut kohtaamaan ihmisiä vaikeissa elämäntilanteissa ja pystyy koulutuksensa puolelta auttamaan

heitä, mutta ajattelee kuitenkin, että “voisipa sitä vielä tehdä jotain enemmän”.

Vaikka UUT:n puhelinpäivystys onkin uskonnon uhreille tarkoitettu, ei soittajalla aina välttämättä ole tarkkaa mielikuvaa uskonyhteisön hänelle aiheuttamista haitoista. Useimmat soittajat kuitenkin ovat jo soittaessaan tiedostaneet, että uskonto on haitannut heidän elämäänsä. Puhelun aikana voidaan havahtua tutkimaan, mikä siinä uskonnossa on ollut haittaava tekijä. Se on voinut olla dominoiva lahkonojohtaja, uskonnon luoma jännite omassa parisuhteessa tai ihan vain uskonnollisen yhteisön ylläpitämä normisto.

Klaara Lähteenaro auttoi 1990-luvulla puhelimen kautta lukuisia ihmisiä – varsinkin teosofisen tai Hare Krishna -taustan kanssa painivia. Lähteenaro nostaa esiin ajatuksen, että puhelimesta on huomattavasti helpompi auttaa ihmistä, joka on itse jättänyt tai jättämässä uskonnollista yhteisöä kuin ihmistä, jonka läheinen on liittynyt epäilyttävään yhteisöön. Lähteenaro koki itsensä hyvin avuttomaksi vanhempien soittaessa ja ollessaan huolissaan lapsistaan.

“Ihmiset kertovat, että heillä on ollut henkistä pahoinvointia liikkeessä ja on taloudellisesti riistetty. Jotkut ovat kertoneet, että suvussa on ollut vanha ihminen, ja käytännössä kuolinvoiteelle on tullut lahkoon edustaja testamentin kanssa, jotta ihmisen rahat saataisiin lahkolle”, kertoo puhelinpäivystäjänä pitkään toiminut UUT:n vapaaehtoinen tarinoista, joita hänelle on kerrottu. Hän on pyrkinyt ohjaamaan soittajan lähimpään kasvokkain kokoontuvaan vertaistukiryhmään. Tämä on monesti toiminut, eikä ihmisen ole tarvinnut soittaa enää toiste. Tätä on ollut mahdollistamassa uusien vertaistukiryhmien perustaminen ympäri Suomen, jolloin vertaistuen apu on entistä lähempänä.

“Alkuaikoina kyllä joku saattoi soittaa kuusi tai seitsemänkin kertaa”, muistelee puhelinpäivystäjä vuosituhatosen vaihdetta. Tällöin kasvokkain kokoontuvia vertaistukiryhmiä oli lähinnä Helsingissä, Turussa ja Tampereella. Kuitenkin nykypäivänä soittajat soittavat useimmiten vain kerran tai pari. Tämän vahvistaa myös puhelinpäivystystä vetänyt Puolakka. Joskus ongelmaksi on ollut puhelun pituus, kun puhelu on vain jatkunut ja jatkunut. Vuosituhannen vaihteessa oli pohdinnassa jopa muuttaa tukipuhelin maksulliseksi, jotta puhelujen kestot eivät venyisi.

Puhelimella UUT:a tavoittavalle kerrotaan myös fyysisen vertaistuen mahdollisuudesta ja jos soittaja kertoo asuinpaikkansa, voidaan häntä opastaa lähimmän vertaistuen piiriin.

Joskus soittajan ongelma ei rajoitu täysin UUT:n alueelle, vaan mukana voi olla myös esimerkiksi mielenterveyden ongelmia, jopa psykoosin kaltaisia oireita. Joskus soittaja sanoo sen ihan itsekkin. Tällaisissa tapauksissa soittajaa voidaan opastaa soittamaan mielenterveyden ensiavun puhelimeen.

Myös puheenjohtajana pitkään toiminut Aki Härkönen hoiti puhelinpäivystystä: “Oli tärkeätä päästä juttelemaan, kun internetiä ja keskustelupalstoja ei ollut käytettävissä. Puhelin oli kanava ottaa yhteyttä muihin entisiin jäseniin.”

Vaikka nykypäivänä tukea saa sosiaalisesta mediasta, keskustelupalstoilta ja fyysisistä tapaamisista, on puhelimelle silti edelleen käyttöä. UUT ei – laajentumisestaan huolimatta – kuitenkaan pysty tarjoamaan vertaistukea kaikkialla ja toisen ihmisen äänen kuuleminen voi olla tuen tarvitsijalle tärkeää. Puhelintukea on tarjottu näihin päiviin asti menestyksekkäästi ja tullaan jatkamaan vielä tulevaisuudessakin niin pitkään kuin tarvetta sille on.

Henkilökohtainen auttaminen

Vaikka UUT:n päätyö on tarjota vertaistukea, joskus se johtaa ihmisiä auttamaan uhreja muillakin tavoin. Vertaistukiryhmissä voi syntyä hyviä ystävyssuhteita ja autettu voi kokea, että hän haluaa myös auttaa muita ja rupeaa vertaistuen vetäjäksi. Joskus vertaistuen vetäjä tarjoaa myös henkilökohtaista aikaansa toisen auttamiseen.

“Jotkut näistä uhreista kävi täällä meillä kotona keskustelemassa. Juteltiin pariskunnan kanssa, jotkut kävi yksittäin, kun ahdistuivat ryhmässä kaikkien kuullen. Kutsuin heitä sitten kotiin”, kertoo vertaistukea aiemmin ohjannut.

Tällainen työskentely voi olla palkitsevaa, mutta se voi olla myös henkisesti rankkaa, mikäli autettava kokee, että toinen yksilö on vain häntä varten. Tulee olla tarkkana kuinka paljon on valmis käyttämään omia resursseja toisen henkilökohtaiseen auttamiseen. UUT ei tarjoa tukihenkilöitä virallisesti, mutta välillä tällaisia suhteita päättyy syntymään. Joskus henkilökohtainen auttaminen ymmärretään väärin.

“Ongelmaksi muodostui se, että apua tarvitseva saattoi soitella joka päivä ja puhelut saattoivat kestää jopa 2–3 tuntia, mikä on aivan liikaa. Tuen on oltava rajoitettua ja tiettyihin ennalta määriteltymiin aikoihin. Tuki ei voi olla ns. rajatonta koska vaan ja miten paljon tahansa”, kertoo UUT-aktiivi Sami Nykter

kokemuksestaan tilanteesta, jossa hän olikin yhtäkkiä antamassa vertaistukea puhelimen kautta tuntitolkulla. Lopulta tilanne ratkesi, kun tuen tarvitsija ymmärsi, ettei hän ollut tekemisissä uuden ystävän kanssa vaan vertaistuen. Tuen antajan osa ei ollut alusta pitäen selvä tuen tarvitsijalle.

“Tuo roolitus olisi hyvä tehdä selväksi heti ja vetää raja siihen, että tukihenkilö on saatavilla vain esimerkiksi viisi kertaa”, Nykter pohtii kokemansa pohjalta, kuinka vastaavia tapauksia tulisi ennakoida, mikäli joku tarjoaa henkilökohtaista vertaistukea.

UUT-aktiivi Jari-Pekka Peltoniemi ylläpitää myös johannespoika.fi-sivustoa, jolla hän kertoo entisten ja nykyisten Jehovan todistajien kertomuksia, julkaisee uutisia ja tekee paljastuksia, joita Vartiotorniseura ei itse suostu myöntämään. Sivusto on Suomen mittakaavassa hyvin suosittu ja sitä seuraavat niin entiset kuin nykyisetkin todistajat sekä media että muut aiheesta kiinnostuneet. Sivusto toimii myös vertaistukena niille, jotka ovat jättäneet Vartiotornin opin. Peltoniemi saa paljon palautetta ja avunpyyntöjä todistajilta – sekä entisiltä että nykyisiltä – ja auttaa heitä parhaan osaamisensa mukaan tarjoamalla vertaistukea verkon yli.

Jotkin UUT:n ryhmissä käyneet ovat myös pitäneet omia tapaamisiaan itse. Tähän on vaikuttanut myös se, ettei Helsinkiä lukuun ottamatta muilla paikkakunnilla ole kuin kaikille yleinen ryhmä. Pienempien lahkojen entiset edustajat eivät välttämättä pysty saamaan ryhmästä irti tarvittavaa vertaistukea, kun muut eivät välttämättä aivan täysin ymmärrä heidän tilanteitaan. Onneksi tällaiset ihmiset ovat pystyneet saamaan tukea netin kautta tai ovat kasvotusten pystyneet tapaamaan toisiaan. Pääkaupunkiseudulla UUT:lla on resursseja järjestää erillisiä ryhmiä eri taustaisille uskontojen uhreille, mikä on myös auttanut, mutta tämä ei valitettavasti palvele niinkään muilla paikkakunnilla asuvia ihmisiä, vaikka monet matkustavatkin Helsinkiin asti tapaamaan kaltaisiaan vertaistukeen.

UUT:n toiminta ei ole enää 2010-luvulla ollut niin henkilökohtaista kuin vielä 1990-luvulla, jolloin käytännössä kaikki UUT-aktiivit tunsivat toisensa henkilökohtaisesti. Nykypäivänä toiminta on jo sen verran suurta ja vapaaehtoisten joukko niin laaja, ettei alussa kuvatun kaltaista “suurta perhettä” enää pysty syntymään.

Rahallinen hyväksikäyttö uskonyhteisössä

Uskonnolliset yhteisöt tuottavat monella tapaa uhreja. Yksi konkreettisista on rahallinen hyväksikäyttö. Jotkut uskonnot keräävät jäseniltään suoraan kymmenykset, toiset pyrkivät saamaan hallintaansa kaikkea tarjolla olevaa omaisuutta lahjoitusten kautta. Toiset tarjoavat koulutuksia valtavilla hintalapuilla. Jotkut kertovat perustuvansa vapaaehtoisuuteen, mutta olettavat jäsenistönsä kuitenkin lahjoittavan rahaa ”hyvään työhön”.

Hanni Wienkoop kertoo omaa tarinaansa, kuinka hän myi omistamansa asunnon ja lahjoitti rahat uskonyhteisölle. ”Yhä vielä mä olin niin painostettavissa, että mä myin sen yksin”, Wienkoop kuvaa tilannetta, jossa hän luopui toisesta kiinteistöstään ja antoi rahaa uskonyhteisölleen.

Tähän vielä päälle uskonyhteisöjen paljon arvostamat omaisuuden testamenttaukset – joskus kyseenalaisillakin tavoilla – takaavat sen, etteivät rahalliset hyväksikäytöt pääse loppumaan hyvin äkkiä. Siitä kertoo myös se, että UUT törmää aina välillä tapauksiin, joissa yksilö on sitoutunut täysin johonkin yhteisöön ja sitoutumisen päätyttyä hän voi löytää itsensä rahattomana ja ystävättömänä.

”On sellasia merkillisiä lahkoja, varsinkin Helsingissä. Niissä on vähän itämaista mystiikkaa. Pitävät luentoja kauhean kalliilla luentomaksuilla. Järjestävät ulkomaanmatkoja ja siellä on uskonnon tuputtajia”, kuvaa UUT-aktiivi vastaan tulleita tilanteita.

Skientologian tullessa Suomeen monet joutuivat velkavankeuteen taattuun ja otettuaan suuria lainoja, jotta olisivat pystyneet osallistumaan skientologian kursseille.

”Yhden kaverin piti lähteä Jenkkeihin opiskelemaan, mutta hän ei päässyt, kun rahaa oli liian vähän. 40 000 [markkaa] ei riittänyt siihen kurssiin, jota hän olisi mennyt opiskelemaan. Sitten hän lahjoitti ne 40 000 tähän kampanjaan [skientologian kirjallisuuden painaminen] ja näitä [kirjoja] jaettiin sitten Italiassa italian kielellä. Minä olin sillä kaverilla takaajana ja kun hän ei pystynyt niitä maksamaan, niin mähän se olen kustantanut tuhansille italialaisille skientologien *Tie onneen* -kirjaa. Mitenhän monta uutta uhria noillakin kirjoilla sitten tuli?” kertoo Jouko Kirves kokemuksistaan rahojensa katoamisesta.

“Henkilöille annettiin opastusta ja harjoiteltiin, miten mennään pankkiin ja miten pankissa esitetään asia, että varmasti saadaan laina”, Kirves kertoo ajoistaan skientologian parissa. Uskonnollisen yhteisön opastaessa kädestä pitäen, kuinka haetaan pankista lainaa, kannattaa ihmisen kysyä itseltään, onko yhteisöllä nyt varmasti puhtaat jauhot pussissa. Rahallinen hyväksikäyttö ei ole harvinaista uskonyhteisössä ja moni yhteisöstä lähtenyt harmittelee, kuinka tuli annettua niin paljon rahaa ja aikaa työhön, jota ei enää arvostakaan.

“Eräs nuori tyttö soitti useamman kerran ja hän törmäsi erääseen yhteisöön. Sitä mainostettiin hyvänä yhteisönä. Hänelle kerrottiin, että hän voi tehdä vaikka vähän siivoustyötä asu-
miskustannuksia kompensoimaan. Ruoka pitäisi itse maksaa ja koulutuksia oli sitten koko ajan. Tyttö kertoi velkaantuneensa hirveästi ja hän ei tiennyt, miten hän pääsisi pois sieltä. Hän oli erittäin ahdistunut itkiessään puhelimessa. Hän oli tullut niin riippuvaiseksi siitä porukasta, että pois lähteminen tuntui jo mahdottomalta”, kertoo puhelinpäivystystä hoitanut yhdestä ikävimmästä kuulemastaan rahallisesta hyväksikäytöstä.

Vaikka pahimmat skientologien velkataustapaukset olivatkin 1990-luvun alussa, ei uskonyhteisöjen rahallinen hyväksikäyttö loppunut vaan jatkui myös 2000-luvulla ja jatkuu edelleen nykypäivänäkin. Edes uskonyhteisöt – vaikka kuinka kertovat olevansa ainut oikea jumalan yhteisö – eivät tule toimeen pelkällä “pyhällä hengellä”. Yhteiskunnalta tuntuvat kuitenkin puuttuvan keinot estää uskonnollisten yhteisöjen harjoittamaa rahallista hyväksikäyttöä. UUT pyrkii pitämään tämänkin puolen asiasta julkisessa keskustelussa ja edesauttamaan ihmisiä tutkimaan yhteisön taustoja ennen liittymistä toimintaan.

2010-LUVUN KASVU

Nykyinen rahoitus alkaa

Vaikka 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen jälkipuolisko oli yhdistyksen kannalta rahatonta aikaa, eikä toimintaa pystytty juurikaan järjestämään vertaistuen lisäksi, eivät ideat kuitenkaan loppuneet. Pinnan alla kyti ja ihmiset loivat kontakteja koko ajan taustalla. Vuosikymmen alkoi häämöttää loppuaan, kun UUT:lla oli yhteistyötä Ihmisoikeusliiton kanssa. Yhteistyö oli alkanut entisten vanhoillislestadiolaisten oltua yhteyksissä Ihmisoikeusliittoon ja keskusteltuaan heidän kanssaan vanhoillislestadiolaisten ongelmista; millaisia terveydellisiä haittoja muun muassa ehkäisykiellolla on sekä aikuisille että lapsille. Ihmisoikeusliitosta otettiin sitten yhteyttä UUT:een ja kyseltiin, että tulisiko vanhoillislestadiolaisen ryhmittymän tehdä yhteistyötä pikemminkin UUT:n kanssa kuin Ihmisoikeusliiton.

“Yhdessä koulutustilaisuudessa yksi entinen vanhoillislestadiolainen toimittaja lähestyi ja sen jälkeen oltuani julkisuudessa entisiä Jehovan todistajia otti yhteyttä. Ihmisoikeusliitto oli samaan aikaan tekemisissä kunniaväkivallan ja naisten silpomisen kanssa. Näitä kaikkia asioita käsiteltiin erikseen, mutta me huomattiin, että näissä kaikissa on samoja piirteitä, muun muassa vallankäyttöön liittyen”, muistelee tuolloin Ihmisoikeusliiton pääsihteerinä toiminut Kristiina Kouros.

Tästä syntyi useamman tapaamisen sarja, jossa Ihmisoikeusliitto, UUT ja entiset vanhoillislestadiolaiset ideoivat keinoja, joilla yhteisön ongelmia saataisiin nostettua esiin. Nopeasti ideoinnissa nousi esiin, ettei kannattaisi rajoittua vain vanhoillislestadiolaisuuden ongelmiin vaan tuoda esiin myös muun muassa Jehovan todistajien karttamiset ja muut ihmisoikeuksien kannalta ongelmalliset käytänteet.

Näiden tapaamisten tuloksina syntyi muun muassa *Iloisen talon kellareissa* -kirja (2011) ja televisioesiintymisiä, muun

Kastetusta kartetuksi - jenovalaisuuden jättäneet

JAA:

UUT osallistui Ylen tekemään *Kastetusta kartetuksi* -dokumentin tekoon (kuvakaappaus Ylen sivuilta).

 BEJO PERÄLÄ

© JULKAISTU 11.01.2013 - 13:00. PÄIVITETTY 04.02.2014 - 09:14

Jehovan todistajiin on helppo liittyä, mutta eroaminen tai erottaminen voi mullistaa koko elämän. Pahimmassa tapauksessa se merkitsee ystävien ja jopa perheen menettämistä.

muassa *Kastetusta kartetuksi* Ylellä (2011). Jälkimmäinen löytyy Ylen elävästä arkistosta katsottavaksi.

UUT:n kannalta uskonyhteisöjen ongelmien esiin nostamisen lisäksi näkyvyyttä oli saanut myös yhdistys itse toimiessaan Ihmisoikeusliiton kanssa yhteistyössä. Tästä innostuneena UUT päätti hakea RAY:ltä rahaa hieman enemmän niin, että yhdistykselle voitaisiin palkata kokoaikainen työntekijä edistämään yhdistyksen toimintaa ja sitä kautta auttamaan uskontojen uhreja.

“Nämä on sen kokoluokan asioita, että rohkaisin UUT:n ihmisiä hakemaan RAY:ltä rahoitusta”, Kristiina Kouros muistelee lähes kymmenen vuoden takaisia tapahtumia, jotka ovat osin jo hämärtyneet muistoihin.

Ensimmäinen hakemus ei tuottanut tulosta vaan RAY:n päätös oli, ettei rahoitusta tule. Samoihin aikoihin kuitenkin *Kotimaa24*:ssä oli Kourosen haastattelu. Silloinen pääsihteeri Kouros piti artikkelissa valitettavana, ettei UUT:n kaltainen yhdistys saa valtion avustusta, vaikka sen tekemä työ on niin tärkeää.

Jo seuraavana päivä *Kotimaa24* julkaisi artikkelin, jossa RAY:n osastopäällikkö Mika Pyykkö avasi kielteistä rahoituspäätöstä ja kertoi, kuinka UUT:n “toiminta on sinällään RAY:n avustusstrategian linjausten mukaista”. Tästä sisuuntuneena UUT teki seuraavalle vuodelle viimeistellymmän rahoitushake-

muksen ja kävi vielä erikseen tapaamassa RAY:n edustajaa, jotta hakemus varmasti täyttäisi siltä odotetut kriteerit.

Vuodelle 2012 rahoitusta saatiin ja yhdistyksen pitkäaikainen aktiivi ja silloinen hallituksen puheenjohtaja Joni Valkila valittiin yhdistyksen toiminnanjohtajaksi. Tässä vaiheessa alkoi oikean organisaation rakentaminen.

Ensimmäisen myönteisen rahoituspäätöksen jälkeen UUT:n rahoitus ei ollut mitenkään automaattisesti taattu seuraaville vuosille. Rahaa oli nyt saatu yhdeksi vuodeksi ja Valkila voitiin tätä kautta palkata vuoden työsopimuksella. Vielä tässä vaiheessa ei ollut mitään takeita rahoituksen jatkumisesta. Sitä täytyi edelleen hakea vuosittain ja pyrkiä tekemään työt mahdollisimman hyvin, jottei kävisi kuten edellisellä vuosikymmenellä. Ensimmäiset työkuukaudet Valkila teki töitä kotonaan, mutta seuraavana vuotena edessä oli siirtyminen ensimmäisiin oikeisiin toimitiloihin, kun ne budjetoitiin mukaan yhdistyksen toimintaan. Samalla Helsingin vertaistukiryhmä voitiin siirtää toimimaan Töölön kirjastosta UUT:n toimitiloihin. Töölön kirjasto oli palvellut hyvin yli kymmenen vuoden ajan, mutta omat tilat tarjosivat kuitenkin muun muassa vapaammat aikataulut pitää vertaistukea.

UUT pitää myös yllä keskusteluyhteyttä muun muassa oikeusministeriöön. Kuvassa Jari-Pekka Peltoniemi ja Joni Valkila (kuva: Suvi Härkönen)

Palkatun työntekijän mukanaan tuoma työpanos mahdollisti sen, että UUT oli entistä enemmän otsikoissa. Tästä kertoo esimerkiksi Helsingin Sanomien uutisarkistoon kohdistettu haku “uskontojen uhrien tuki”. Haku palauttaa kasan artikkeleita, joista yksi on 1990-luvulta, viisi 2000-luvulta ja 29 kappaletta 2010-luvulta. Tämä on tietysti vain pintaraapaisu mediassa esiintymisestä, mutta kertoo, kuinka palkatun työntekijän myötä mediayhteyksiin on kyetty panostamaan.

Vastavalittu toiminnanjohtaja sai alkuvuosina paiskia yksin töitä, eli hoidettavana oli useita vertaistukiryhmiä (kävijöiden määrä kymmenkertaistui muutamassa vuodessa valtakunnallisesti) ja mediassa esiintymisiä itse yhdistyksen pyörittämisen lisäksi. Samoihin aikoihin UUT:lle luotiin näkyvyyttä sosiaaliseen mediaan, uutiskirje ja rekrytoitiin vapaaehtoisia. Myös Muutos-lehden julkaiseminen käynnistettiin uudelleen useamman vuoden tauon jälkeen. Kova työ tuotti tulosta ja palkatun henkilökunnan sekä vapaaehtoisten määrä on kasvanut, eikä toiminnanjohtajan tarvitse enää vastata kaikesta yksin.

Uusilla resursseilla UUT pystyi myös järjestämään muun muassa lestadiolaisuutta käsittelevän seminaarin Oulussa. Myös säännöllinen kommunikointi International Cultic Studies Association (ICSA) ja FECRIS:n kanssa on ollut ohjelmassa edelleen ja toiminnanjohtaja Valkila on käynyt myös esittelemässä lesta-

UUT:n hallitus vuosimallia 2018: takana Erno Vanhala ja Elina Multisilta, edessä puheenjohtaja Pia Puolaka, Jarno Parviainen, Sami Nykter ja Irmeli Puntari (kuva: Joni Valkila).

Uhrin-dokumentin
kuvaukset käynnissä
UUT:n Helsingin ver-
taistukitilassa (kuva:
Joni Valkila).

diolaisuutta näissä konferensseissa. Maailman mittakaavassa lestadiolaisuus on hyvin paikallinen ja pieni uskonyhteisö, jota ei juurikaan tunneta Pohjoismaiden ulkopuolella, vaikka lestadiolaista lähetystyötä tehdäänkin ympäri maailman.

Siinä missä entiset Jehovan todistajat olivat löytäneet toisiaan vuosituhatien alkupuolella, muodostui UUT:n kautta 2010-luvulla entisille mormoneille toimiva yhteisö muun muassa Facebookiin, jossa mukana on lähes sata entistä yhteisön jäsentä. Tämä on verrattain suuri määrä, kun ottaa huomioon, että MAP-kirkolla on Suomessa vain päälle kolme tuhatta jäsentä. Vähitellen UUT oli vaikuttamassa niin entisten Jehovan todistajien, entisten mormonien, helluntailaistaustaisten kuin entisten vanhoillislestadiolaisten ryhmittymien kanssa. Tämä takasi paljon aktiivisia ihmisiä ja keskustelua – niin vertaistuellista kuin yhteiskunnallistakin.

“Varsinkin entisten Jehovan todistajien yhteisö on vaikuttanut vahvasti UUT:ssa, mutta entiset vanhoillislestadiolaiset eivät ole olleet mukana vaikuttamassa UUT:n toimintaan yhtä näkyvästi. Yksittäisiä vanhoillislestadiolaistaustaisia on toiminut UUT:ssa, mutta varsinaista yhteisöä ei ole vielä muodostunut.”, kuvaa Joni Valkila yhdistyksen toimijoiden taustoja ja lisää, että hän haluaisi UUT:n näkyvän väkevämmin entisten vanhoillislestadiolaisten parissa; lestadiolaisuus on kuitenkin niin suuri vaikuttaja Suomessa.

Kun ohjaaja Peter Wallenius lähestyi UUT:a ajatuksena tehdä dokumentti vertaistuesta, alkoi toimistolla kuhina vapaa-

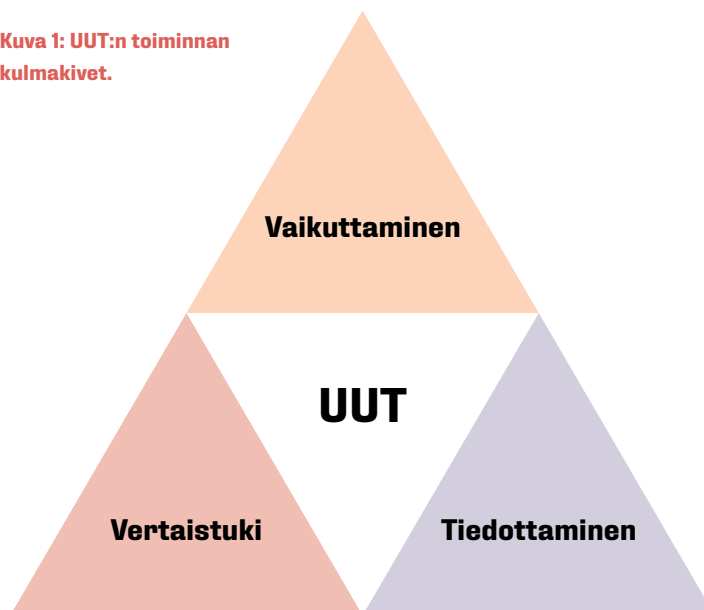
ehtoisten löytämiseksi. *Uhrin*-dokumentti valmistui alkuvuodesta 2019 ja se esitettiin televisiossa ja tuli katseltavaksi Yle Areenaan. Dokumentti nosti taas otsikoihin uskonyhteisöjen pimeämmän puolen. Vaikka dokumentissa tulee ilmi paljon todella ikäviä kokemuksia eri yhteisöistä, oli myös havaittavissa, etteivät kaikki yhteisöt halua enää ummistaa silmiään hengellisesti väkivallalta.

UUT on näkynyt myös varsinkin kirkon liberaaleimmissa julkaisuissa, kuten *Kirkko ja Kaupunki* -lehdessä. Lehti on tehnyt juttuja UUT:n aloitteesta muun muassa seksuaalisesta väkivallasta uskonyhteisöissä. Myös esimerkiksi *Seurakuntalainen* ja *Kotimaa24* ovat taajaan kirjoittaneet UUT:n ajamista asioista.

Toiminta 2010-luvulla

UUT on valtakunnallinen vaikuttaja, joka pyrkii edistämään kehitystä, jossa uskonyhteisöt reagoisivat niissä esiintyviin ongelmiin itsekkin. UUT:n strategia vuosille 2017–2020 listaa yhdistyksen toiminnan muodoiksi vertaistukitoiminnan, tiedotustoiminnan ja vaikutustoiminnan. Nämä kolme tärkeää osaa tukevat kaikki toisiaan. Osat on esitetty Kuvassa 1.

Kuva 1: UUT:n toiminnan kulmakivet.

Kulmakivet ovat olleet mukana yhdistyksen alkuajoista lähtien, eikä niitä ole ollut tarpeen muuttaa, vaikka maailma on ympärillä muuttunut entistä digitaalisemmaksi. Samalla niin vertaistuki kuin vaikuttaminen ja tiedottaminenkin ovat siirtyneet myös digitaalisille alustoille, mutteivät ole täysin korvanneet fyysisiä tapahtumia ja kontakteja.

Vaikka useat uskonnolliset yhteisöt ovat hyvissä väleissä UUT:n kanssa, nähdään yhdistys myös monissa uskonnollisissa yhteisöissä saatanaan työnä tai muuten vain asiana, jonka kanssa ei missään nimessä saa olla tekemisissä.

“UUT:stä mä oon ekan kerran kuullut varoituksia jo todistajana”, kertoo entinen Jehovan todistaja Elina Multisilta. Tällainen mustamaalaaminen tietysti haittaa yhdistyksen toimintaa. Auttamisen demonisointi ei palvele niitä uskontojen uhreja, jotka kaipaisivat tukea, mutteivät uskalla suunnata vertaistukeen uskonyhteisön luoman mielikuvan vuoksi.

UUT pyrkii kuitenkin olemaan esillä erilaisissa tapahtumissa. Luonnollisestikaan yhdistyksen ständiä ei ole vielä nähty vanhoillislestadiolaisten suviseuroilla eikä Jehovan todistajien kesän konventeissa. Tämä ei myöskään ole tarkoituksenmukaista, mutta kutsuttaessa UUT olisi tietysti valmis yhteistyöhön. UUT:ssa on nähty, kuinka uskonnollisten yhteisöjen käännytystyö voi haitata ihmisen elämää. Ihmisen luopuminen uskonnostaan on hänen oma asiansa, eikä yhdistys tee käännytystyöhön verrattavissa olevia asioita. UUT jakaa tietoa eri uskonnoista ja auttaa niitä, jotka apua tarvitsevat.

UUT:n jäsenet ovat viime vuosina käyneet puhumassa lukioissa, pitämässä ständiä Maailma kylässä -festivaaleilla, Mielenterveysmessuilla sekä Hengen ja tiedon messuilla. Yhdistykseltä pyydetään monesti jotakuta ihmistä esiintymään. Joskus kyseeseen tulee toiminnanjohtaja tai hallituksen jäsen jakamaan ajatuksiaan Suomessa olevista hengellisen väkivallan ongelmista, toisinaan paikalle halutaan vapaaehtoisia vastikään uskonnollisen yhteisön jättäneitä kertomaan omista kokemuksistaan.

“Mut pyydettiin mielenterveysmessuille esittämään oma tarinani”, kertoo Multisilta, joka on ollut vapaaehtoisena erilaisissa tapahtumissa.

“Mielenterveysmessuilla kysyntä on ollut aina todella suurta UUT:n ständillä. Vilske käy”, kertoo Tom-Kristian Heinäaho, joka on myös ollut monissa tapahtumissa vapaaehtoisena.

Toisinaan esiintymispyyntöjä tulee terveydenhuollon puolelta. Se kertoo siitä, että hiljalleen myös terveydenhuollossa

UUT:n ständi Maailma kylässä -festareilla. Kuvassa vasemmalta, nimettömänä pysyttelevä henkilö, Minna Silvennoinen ja Päivi Marin (kuva: Joni Valmila).

ymmärretään, että uskonnolliset yhteisöt voivat käyttää hengellistä väkivaltaa, joka jättää ihmiseen pitkäkestoiset traumat.

Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö YTHS kutsui tämän tekstin kirjoittajan kertomaan UUT:n toiminnasta heille. Se loi jatkumona toisen tapaamisen Pirkanmaan psykologien kanssa. He tapaavat työssään monesti asiakkaita, jotka kaipaisivat tukea uskonnollisiin ongelmiin, mutta tällaisia asioita ei ole käsitelty terveydenhuollon koulutuksissa.

Jari-Pekka Peltoniemen näkemys on hyvin vastaava ja hän kokee yhdistyksen toiminnan merkittävänä: "UUT:n hallituksessa oleminen oli näköalapaikka hengelliseen väkivaltaan, jota Suomessa on", Peltoniemi muistelee omaa hallitustaivaltaan. Hän on myös hyvin tyytyväinen, että yhdistyksen hallituksissa on edustettuina eri uskonyhteisöjen entisiä ja/tai nykyisiä jäseniä. UUT:n hallituksissa on vuosien varrella ollut muun muassa entisiä mormoneja, vanhoillislestadiolaisia, evankelis-luterilaisia, Jehovan todistajia, skientologeja ja helluntailaisia – muutamia mainitakseni. Hallitukseen uutena tuleva huomaa nopeasti – kuin vertaistukeen tullessaan – että vaikka toisilla onkin erilainen tausta, ovat kokemukset hyvin samanlaisia ja tätä kautta on myös helppo pyrkiä tekemään UUT:n kautta hyvää.

Edellä mainittu on hyvä muistaa, sillä jotkut uskonyhteisöt haluavat demonisoida UUT:n olevan nimenomaan heitä vastaan, mikä ei pidä paikkaansa kahdesta syystä: Ensinnäkään UUT ei ole ketään vastaan, vaan pyrkii auttamaan ja vähentä-

mään hengellistä väkivaltaa yhteisöissä. Toisekseen, tätä pyritään tekemään kaikkien uskonyhteisöjen parissa, eikä vain jonkin tietyn yksittäisen yhteisön piirissä. Tästä esimerkkinä UUT järjesti alkuvuodesta 2020 seminaarin *Jäähyväiset hengelliselle väkivallalle*, jonne kutsuttiin edustajia useista eri uskonyhteisöistä ja monesta yhteisöstä myös edustaja tuli paikalle. Hengellinen väkivalta ei siis koske vain yhtä yhteisöä Suomessa, eikä UUT:n toiminta keskity vain yhteen yhteisöön vaan pyrkimys on auttaa kaikkien uskontojen uhreja.

Jäähyväiset hengelliselle väkivallalle -seminaarin esiintyjä helmi-kuussa 2020. Kuvassa vasemmalta tutkija Aini Linjakumpu, Timo Koponen (MAP-kirkko), Esko Matikainen (Suomen Helluntaikirkko), Kari Latvus (Suomen evankelis-luterilainen kirkko), lapsiasiavaltutettu Elina Pekkarinen, tutkija Satu Lidman, UUT:n puheenjohtaja Pia Puolakka ja UUT:n toiminnanjohtaja Joni Valmila (kuva: Anniina Enbuska).

“Välillä tuntuu, että lyö päätä seinään, kun mistään ei tuu mitään, vaikka on faktaa ja mustaa valkoisella”, tuskalee Peltoniemi muistellessaan, kuinka hitaasti yhteiskunta on valmis reagoimaan hengelliseen väkivaltaan. Esimerkiksi UUT:n ja lapsiasiavaltutetun Tuomas Kurttilan ehdotus uskonyhteisöjen valvonnasta ei lähtenyt lentoon, vaikka ajatus olisi tärkeä ja olisi hyvä saada eteenpäin.

Räsänen: Uskonyhteisöstä eroavaa ei saa rangaista

Jehovan todistajien oikeuskomiteat rikkovat selvityksen mukaan ihmisoikeuksia

HS

KIRKOLLISASIOISTA hallituksessa vastaava sisäministeri Päivi Räsänen aikoo keskustella ensi viikolla oikeusministeri Anna-Maija Henrikssonin (r) kanssa Uskontojen uhrien tuki ry:n (Uut) selvityksestä, jonka mukaan Jehovan todistajien käytännöt polkevat ihmisoikeuksia.

"Ihmistä ei saa rangaista, jos hän päättää erota uskonnollisesta yhteisöstä", Räsänen sanoi.

Hän kertoi olevansa huolissaan uskonnollisuuden toteutumisesta Jehovan todistajien ja muiden uskonnollisten yhteisöjen sisällä.

"Uskonnonvapaus tarkoittaa paitsi oikeutta harjoittaa uskontoa, myös oikeutta erota uskon-

Päivi Räsänen

tokunnasta ja olla siihen kuulumatta."

USKONTOJEN uhrien tuki -yhdistyksen perjantaina julkaisema selvitys perustuu 18 entisen Jehovan todistajan kokemuksiin. Sen mukaan Jehovan todistajien yhteisössä toimii sisäinen oikeusjärjestelmä.

Jehovan todistajien oikeusjärjestelmästä ja karttamiskäytännöstä kerrottiin myös lauantaina ilmestyneessä Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä. Vaka-

viksi luokitelluista synneistä epäiltyjä jäseniä kuulustellaan ja tuomitaan oikeuskomiteoissa, eivätkä yhteisön jäsenet saa olla tekemisissä yhteisöstä erotettujen tai eronneiden kanssa.

Uut:n selvitys on suunnattu oikeusministerille, jolta yhdistys pyytää selvitystä siitä, miten toimintaan voisi puuttua.

OIKEUSMINISTERI Henriksson pitää väitteitä huolestuttavina mutta ei lauantaina ottanut kantaa siihen, polkevatko Jehovan todistajien käytännöt ihmis-oikeuksia.

Jehovan todistajista eronneita tai erotettuja ihmisiä, jotka näin kokevat, Henriksson kehottaa tekemään rikosilmoituksen.

"Tuomioistuinlaitos päättää sitten, onko tapahtunut jotain lainvastaista. Tuomioistuin ei pysty päättämään, ellei asiasta ole ensin tehty rikosilmoitusta ja syyttäjä ole harkinnut, viedäänkö asia eteenpäin."

► HS-työryhmä: Jussi Ahlroth, Katri Kallionnää, Ruut Tolonen

UUT:n myötävaikutuksesta muun muassa sisäministeri Päivi Räsänen otti kantaa Jehovan todistajien karttamisrangaistuksiin (Helsingin sanomat 2014).

"Toivoisin, että vaikuttamiseen ja tiedottamiseen saataisiin vielä lisää paukkuja", jatkaa Peltoniemi terveisensä UUT:n rahoittajille. Vertaistuki, joka on UUT:n tärkein kulmakivi, toimii hyvin ja löytää asiakkaitaan, mutta Peltoniemi unelmoi tilanteesta, jossa kansanedustajien ymmärrys ja yleinen tietoisuus hengellisestä väkivallasta olisi laajempaa.

"Se [UUT] on hyvä yhdistys ja mä näen, että sille on tarvetta, kun se tukee ihmistä", Matti Liljeqvist antaa tukensa UUT:n toiminnalle ja toivoo, että yhdistys jatkaa ihmisten auttamista myös tulevaisuudessa. Samoin yhdistyksessä vuosituhatien alussa aktiivisesti vaikuttanut Madeleine Blomqvist toteaa: "Terttu Forsell aloitti tärkeä työn, viedään sitä eteenpäin edelleen."

UUT:n toiminta on formalisoitunut merkittävästi RAY:n/STEA:n rahoituksen myötä. Seminaarien järjestäminen, vertaistuen koordinointi, selvitysten kirjoittaminen ja ihmisten autta-

minen on helpompaa, kun siihen on palkattua henkilökuntaa, eikä vapaaehtoisten tarvitse repiä kaikkea selkänahastaan.

Mukana akateemisissa projekteissa

UUT on ollut mukana monissa akateemisissa lopputöissä. Yhdistyksen kautta opintojaan päättävät ovat saaneet lukuisia haastateltavia aineistonkeruuvaiheeseen ja UUT:n edustajien kanssa juttelut voivat tuottaa uusia ideoita, joilla muokata omaa työtään paremmaksi.

Eija Niemisen pro gradu vuodelta 1990 lienee ensimmäisiä – ellei ensimmäinen – opinnäytetyö, johon UUT:n olemassaolo on suuresti myötävaikuttanut. Sittenmin opinnäytetöitä on julkaistu lukuisia: kandiditoita, pro gradu -tutkielmia, ammattikorkeakoulujen lopputöitä ja lukuisia muita. Myös väitöskirjoissa on käsitelty UUT:n ajamia asioita. Seija Ronimuksen vuonna 2011 julkaistu väitöskirja *Vartiossa maailmaa vastaan – tutkimus Jehovan todistaja -yhteisöstä eronneiden kokemuksista* on yksi laajimmista. 259-sivuinen työ käsittelee 20 entisen todistajan kokemuksia. Työtä olivat tukemassa myös silloiset yhdistyksen puheenjohtaja Joni Valkila ja sihteeri Aki Härkönen; Ronimus kiittää tästä tuesta myös alkusanoissaan.

Tällaiset akateemiset työt ovat olleet hyvää mainosta UUT:lle ja taanneet yhdistyksen vakavasti otettavana järjestönä. Osallistuminen akateemisiin töihin ei ole ollut vähenemään päin ja yhtenä uusimmista töistä on Jukka Saarenpään käytännön teologian pro gradu -työ keväältä 2019.

“Alunperin mä halusin tehdä gradun henkisestä väkivaltaasta selviytymisestä vertaistukiryhmässä. Sittenmin juttelin Jonin [Valkila] kanssa ja pohdimme, että gradun voisi tehdä sateenkaari-ihmisistä. Mietin sitä ensin vähän aikaa ja sitten se alkoi tuntua hyvältä aiheelta. Vertaistukiryhmiä on tutkittu aika paljon, mutta sateenkaari-ihmisten vertaistuesta sitä vastoin en löytänyt yhtään tutkimusta Suomesta. Ulkomaista tutkimusta löysin jonkin verran ja aihe rupesti siinä vaiheessa kiehtomaan”, kuvaa Saarenpää graduaan. Hän suoritti myös yliopiston harjoitteluaan UUT:lla ja työsti gradunsa muun muassa UUT:n piirissä olevien ihmisten kokemuksista. Saarenpää on toiminut myös osa-aikaisesti töissä UUT:lla.

“Itsellä on sellainen tuntuma, että haastateltavien saamista helpotti, että olin itse mukana vertaistukiryhmässä”, kuvaa Saarenpää synergiahyötyjä toimimisesta yhdistyksen parissa gradu-materiaalia kerätessään. Ainut asia, joka häntä jäi vaivaamaan, oli gradun viimeistelyssä tullut kiire, mikä johti siihen, ettei UUT:n puolelta kukaan lukenut työtä ennen kuin se oli jo julkaistu.

Kaiken kaikkiaan Saarenpää oli tyytyväinen UUT:n kautta saamaansa apuun opinnäytetyönsä kanssa. UUT on aina valmis keskustelemaan akateemisten töiden avustamisesta. Muotoja on monia, mutta useimmiten haastateltavien etsiminen auttaa jo paljon. “Kannattaa käydä keskustelemassa UUT:n toimistolla. Siitä on hyötyä aiheen rakentamisessa”, Saarenpää vielä antaa vinkkinä opinnäytetyötään suunnitteleville opiskelijoille.

Toimiston arkea

UUT:lla on ollut toimisto vuodesta 2013 lähtien. Toimisto on sijainnut kolmessa eri paikassa mukautuen muun muassa yhteistyökumppanien muuttoihin. Yhteistyö Ihmisoikeusliiton kanssa on toiminut hyvin, sillä kaksi viimeisintä toimistoa on ollut liiton kanssa samoissa tiloissa. Tästä on syntynyt synergiaetuja niin jaetun keittiön muodossa kuin ajatusten ja ideoiden pyörittelyyn tarvittaessa.

Rahoituksen alettua toiminnanjohtajan harteilla oli kaikki yhdistyksen pyörittämisen työ. Hän vastasi niin byrokratiasta, vertaistuen koordinoimisesta, viestinnästä ja uskontojen uhrien asioiden yleisestä ajamisesta. Töitä siis riitti.

Sittemmin rahoituksen kasvaessa vähitellen on toimistolla ollut vuodesta 2016 lähtien vertaistukitoiminnan koordinaattori: ensin osa-aikaisena, mutta sittemmin vuodesta 2018 kokoaikaisena. Tällöin työt ovat jakautuneet toiminnanjohtajan ja vertaistukitoiminnan koordinaattorin välille, eikä yhden ihmisen ole tarvinnut enää aivan kaikkea hoitaa itse.

“Työ on todella monipuolista. Perustoimistotyötä, kuten jäsenrekisterin päivittämistä löytyy, mutta keskeisimpänä on koordinoida vertaistukitoimintaa. Tämä pitää sisällään vertaistoiminnan suunnittelua: ryhmiä, tapahtumia, rekrytoida vapaaehtoisia, kouluttaa heitä ja pitää yhteyksiä. Päivitän myös verkkosivuille uutta sisältöä, tiedotan vertaistukitapaamisista sosiaalisessa mediassa ja välillä joutuu moderoimaan Facebook-kes-

kustelujakin, vaikka se harvinaista onkin”, kertoo koordinaattorina toiminut henkilö.

“Kertaakaan ei ole ollut tylsää työpäivän aikana”, kertoo Iina Gummerus omasta vertaistukitoiminnan koordinaattorin työstään ja lisää vielä, että työ on joskus jopa hektistä, mutta kokee monipuolisuuden silti positiivisena asiana. Pienessä organisaatiossa työn kuvaan on päässyt itse vaikuttamaan ja omaa roolia on saanut rakentaa sellaiseksi, että se on tuntunut hyvältä. Tämä on taannut viihtyvyyttä työssä.

“Vapaaehtoisten kanssa yhteydenpito ja heidän tukemisenä on tärkeää. Yritän antaa henkilökohtaista tukea ja tarkistaa, miten ryhmissä on mennyt ja onko jotain mistä haluaisi jutella”, kertoo Gummerus vastuustaan vapaaehtoisten suuntaan.

“Välillä joutuu hankkimaan kouluttajia ulkopuolelta, sillä yhdistyksellä ei ole omaa osaamista kaikesta tekemisestä”, kertoo vertaistukitoiminnan koordinaattori työnkuvansa haasteista.

Toiminnanjohtajan vastuulla on edelleen UUT:n kasvoina toimiminen, toimiston esimiestehtävät, vertaistuki-, tiedotus- ja vaikutustoiminnan johtaminen, hallinnolliset työt, yhteyden pitäminen valtiovaltaan ja eri uskonnollisiin yhteisöihin, rahoituksen haku sekä paljon muuta. Vaikka työtä riittää, toteaa Valkila, että “työni on useimmiten sopivan haastavaa ja merkityksellistä.” Työn merkityksellisyys on korostunut nykypäivän työhyvinvointikyselyissä ja erityisen oleellista se on vapaaehtoistyössä ja siihen liittyvässä palkkatyössä, mutta ehkä jopa vielä korostetummin UUT:n piirissä, jossa jokaisella on halu auttaa toisia samaan asemaan päätyneitä.

Hallituksen kokouksissa oli puhuttu jo vuosia, että UUT:n olisi hyvä näkyä myös YouTuben puolella. Videomuotoinen vaikuttaminen antaisi mahdollisuuden kertoa ihmisten tarinoita ja avata yhdistykselle tärkeitä asioita niin, että niitä voisi katsella ja kuunnella sen sijaan, että täytyisi lukea tekstiä tai olla paikalla kuuntelemassa esitelmiä. Näille kaikille tavoille on tilausta. Kun Anniina Enbuska päätyi suorittamaan teologian opintojensa maisterivaiheen harjoittelua UUT:lla, oli mahdollisuus parantaa sosiaalisen media näkyvyyttä. Enbuska oli UUT:n puolella jo tuttu hänen suoritettuaan kandidaatin harjoittelun UUT:lla ja jäätyään tämän jälkeen vapaaehtoiseksi.

Siinä, missä 1990-luvulla oli tärkeää saada UUT:n käyttöön faksi, on 2020-luvulla tärkeää tavoittaa ihmisiä sosiaalisen median kautta. Enbuska lähti parantamaan yhdistyksen Twitter-, Instagram-, Facebook- ja YouTube-näkyvyyttä. Ensimmäi-

set videot käsittelivät UUT:n toimintaa ja hengellistä väkivaltaa ilmiönä, sekä ihmisten kokemuksia epäterveestä uskonnollisuudesta. Enbuska koki koulutuksensa olleen avuksi videoiden tekemisessä. Vaikkei hän olekaan viestintää pääaineenaan opiskellut, kuuluu teologin koulutukseen myös viestintää ja vuorovaikutustaitoja, joita pystyi heti hyödyntämään työssä. Toisaalta videoiden editointityö oli sitten aivan uutta opiskeltavaa. Teologiien yleisenä vahvuutena on kuitenkin pidetty ihmisen taitoa kohdata erilaisia ihmisiä, mistä on hyötyä esimerkiksi haastattelutilanteissa.

“Videoilla oli heti hyvä vastaanotto. Moni on myös ilmoittanut, että haluaisi tulla kertomaan omia kokemuksiaan videoilla”, Enbuska kuvaa videoiden julkaisemisen aloittamista keuhalla 2020. YouTube-kanava lähti hyvin käyntiin ja muutaman ensimmäisen kuukauden jälkeen kanavalla oli jo yli 200 tilaajaa ja videoita oli katsottu yli 20 000 kertaa. Nykypäivän sosiaalisen median käyttäytyminen keskittää kommentteja eri alustojen materiaaleista alustoihin, joille materiaalia jaetaan. Myös UUT:n videot ovat saaneet enemmän kommentteja Facebookin puolelle kuin itse YouTubessa: “Jonkin verran Instagramissa ja Twitterissä saadaan kommentteja, kun julkaisuja jaetaan. Eniten keskustelua syntyy kuitenkin Facebookissa; varsinkin ryhmissä, joissa on mukana entisiä ja nykyisiä uskonyhteisön edustajia, mutta myös UUT:n Facebook-sivulla syntyy dialogia. Toisaalta taas Instagramin kautta on syntynyt yhteistyötä.”

Tällä hetkellä UUT näkyy edellä mainituilla neljällä alustalla: Facebookissa, Instagramissa, Twitterissä ja uusimpana YouTubessa. “Kaikki ovat tärkeitä; niillä tavoitetaan eri kohde-ryhmiä. Henkilöt, jotka ovat aktiivisia Facebookissa, eivät välttämättä ole aktiivisia muilla alustoilla. Nuoret on aktiivisempia Instagramissa ja YouTubessa. Twitter puolestaan tarjoaa mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Eri kanavia on hankala laittaa tärkeysjärjestykseen. Kaikkien kanavien kautta toteutetaan UUT:n tavoitteita, eli tehdään yhteiskunnallista vaikuttamistyötä sekä markkinoidaan ja tarjotaan vertaistukea”, avaa Enbuska sosiaalisen median kanavien roolia.

Toiminnan laajentuessa UUT:lla töissä olevat ihmiset ovat vaivihkaa päätyneet tilanteeseen, jossa he työssään johtavat muita ihmisiä. On vapaaehtoisia, joita koordinoita, ja toiminnanjohtaja on esimiesasemassa muille toimistolla töissä oleville. Tilanne on syntynyt hiljalleen toiminnan laajetessa. Toimistolla töissä olevat ovat tutustuneet johtamisen kirjallisuuteen ja op-

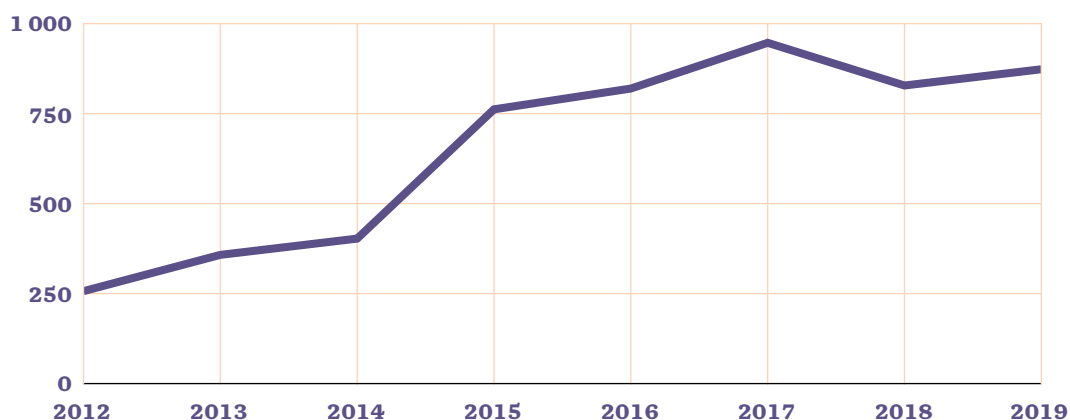
peihin, jotta pystyvät paremmin vastaamaan työn tarjoamaan haasteeseen.

Vaikka UUT toimiikin hyvin pitkälti lukuisten vapaaehtoisten voimin ja voimavaroin, on yhdistys pystynyt viime vuosina tarjoamaan vapaaehtoisilleen erilaisia koulutuksia niin vertaistuen vetäjän roolia avaavaa, mielenterveyden ensiapukurssia, kuin erilaisia ryhmänohjaamiseen liittyviä ohjauksiakin. Tämän kautta vapaaehtoiset vertaistuen vetäjät pystyvät entistä paremmin auttamaan avun tarpeessa olevia ihmisiä. 2020 UUT koulutti myös vapaaehtoisista kokemusasiantuntijoita, jotka pystyvät tarvittaessa kertomaan kokemuksistaan ammattimaisesti ja toimimaan yhteiskunnan hyväksi avatessaan uskonnollisten yhteisöjen tematiikkaa argumentaation keinoin. Kokemusasiantuntijat voivat olla mukana auttamassa esimerkiksi terapeuttien koulutuksessa avaten heille, mitä uskontojen uhrit joutuvat käymään lävitse elämässään.

Vuonna 2018 UUT alkoi tarjota työnohjausta työntekijöilleen ja vapaaehtoisille. Työnohjauksen tarve todettiin yhdistyksen hallinnossa jo vuonna 2000, mutta sellaisen järjestäminen vaati vielä paljon toiminnan kasvua. Ohjauksen saamisen mahdollisuus on koettu hyväksi. Jos työ hengellisen väkivallan parissa tuntuu raskaalta, on sitä mahdollista avata työnohjauksen kautta. Tämä, kuten monet muutkin pienet asiat, joita on tehty 2010-luvulla, ovat vieneet yhdistystä kohti yhä paremmin johdettua ja rakennettua organisaatiota.

Vertaistuen muodot 2020-luvulla

UUT:n vertaistuki alkoi tapaamisilla 1980-luvun lopussa ja nopeasti mukaan tulivat myös vertaistukipuhelut – ja kyllähän vaikuttajat saivat myös kirjeitä, joissa ihmiset purkivat tuskaansa. Tästä on tultu pitkä matka 2020-luvulle, mutta vertaistuen keskiössä ovat kuitenkin olleet fyysiset kokoontumiset ympäri Suomen. Vielä vuonna 2012 vertaistukea oli vain viidellä paikkakunnalla (Helsinki, Oulu, Rovaniemi, Tampere ja Turku) ja kaikkiaan vertaistukitapaamisissa kävi 254 ihmistä. Näistä noin kolmasosa oli Helsingissä. Vuoteen 2019 tultaessa oli toiminta kasvanut 12 paikkakunnalle (Helsinki, Hyvinkää, Joensuu, Jyväskylä, Kokkola, Kuopio, Lahti, Lappeenranta, Oulu, Rovaniemi, Tampere, ja Turku) ja Tukinet-verkkopalveluun. Vertaistukeen osallistui 874 ihmistä ja näistä yli puolet Helsingissä. Kuva 2 havainnollistaa vertaistuen kävijämäärien kasvua 2010-luvulla.

Kuva 2: Vertaistuen kävijöiden kokonaismäärä eri vuosina.

Toimintaa on siis noin tusinalla paikkakunnalla, mutta tämän lisäksi pääkaupunkiseudulla toimii erillisiä ryhmiä yleisen ryhmän lisäksi. Omat tapaamiset löytyvät entisille karismaatikoille (helluntalaiset), muslimeille, vanhoillislestadiolaisille ja Jehovan todistajille. Tämän lisäksi on oma ryhmänsä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille ja naisille. Välillä on toiminut myös entisten mormonien ryhmä ja kansainvälinen ryhmä, jossa kielellä on lähinnä englanti. Ryhmät erillisistä uskontotaustoista tuleville ihmisille perustettiin oman toimiston ja palkatun työntekijän myötä. Ensimmäisenä alkoivat kokoontua entiset helluntalaiset 2013 ja sittemmin erilaisia ryhmiä perustettiin hiljalleen myös muille uskonyhteisöille. Omissa tiloissa oli helpompi järjestää toimintaa useampana iltana viikossa.

“Olisi kiva jos voitaisi ympäri Suomen pitää ryhmiä, mutta ei ole ihan helppo löytää ohjaajia”, kuvaa vertaistukitoiminnan koordinaattori vertaistuen perustamista uusille paikkakunnille. Pienten paikkakuntien ongelmana on myös anonymiteetti. Siinä missä Helsingissä ihminen “häviää massaansa”, voi Itä-Suomessa olla suurikin kynnys lähteä vetämään uutta vertaistukiryhmää.

Vertaistukipuhelin on ollut yhdistyksen käytössä jo 30 vuotta, mutta tekniikka taustalla on muuttunut aikojen saatossa. Kännyköiden vallattua maailmaa oli helppo tarjota suoraa vertaistukipuhelinnumeroa. Fyysinen puhelin kiersi päivystäjien käsissä. Alkuvuodesta 2020 palvelua muutettiin niin, että puhelinpäivystäjiä otettiin ringiin suurempi joukko, mutta teknisesti puhelinta ei enää siirretty ihmiseltä toiselle vaan puhelujen vastaanotto hoidetaan soitonsiirroilla.

Yhdistys on toiminut Facebookissa jo pitkään ja myös vertaistukea on tarjottu erilaisissa ryhmissä nyt jo useamman

vuoden ajan. Ensimmäiset vertaistukiryhmät toiminnanjohtaja perusti 2012. UUT:lla on oma yleinen ryhmä, jossa on mukana eri uskonyhteisöistä lähteneitä ihmisiä. Tämän lisäksi yhdistys ylläpitää omia ryhmiään muun muassa entisille mormoneille, lestadiolaisille ja helluntailaisille. On myös ryhmiä, jotka eivät ole yhdistyksen perustamia, mutta jotka toimivat yhteistyössä UUT:n kanssa. Kaiken kaikkiaan ryhmiä on noin kymmenkunta ja keskustelu on välillä hyvinkin aktiivista, riippuen ryhmästä ja maailman tapahtumista.

Vuonna 2019 UUT lanseerasi vertaistuen tarjoamisen MIELI ry:n Tukinet-palvelussa. Tämä vertaistuki on täysin anonyymiä ja tapahtuu chat-viestein. Ryhmä kerkesi kokoontua neljä kertaa ja kävijöitä oli yhteensä 26, joten toiminta lähti hyvin käyntiin. COVID-19-pandemian myötä kaikki vertaistuki siirtyi hetkeksi verkkoon alkuvuodesta 2020, joten UUT oli päässyt hyppäämään jo osin kelkkaan edellisenä vuotena panostettuaan Tukinet-yhteistyöhön. Tukinet tarjoaa alustana mahdollisuuden ryhmächatteihin, mutta myös virtuaaliset tukisuhteet ja keskustelupalstat ovat mahdollisia. Yksi suurimmista eroista Tukinetin ja Facebookin välillä on, että Tukinetissä on ohjaaja paikalla aina tuen ollessa auki, kun taas Facebookissa tapahtuva keskustelu ja tuki ei katso kelloa; viestejä voi tulla yöllä ja päivällä eikä vastausta välttämättä saa samalla minuutilla.

UUT on myös järjestänyt nyt kaksi kertaa viikonlopun mittaisen vertaistukitapahtuman yhdessä Helena Vikkin kanssa. Viikonlopun aikana ryhmä uskontojen uhreja kokoontuu yhteen paikkaan ja työstää kokemuksiaan ohjauksen kanssa. Viikonloput ovat saaneet erittäin hyvät palautteet ja ne on koettu voimauttavina.

“Viikonlopulle oli etuoikeus päästä mukaan. Se tuli juuri oikeaan aikaan oma elämäntilanteen kannalta ja antoi avaimia jatkamiseen. Tutustuin useaan hienoon naiseen ja sain paljon heidän elämäntarinoistaan vinkkejä omaan selviytymiseen. Kokonaisuudessaan kurssi oli monipuolinen ja ohjaajat olivat ammattitaitoisia. Monet ovat edelleen ystäviäni ja olemme jatkaneet yhteydenpitoa tähän saakka”, kertoo mukana ollut Minna Kivioja.

Vertaistuen järjestäminen on kehittynyt vuosien saatossa monin tavoin. Aiemmin yhden henkilön vastuulla saattoi olla kokonaisen kaupungin vertaistuen vetäminen, mutta sittemmin on pyritty siihen, että vetäjiä olisi useampia; sekä paikalla, että varalla. Tämä on pienentänyt yhteen ihmiseen kohdistuvaa kuormaa.

Viime vuosina UUT on kerännyt systemaattisesti palautetta työstään. Myös vertaistuesssa kävijöiden näkemyksiä on kysytty ja Taulukko 1 kertoo yhdistyksen saaneen hyvää palautetta. Vertaistukitapaamisissa ihmisiä on hyvin erilaisilla taustoilla, mutta siitäkin huolimatta tapahtumat sujuvat hyvin ja henki keskusteluissa on turvallinen.

**Taulukko 1: Vertaistues-
sa kävijöiden antama
palaute asteikolla 1-5
(1 huonoin, 5 paras).**

Vertaistuesssa kävijät	2017	2018	2019
Vertaistuesta on ollut minulle hyötyä	4,3	4,4	4,6
Vertaistukiryhmissä on ollut luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri	4,1	4,5	4,5
UUT:n vertaistukitoiminnasta on ollut helppo löytää tietoa	4,2	4,1	4,3
Minkä kokonaisarvosanan antaisit UUT:n vertaistukitoiminnalle	4,1	4,5	4,3

Kasvukipuja

Vuosituhanne ensimmäisen vuosikymmenen lähestyessä loppuaan kaikki UUT:n kanssa tekemisissä olevat eivät kokeneet toimintaa tarpeeksi tehokkaaksi, vaan päättivät perustaa oman yhdistyksensä auttaakseen uskontojen uhreja. Muutama entinen Jehovan todistaja halusi peilata ruotsalaisen Hjälpkallanin toimintaa ja ajatteli, että toimivan yhdistyksen pyörittäminen ja rahoituksen saaminen onnistuisi. Toipumisapu Kartetut ry:n tarina ja vaikuttavuus jäi kuitenkin lyhyeksi, eikä siitä syntynyt kilpailijaa UUT:lle. Yhdistys ei saanut rahoitusta ja toiminta oli hiljaista. Tämä kertoo omaa kieltään siitä, kuinka vaikeaa on luoda tyhjästä yhdistys ilman rahallista tukea ja vankkaa vapaaehtoistyötä asian eteen. UUT:n toiminnanjohtaja Joni Valkila oli ollut läsnä Toipumisapu Kartetut ry:n perustamistilaisuudessa ja argumentoinut sen puolesta, ettei rinnakkaisen yhdistyksen perustamiselle ole tarvetta, eikä yhdistyksen rakentaminen ja pyörittäminen ole yksinkertainen homma.

Kaikki organisaatiot ja yhdistykset kokevat kriisejä kasvaessaan. Joskus kasvua ei voida toteuttaa kunnolla ja organisaatio ajautuu umpikujaan ja se lopetetaan. Kuten mainittua, jo UUT:n perustamisen aikoihin uhkailtiin eroamisella, mikäli yhdistys rekisteröidään. Kaikkia on yksinkertaisesti mahdotonta miellyttää.

UUT:n tapauksessakin yhdistyksellä on ollut kasvukipuja. Aina henkilökemiat eivät ole kohdanneet ja joskus tekijä on todennut sisäisen palon tekemiseen sammuneen. Osa entisistä aktiiveista on kritisoinut yhdistyksen toimintaa ja joku yksittäinen jäsen on kommentoinut odottaneensa nopeampaa kasvua yhdistykseltä. Nämä ovat kuitenkin täysin normaaleja asioita ja UUT:ssa muun muassa korostetaan sitä, että vapaaehtoistyön voi lopettaa milloin vain; siitä ei tule syntyä ihmiselle taakkaa millään muotoa. UUT on kuitenkin mennyt koko ajan eteenpäin ja numeroin mitattava toiminta on kasvanut käytännössä koko sen ajan, kun yhdistyksellä on ollut palkattua henkilökuntaa. Jos katsotaan toiminnasta saatua palautetta (Taulukot 1 ja 2), ovat sekä vapaaehtoiset että vertaistueessa kävijät olleet toimintaan koko ajan todella tyytyväisiä.

Entinen puheenjohtaja Aki Härkönen kiteyttää tämän hyvin: ”Hallitukset vaihtuvat, mutta toiminta jatkuu.” Tämä kannattaa pitää mielessä, kun UUT:n toimintaa pohtii. Takana on jo yli 30 vuotta työtä uskontojen uhrien hyväksi – koko ajan on menty eteenpäin ja vertaistukea tarvinneet ovat sitä myös saaneet.

Mitä UUT:n aktiivi saa itselleen toiminnasta?

UUT:n toiminta perustuu vankasti vapaaehtoistyöhön, jotta ihmiset jaksavat tehdä työtä uskontojen uhrien hyväksi, täytyy heidän saada siitä jotain myös itselleen. Samoin voisi ajatella, että esimerkiksi vertaistuesssa kuullut kertomukset voivat käydä mielen päälle. Kuinka yhdistyksen vapaaehtoinen jaksaa auttaa toisia vuodesta toiseen?

“Auttamistyöstä saa hyvän mielen”, kiteyttää Pia Puolakka syitä, miksi ihmiset lähtevät toimimaan vapaaehtoisina UUT:n toiminnassa.

“Siitä tulee semmonen fiilis, että on oikealla tiellä”, toteaa Elina Multisilta kysymykseen, miltä tuntuu, kun ihmiset kiittävät yhdistyksen olemassaolosta ja tehdystä vapaaehtoistyöstä.

“Mä en saanut siitä [edellisestä työstä] merkitystä, joten alanvaihto oli loogista. Ihmisten kanssa tehty työ on mun arvoille merkityksellisempää”, kertoo eräs toimistolla työskennellyt.

Tom-Kristian Heinäaho oli erotettu Jehovan todistajista vuosituhannen alkupuolella ja hän oli hyötynyt UUT:n vertaistuesta sekä ollut jo myös aiemmin mainitussa Kastetusta kartetuksi -dokumentissa. Yhdistyksen aktiivina hän ei kuitenkaan ollut nähnyt itseään vielä siinä vaiheessa.

“Mulle soitettiin 2015, että vertaistuen vetäjä ja sijainen ovat sairastuneet”, kertoo Tom-Kristian kuinka hänen puhelimensa oli soinnut kaksi tuntia ennen vertaistuen alkua. Hän suostui vetäjäksi ja totesi ensimmäisen kerran jälkeen, että “siitähän selvisi hengissä” ja ilmoittautui käytettäväksi jatkossa. “Pian puhelini soi uudestaan ja kysyttiin vetämään seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ryhmää.”

Tom-Kristian on tehnyt kaikenlaista UUT:n vapaaehtoisena, silti edelleen vuosien jälkeenkin hän kokee tekevänsä hyvää työtä ja olevansa oikealla asialla. Tällöin vapaaehtoistyö ei ole tuntunut liian kuormittavalta: “Ja nykyään sitä osaa sanoa myös ei; ettei tule lähdettyä aivan kaikkiin tapahtumiin mukaan.”

Vertaistukitoiminnan koordinaattori Iina Gummerus kokee välillä raskaana uskontojen uhrien tarinat, mutta nämä jäävät kuitenkin sen varjoon, että pääsee kohtaamaan ihmisiä monipuolisessa työssä. Tämän lisäksi Gummerus kokee itsensä etuoikeutetuksi päästessään tekemään töitä tärkeän asian eteen. Merkityksellinen työ motivoi ja auttaa jaksamaan stressaavampien hetkien läpi.

“Hakiessani tähän duuniin ajatukseni oli, että tämä on todella tärkeää työtä. Nyt sitten silmät ovat vasta avautuneet ja ymmärtää, miten mittava hengellisen väkivallan kenttä on”, Gummerus vakavoituu pohtiessaan työnsä tärkeyttä.

Toiminnanjohtaja Joni Valkila kokee tekevänsä tärkeää työtä, mutta tuntee myös välillä hengellisen väkivallan kysymykset raskaiksi, sillä ne eivät helpotu vaan vuodesta toiseen ihmisiä joutuu uskonyhteisöjen hyväksikäyttämiksi. Valkila on tehnyt UUT:n parissa sekä vapaaehtois- että palkkatyötä. Molemmat ovat motivoineet häntä, mutta palkkatyössä pystyy antamaan suuremman panoksen UUT:n hyväksi.

Vertaistuen ohjaajilla on itsellään lähes poikkeuksetta tausta myös vertaistukiryhmän kävijänä. Monesti käy niin, että vertaistuesssa tulee kerrottua omia asioita monta kertaa. Lopulta vetäjän roolissa oman taustan avaus voi olla aluksi lyhytkin, mutta toisaalta tapaamisten edetessä vetäjänä pystyy jo katsomaan menneitä vähän huumorillakin, mikä kertoo vahvasti siitä, että traumaattiset kokemukset ovat saaneet väistyä päivittäisessä elämässä ja tilalle on tullut elämään sisältöä, joka nostaa suupielet ylöspäin.

Yle on julkaissut useita ohjelmia, joissa on käsitelty uskonyhteisöstä lähtemisen raakuutta (kuvakaappaus Ylen sivuilta).

Inhimillinen tekijä: Ulos yhteisöstä

© LUKSARKA & MINUSUTTA

2014 f yd t w s

Jehovan todistajista eroonnet Aki Tuomola ja Sanna Holanen kertovat kokemuksistaan. Toimittaja Sari Valtton vieras on myös karttunut kiihoja kirjoittanut Aila Ruoho.

SARI VALTO

© JULKAISTU 14.09.2015 - 18:03, PÄIVITETTY 16.09.2015 - 14:26

TV1 keskiviikkona 16.9.2015 klo 22.10 - 23.00, uusinta lauantaina 19.6. klo 17.10
Yle Areenassa vuoden ajan.

Yhdistyksen hallituksen jäsenilläkin on lähes poikkeuksetta kokemusta UUT:n vertaistukitoiminnasta, mikä on eduksi toimintaa suunniteltaessa. Myös lähes kaikki yhdistyksen aktiivit ovat jonkin uskonnollisen yhteisön entisiä jäseniä. Jotkut ovat voineet käydä kokemassa vääryyksiä useammassakin yhteisössä, mutta monelle on riittänyt yksi kerta. Tavattuaan toisiaan maailmankuva kuitenkin laajenee ja ihmiset oppivat uutta toisista uskonnoista. Vaikka usein huomataankin, etteivät muiden uskojen haittapuolek eroa niin kamalasti oman yhteisön jättämistä traumaista, on jokaisessa yhteisössä kuitenkin omat omituisuutensa. UUT:n aktiivi kerää paljon arvokasta tietotaitoa ja ymmärrystä erilaisista uskonnollisista yhteisöistä. Hänestä muodostuu hiljalleen kokemusasiantuntija.

Toiminnan vetäminen voi tuoda yllättäviäkin tunteita pintaan. Vaikka ihmisellä olisi mennyt jo yli kymmenen vuotta omasta irtautumisestaan, esiintyminen muille ihmisille voi nostaa mieleen uusia ajatuksia.

“Aloin itse miettiä siinä päivän aikana sitä, kuinka yläasteikäisenä elämä oli vaikeaa itselle. Ei saanut olla kavereita koulussa, eikä saanut tutustua ihmisiin. Ja nyt kun oli puhumassa lukiolaisille, joilla oli läheisiä ystävyys-suhteita keskenään, siinä palasi ajatuksissaan omaan nuoruuteen. Kontrasti on aika suuri”, kuvaa Elina Multisilta ajatuksiaan kerrottuaan kokemuksistaan lukiolaisille. Tällaiset hieman haikeatkin ajatukset kertovat siitä, kuinka uskonyhteisön rajoituksista nuoruutensa kärsinyt ihminen ei pääse niistä kokonaan eroon koskaan. Mitä ihmeellisimmät elämän tapahtumat voivat nostaa pintaan ongelmat, joita elämä uskonnollisessa yhteisössä on luonut.

Uskonyhteisöstä lähteminen jättää ihmiselle tyhjiön elämään. Pahimmassa tapauksessa kaikki läheiset katoavat elämästä kuin salamaniskusta. UUT:n kautta voi syntyä uusia ihmis-suhteita ja varsinkin yhdistyksen aktiivit tutustuvat hiljalleen toisiinsa ja samalla muodostuu yksi uusi yhteisö entisen tilalle.

“Kun itsellä on kokemus haitallisesta uskonyhteisöstä, niin se ikään kuin yhdistää; ollaan kuin samaa heimoa. Yhteinen tausta tuo työntekijöiden, hallituksen ja vapaaehtoisten välille yhteistä pohjaa”, ajattelee yhdistyksen aktiivi läheisistä ihmisistä, joihin hän on tutustunut UUT:n kautta.

Joskus UUT:n aktiivit keksivät hauskoja keinoja uskontojen kaupustelijoiden varalle. Muutos-lehti on oiva tarjota Vartiotornin vastineeksi ja ilmoittamalla olevansa yhdistyksen aktiivi jäävät keskustelut usein hyvin lyhyiksi.

UUT:n aktiiveja mukana Katja Niemen dokumenttielokuvan kuvauksissa. Kuvassa vasemmalta Jami Heljoma, kameramies, Katja Niemi, Antero Saarenpää, Pasi Väättäinen, Jari-Pekka Peltoniemi ja Tom-Kristian Heinäaho (kuva: Joni Valkila).

“Mulla oli jopa tällainen tulostettu lappu, jossa on UUT:n yhteystiedot. Jos joku tuli kauppaamaan jotain uskontoa, niin mä ensin kuuntelin hetken ja sitten annoin lapun”, kertoo yksi aktiivi.

Loppujen lopuksi vapaaehtoisena toimiminen tuntuu olevan monelle palkitsevaa, eikä vapaaehtoisena tarvitse olla koko elämänsä vaan sen aikaa kuin itsestä tuntuu hyvältä. “Kyllä siitä aina jotain saa itselleen. Jos ei muuta, niin muistuu mieleen kuinka pitkälle on itse päässyt niistä vaikeista ajoista”, Elina Multisilta pohtii vapaaehtoisena toimimista.

Myös vapaaehtoisten antama palaute on erittäin hyvää, kuten Taulukko 2 kuvaa. Vapaaehtoiset ovat pitäneet työstä vuosi vuodelta enemmän, mikä on tuntunut hyvälle ja kertonut muun muassa siitä, että UUT:n järjestämä apu ja ohjaus vapaaehtoisille on onnistunut.

Taulukko 2: Vapaaehtoisten antama palaute asteikolla 1-5 (1 huonoin, 5 paras).

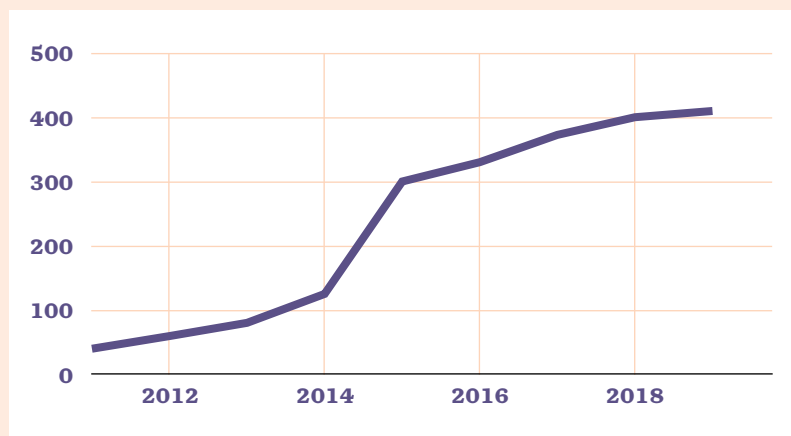
Vapaaehtoiset	2017	2018	2019
UUT:n vapaaehtoisena toimiminen on tuntunut antoisalta	4,3	4,5	4,7
Ryhmien (kasvotusten) ohjaaminen on ollut minulle mielekästä	4,2	4,4	4,6
UUT:n koulutukset ovat tukeneet toimimistani ryhmänohjaajana	3,9	3,9	4,1
Minkä kokonaisarvosanan antaisit UUT:n vertaistukitoiminnalle	4,4	4,3	4,5

Yhdistyksen jäsenten ja jäsenyyden merkityksestä

Vaikka UUT:lla on ollut maksavia jäseniä jo 80- ja 90-lukujen taitteesta, tapahtui todellinen jäsenmäärien kasvu vasta nykyisen rahoituksen alettua 2012. Koko 90-luvun ja 2000-luvun alun jäsenmäärät pyörivät joissakin kymmenissä. Vielä 90-luvulla puheenjohtajan kirjeet mainitsivat useasti, kuinka vain osa jäsenistä muistaa maksaa jäsenmaksunsa, mikä muutaman kymmenen ihmisen joukossa teki kassaan suurta vaikutusta.

Vuodesta 2012 UUT alkoi saada näkyvyyttä yhä enenevässä määrin ja myös jäseneksi liittyi entistä enemmän ihmisiä, ja ennen vuosikymmenen loppua jäsenmäärä ylitti jo 400 (Kuva 3). Tämä kymmenkertaistuminen jäsenmäärissä on kertonut oikein tehdystä työstä.

Kuva 3: Jäsenmäärän kehitys 2010-luvulla.

Jäsenmäärän kasvu on ollut myös hyvä indikaattori rahhoittajan suuntaan, että työlle on kysyntää. Vaikka pääosa yhdistyksen rahoituksesta tulee nykypäivänä STEA:lta, on jäsenmaksujen ja lahjoitusten avulla pystytty tekemään myös paljon hyvää. Viimeisimpänä suurempana osiona kokemusasiantuntijakoulutus järjestettiin jäsenmaksu- ja lahjoitusvaroin.

Suurempi jäsenistö tarkoittaa myös sitä, että yhdistyksen toimintaan voidaan kutsua esimerkiksi vuosikokouksen kautta laajempaa ihmisjoukkoa. Tästä osa saattaa innostua vapaaehtoistyöstä ja päätyä auttamaan uskontojen uhreja ja yhdistystä.

Tunnettuus

Vaikka UUT on otsikoissa, tekee jalkautuneena vertaistukityötä ja esiintyy erilaisissa tapahtumissa, eivät läheskään kaikki suomalaiset silti edelleenkään tunne yhdistystä ollenkaan. Toisaalta, kuinka moni tuntee Suomessa toimivat *Isät lasten asialla* tai *Narsistien uhrien tuki* -yhdistykset, jotka myös tekevät alallaan tärkeää työtä? Tilanne kuitenkin paranee koko ja kuten edellä on kuvattu: työtä on tehty ja tehdään valtavasti.

“Jossain, vaikkapa Maailma kylässä -festareilla, tavatut ihmiset, kun tulevat vertaistukitapaamiseen, niin he kiittelevät, että ollaan oltu esillä. Eivät he ole tienneet UUT:n olemassaolosta mitään”, kertoo aktiivi Elina Multisilta ja jatkaa pohtien: “UUT:n rooli on todella tärkeä, mutta UUT voisi olla merkittävämpikin toimija yhteiskunnassa. Voisimme olla avuksi lastensuojelussa ja mielenterveyspuolella, jossa uskontojen ongelmat eivät ole vielä tarpeeksi tiedossa.”

Tunnettuus terveydenhuollon puolella on asia, joka nousee monesti keskusteluihin uskonnon uhrin kertoessa tarinaansa. Lääkärit, psykologit tai terapeutit eivät välttämättä ole tietoisia uskontojen negatiivista vaikutuksista ja hengellisestä väkivallasta. Mikäli potilaan kokemat vääryydet ovat lähtöisin hengellisestä yhteisöstä, on potilaan hyvä löytää hoitohenkilö, jolla on itsellään omaa kokemusta asiasta tai, että hän on koulutautunut auttamaan hengellisestä väkivallasta kärsineitä. Tässä UUT:lla on ollut roolinsa. Yhdistys on tuonut esiin yhteisöjen ongelmia ja lisännyt painetta käsitellä aiheita myös terveydenhuollon koulutuksessa. Samoin yhdistyksen vaikuttajat ovat myös itse puhuneet asioista terveydenhuollon ammattilaisille, ja myös entiset uskonnollisten yhteisöjen jäsenet itse ovat koulut-

tautuneet terveydenhuollon ammattiin, jolloin he pystyvät tarjoamaan ammattimaista apua.

Uskontojen uhrien asioita ovat tuoneet esiin myös monet tutkijat ja kirjailijat. Aila Ruoho on kirjoittanut useita kirjoja käsitellen Jehovan todistajien ja vanhoillislestadiolaisten ongelmakohtia. Samoin Lapin yliopiston tutkija Aini Linjakumpu on julkaissut akateemista materiaalia hengellisestä väkivallasta. Myös UUT:n puheenjohtajanakin toiminut Terho Miettinen kirjoitti yhdessä Raija Pellin kanssa teoksen *Harhaanjohtajat* (2017), jossa käsitellään eri uskonlahkojen tekemisiä ja hengellisen väkivallan muotoja. Kirjallisuutta on paljon muutakin ja tällä vuosituhannella – varsinkin 2010-luvulla – teoksia on tullut koko ajan kiihtyvällä tahdilla. Osaltaan yhdistys on ollut mukana vaikuttamassa näiden teosten syntyyn tarjoten haastateltavia, taustatietoa tai inspiraatiota.

Nykypäivänä media tuntee UUT:n huomattavasti paremmin kuin aiemmin. Tähän ovat vaikuttaneet monet asiat, mutta yhdistyksen yleinen näkyminen lehtien palstoilla, palkatun henkilökunnan olemassaolo ja aktiivien kommunikointi median suuntaan ovat vieneet eteenpäin sitä työtä, jonka Terttu Forsell ja kumppanit aloittivat 80-luvun lopussa.

“Mulla on varmaan kymmeniä toimittajia, joiden kanssa olen tehnyt yhteistyötä ja muutamia ihan tosi tuttuja. Onpa käynyt niinkin, että olen saanut juttuvinkkejä median edustajilta päinkin”, kertoo Jari-Pekka Peltoniemi. Tämä kuvastaa sitä suurta työtä, jonka UUT:n aktiivit ovat tehneet, jotta uskontojen uhrit tietäisivät, etteivät he ole yksin.

Vaikuttaminen ja tiedottaminen ovat kaksi UUT:n tärkeää kulmakiveä ja niiden parissa työskentely lisää yhdistyksen tunnettavuutta koko ajan. Työ on hidasta, mutta sitä tapahtuu koko ajan. Nykyisen rahoituksen aikakautena UUT on näkynyt vuosittain useissa kymmenissä lehtiartikkeleissa ja tätä kautta hiljalleen tullut tunnetuksi myös kadunmiehelle ja -naiselle. Kohde-ryhmänsä parissa UUT on jo varsin tunnettu ja monet uskonyhteisön jättävät ihmiset osaavat tulla suoraan vertaistukeen, kun aika on kypsä.

TOIMINTAAN OSALLISTUVIEN PALAUTETTA

Pyysin UUT:n kanssa tekemisissä olleilta ja edelleen olevilta myös palautetta yhdistykselle. Muutama ihminen kirjoitteli ajatuksiaan ja pohti UUT:n roolia heidän elämässään.

UUT on ollut monelle tärkeä tekijä palautumisessa yhteiskunnan täysivoimaiseksi jäseneksi rankan uskonnollisen kokemuksen jäljiltä. Vaikka suoraan en olekaan kuullut, että UUT olisi pelastanut jonkun hengen, on näin voinut hyvinkin käydä. Vertaistuki on joka tapauksessa auttanut tähän päivään mennessä satoja ja satoja ihmisiä ympäri Suomen – itse asiassa kaikki vertaistuessa kävijät eivät edes ole Suomesta.

“Löysin UUT:n googlaamalla 2013 ja elokuussa samana vuonna olin mukana UUT:n järjestämällä piknikillä ja myöhemmin syksyllä Hengellisen väkivallan seminaarissa”, kertoo tällainen Kadri Maljuskina tutustumisestaan yhdistykseen. Tallinnasta on verrattain helppoa tulla Helsinkiin, mutta vertaistukseen ajetaan myös kotimaassa satoja kilometrejä.

Nimimerkki Nasuliini ei ole päässyt etäisyyksien takia kasvotusten tapahtuvaan vertaistukeen, mutta on kokenut vertaistukipuhelimen erittäin hyödylliseksi: “UUT:n vertaistukipuhelimesta sain lohduttavan ahaa-elämyksen, joka on suuresti auttanut. Siis se sellainen, että en olekaan ainoa, että muutkin ovat kokeneet saman ja he ovat selvinneet!”

“Uskonnollisesta yhteisöstä lähteminen jätti elämäni sosiaalisen tyhjiön, ja UUT:n toiminnassa mukana oleminen on ollut minulle tärkeää myös sen tähden. Olen kokenut yhteenkuuluvuutta muiden vapaaehtoisten ja vertaistuen piiriin kuuluvien kanssa”, kuvaa anonyymi palautteen antaja. Minna Kivioja on samoilla linjoilla: “UUT on avannut kanavan auttaa ja tukea muita. Olen saanut uusia ihmiskontakteja vanhojen kadonneiden tilalle.” UUT voi olla monelle ensimmäinen uusi yhteisö entisen uskonnollisen ryhmittymän jälkeen ja se antaa ihmiselle uusia tuttavuuksia ja mahdollisuuden ponnistaa omaa elämää eteen-

päin. Jukka Saarenpää yhtyy edellisiin palautteisiin: “Pidän erityisesti siitä, että saan tavata erilaisia ihmisiä ja samalla voi haastaa myös omia uskomuksia ja näkökantojani.”

“Kuulin Uskontojen uhrien tuesta netin kautta muistaakseni vuonna 2005. Se herätti minussa kiinnostusta välittömästi ja hakeuduin vertaistapaamisiin. UUT on voimaannuttanut elämäni ja antanut vertaistukea”, kertoo nimimerkki Baby. Tällainen ajatus on hyvin tyypillinen tarina, kuinka ihminen on päätenyt UUT:n pariin ja mitä hän on saanut sieltä. “Olen löytänyt ympäristön, jossa puhutaan samaa kieltä liittyen hengelliseen väkivaltaan”, kuvaa tuntemuksiaan nimimerkki Mikuli. Samoin vuoden 2019 toiminnan arvioinnissa kuvatut palautteet, kuten “ryhmistä saamani vertaistuki ja ymmärrys on ollut korvaamaton” ja “vertaistuen avulla voimaantuu ja taakka kevenee”, kertovat vertaistuessa kävijöiden tyytyväisyyttä yhdistyksen toimintaan.

Palaute on lähes poikkeuksetta positiivista, mutta luonnollisesti kaikki negatiivinenkin palaute huomioidaan ja toimintaa parannetaan entisestään. Toimintaan osallistuvien palaute on tässä ensisijaisen tärkeää. Yhdistyksen saama positiivinen palaute motivoi vapaaehtoisia ja palkattua henkilökuntaa.

AJATUKSIA UUT:N TULEVAISUUDESTA

UUT:n toiminta jatkuu alkaneella vuosikymmenellä siitä, mihin edellisellä jäätiin. Tavoite on edelleen järjestää vertaistukea, tiedottaa uskonnollisten yhteisöjen parissa olevista ongelmista ja täten vaikuttamalla tehdä yhteiskunnastamme entistä parempi ja turvallisempi paikka ihmisille elää.

On mielenkiintoista nähdä, kuinka vertaistuki tulee mahdollisesti muuttumaan tällä vuosikymmenellä. Digitalisaation jatkuessa vertaistuen järjestäminen verkon välityksellä lienee yhä merkittävämmässä roolissa yhdistyksen toiminnassa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että fyysisestä vertaistuesta oltaisiin luo-

pumassa – päinvastoin, on toivottavaa, että myös kasvotusten tapahtuva vertaistuki kehittyy entisestään. Suomessa on vielä lukuisia paikkoja, joissa kasvotusten tapahtuvalle vertaistuelle olisi varmasti kysyntää.

Pinnalla on ollut myös maahanmuuton mukanaan tuomien uusien uskonnollisten ryhmien integroituminen ja uskotaan mahdollisesti luopuvien muslimien auttaminen; työ, johon UUT voi osallistua.

UUT on nyt kouluttanut uskontojen ongelmia avaavia kokemusasiantuntijoita niin median kuin muun muassa terveydenhuollon ammattilaisten käyttöön. Yhteiskunnan keskusteluissa on edelleen vahva rooli uskonnollisten yhdistysten edustajilla, mutta uskontojen uhrien – tai edes rivijäsenien – edustus on edelleen liian pieni. Toivon UUT:n parantavan tätä keskustelua niin kokemusasiantuntijakoulutuksella kuin omalla suoralla vaikuttamisellaankin.

On mahdollista, että kuluvalle vuosikymmenellä vertaistuen pariin hakeutuu myös lisää muita kuin perinteisessä mielessä koetun uskonnon uhreja. Sosiaalinen media on tuonut mukanaan esimerkiksi paljon itseoppineita ravintoguruja, joiden ympärille on muodostunut kulttitoimintaa. Samoin WinCapitan ja OneCoinin kaltaiset pyramidihuijaukset tuottavat tuhansia uhreja, jotka ovat luottaneet heitä ohjanneisiin johtajiin. Näiden lisäksi on vielä valtaisa määrä erilaisia salaliittoteorioita, joiden takia ihmiset voivat menettää läheisiään. Jää nähtäväksi, mitä tulevaisuus tällä saralla tuo tullessaan.

Uskonnolliset yhteisöt käyvät tällä hetkellä kovasti sisäistä dialogia, miten oma uskonnollinen ohjeistus saadaan sopimaan yhteen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen tukemisen kanssa. Tässä riittää työn sarkaa tehtäväksi yhteisöille. UUT on jo pidemmän aikaa tarjonnut pääkaupunkiseudulla omaa ryhmää sateenkaari-ihmisille ja tässä on varmasti vielä lisää tehtävää. Samoin lasten asema uskonnollisissa yhteisöissä ei tällä hetkellä vastaa sitä, miten yhteiskunnan tulisi pitää huolta heikoimmassa asemassa olevistaan. Näissä asioissa UUT:lla on mahdollisuus olla esillä ja kommunikoida säännöllisesti esimerkiksi lapsiasiavaltuutetun kanssa.

Kaiken kaikkiaan kuluva vuosikymmen tulee toivottavasti olemaan antoisa UUT:lle. Työtä riittää edelleen, mutta samalla yhdistyksen asema yhteiskunnallisessa keskustelussa on vakiintunut koko ajan enemmän. Organisaatorakenne ja vertaistuki-prosessit ovat jo hyvällä mallilla ja ihmisten auttaminen digita-

lisena aikakautena on teknisesti entistä helpompaa. Psyykkisesti sen vaatimat voimavarat eivät ole kuitenkaan helpottaneet yhtään.

UUT toivottaa tervetulleiksi mukaan toimintaan kaikki asiasta kiinnostuneet! 2020-luvulla toiminta ei muutu millään muotoa tarpeettomaksi, vaan työtä on edelleen tehtävänä ja vapaaehtoisille on tarvetta. Uskonyhteisöjä jättävät ihmiset tarvitsevat tukea jatkossakin.

LOPPUSANAT

Tässä oli kertomuksia, kokemuksia ja historiaa UUT:n ensimmäiseltä reilulta 30 vuodelta.

Näin kirjoittajan näkökulmasta oli mielenkiintoista sukeltaa UUT:n eri aikakausiin ja huomata toiminnan kehittyminen. Alussa ilmeni tarve auttaa ja syntyi ryhmä vapaaehtoisia tekemään työtä toisten hyväksi. Tämä halu auttaa muita ei ole muuttunut 30 vuodessa mihinkään vaan edelleen vapaaehtoiset tekevät intohimoisesti työtä sen eteen, että uskonnon uhreja olisi yhä vähemmän ja jotta he saisivat kaipaamaansa apua.

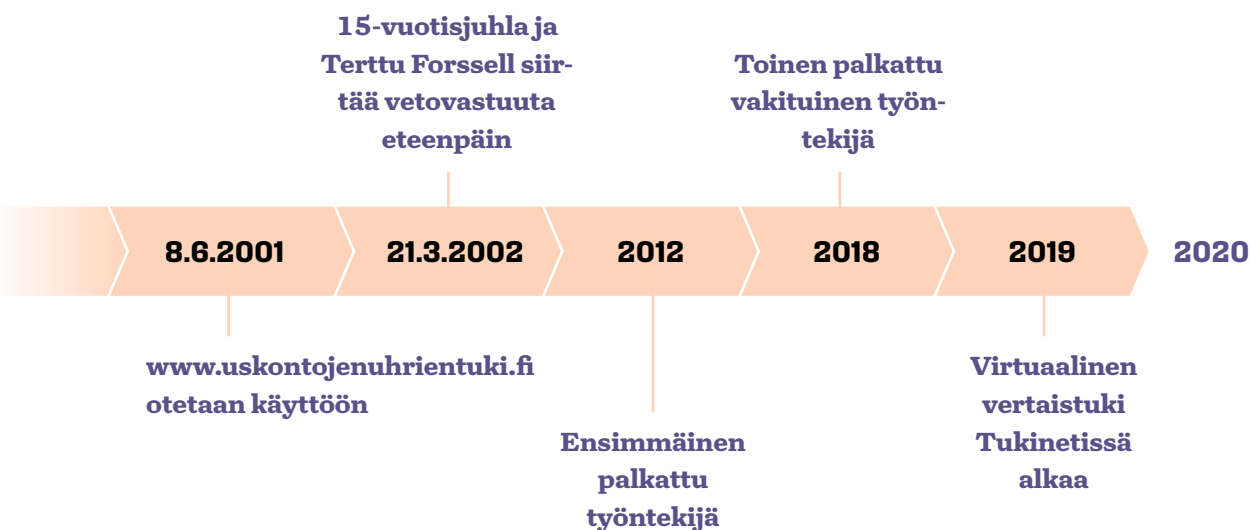
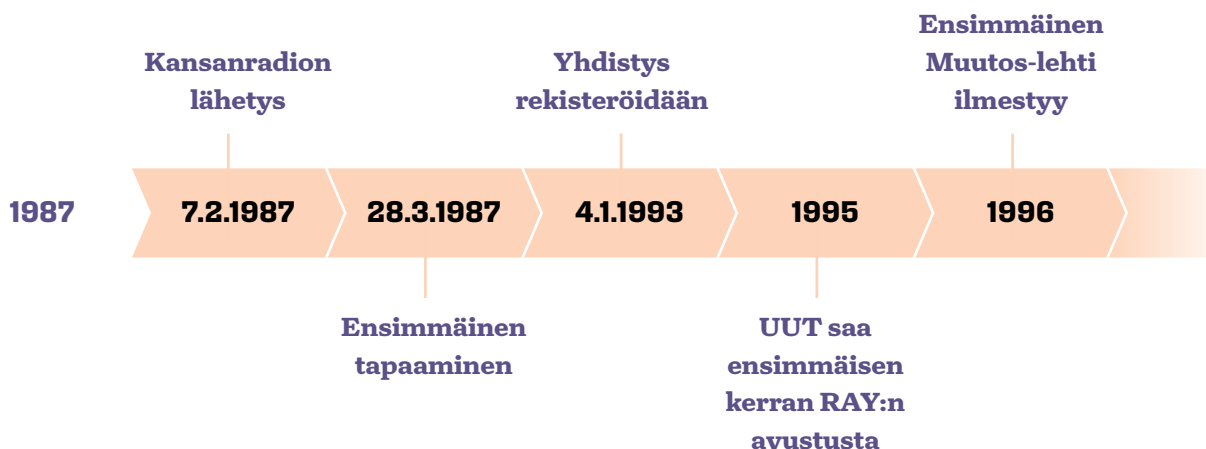
Uskonnon uhri oli terminä vasta nousemassa esiin 1980-luvulla, mutta nykypäivänä sen määritelmä on jo selkeä, aiheesta on lukuisia tietokirjoja ja yhdistyksen toiminta tuo termiä koko ajan esiin. Osansa tähän asioiden paranemiseen on tietysti UUT:lla. Yhdistyksen aktiivit ovat pitäneet asioita pinnalla jo yli 30 vuotta. Se on saavutus mille tahansa järjestölle, mutta eritoten yhdistykselle, jonka todellinen rahoitus alkoi vasta alle kymmenen vuotta sitten.

Kuvan 4 aikajana kuvaa osan merkkipaaluista, joita yhdistyksen kehityskaarelta on havaittavissa. Vuosien saatossa on ollut mitä erilaisimpia tapahtumia ja sattumia, mutta kaiken kaikkiaan yhdistyksen edistyminen ollut tasaista ja varmaa.

Ensimmäiset 30 vuotta pitivät sisällään vauhtia, monenlaista tapahtumaa ja sattumuksia. Mitä tulevaisuus tuo tullessaan, sitä emme vielä tiedä, mutta suurella mielenkiinnolla seuraan UUT:n työtä ja pyrin itsekin auttamaan yhdistystä eteenpäin. Maailmaa muuttuu koko ajan ja siinä samassa niin uskon-

not kuin niiden pyhien tekstien tulkinnatkin. Ei ole kuitenkaan näköpiirissä, että UUT:n työ olisi loppumassa. Palataan asiaan vaikkapa yhdistyksen täyttäessä 50 vuotta.

Kuva 4: Yhdistyksen merkipaalut aikajanalla.

USKONTOJEN UHRIEN TUKI UUT RY NUMEROINA JA TILASTOINA

Nimi: Uskontojen uhrien tuki UUT ry

Perustettu: 1987, rekisteröity 1993

Jäseniä: 410 (2019)

Vertaistukipaikkakuntia: 12 (2019)

Vertaistukitapaamisia: 134 (2019)

Vertaistukitapaamisissa käyneitä ihmisiä: 874 (2019)

Vapaaehtoisia: n. 50 (2019)

Palkattua henkilökuntaa: 2 kokoaikaista ja 2 osa-aikaista (2019)

Julkaisee Muutos-lehteä kerran vuodessa

Verkossa: www.uskontojenuhrientuki.fi

UUT:n merkittäviä julkaisuja

Uskontojen uhrien tuki UUT ry, 2005, *Muutoksen vuodet 2000–2004*, ISBN 952-91-9430-7

Uskontojen uhrien tuki UUT ry, 2006, *Kun uskonnollinen yhteisö ahdistaa* (DVD), ISBN 952-92-1261-5

Valkila, Joni: *Vanhoillislestadiolaisten ehkäisykiellon eettisyys ja yhteisöstä irtaantuneiden määrä*. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 1/2013.

Valkila, Joni ja Peltoniemi, Jari-Pekka: *Selvitystyö lapsiasiavaltuutetulle: Lasten oikeuksien toteutumisessa Jehovan todistajien keskuudessa on vakavia puutteita*. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 2/2013.

Valkila, Joni ja Peltoniemi, Jari-Pekka: *Jehovan todistajien oikeuskomiteoiden toiminta ja karttamisrangaistukset*. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 1/2014.

Valkila, Joni ja Peltoniemi, Jari-Pekka: *Epäiltyjen seksuaalirikosten käsittely Jehovan todistajien oikeuskomiteoissa*. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 2/2014.

Valkila, Joni ja Peltoniemi, Jari-Pekka: *Miten yhteiskunnan tulisi puuttua Jehovan todistajien oikeuskomiteoiden toimintaan ja karttamisrangaistuksiin?* Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 3/2014.

Valkila, Joni: *Selvitys lapsiasiavaltuutetulle: Joitakin lasten hyvinvoinnin kannalta ongelmallisia ilmiöitä uskoryhteisöissä*. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 1/2015.

Valkila, Joni ja Peltoniemi, Jari-Pekka: *Selvitystyö Jehovan todistajien verituotteiden käyttökiellosta*. Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n selvityksiä 1/2016.

UUT:n järjestämiä seminaareja

15-vuotisjuhla, 21.3.2002, Balderin sali, Helsinki.

Seminaari hengellisestä väkivallasta, 22.11.2013, Balderin sali, Helsinki.

Vanhoillislestadiolaisuus murroksessa?, 2.12.2015, Oulun pääkirjaston Pakkalan sali, Oulu.

Jäähvyäiset hengelliselle väkivallalle, 7.2.2020, Eurooppasali, Helsinki.

PUHEENJOHTAJAT YHDISTYKSEN HISTORIASSA

Rekisteröimättömänä yhdistyksenä:

Matti Martikainen	1987–1990
Maija-Liisa Somiska	1990–1993

Rekisteröitynä yhdistyksenä:

Maija-Liisa Somiska	1993
Terttu Forsell	1993–2000
Leena Ranta	2000–2001
Terttu Forsell	2001–2002
Aki Härkönen	2002–2007
Sari Myllymäki	2008–2009
Joni Valkila	2009–2012
Antti Pietilä	2012
Aki Härkönen	2012–2014
Antti Kaskela	2015–2016
Terho Miettinen	2016–2018
Pia Puolakka	2018–

LÄHTEET

Suurin osa tästä julkaisusta pohjaa haastatteluihin, joita on tehty vuosina 2017–2020. Olen haastatellut seuraavia henkilöitä: Madeleine Blomqvist, Anniina Enbuska, Terttu Forsell, Ina Gummerus, Tom-Kristian Heinäaho, Leena Huovinen, Aki Härkönen, Jouko Kirves, Kristiina Kouros, Matti Liljeqvist, Klaara Lähteenaro, Elina Multisilta, Sami Nykter, Jari-Pekka Peltoniemi, Pia Puolakka, Jukka Saarenpää, Joni Valkila ja Hanni Wienkoop. Tämän lisäksi osa haastatelluista haluaa pysyä nimettöminä.

Haastattelujen lisäksi olen saanut käsiini paljon vanhoja asiakirjoja ja dokumentteja, joista on voinut lukea ajan kuvaa UUT:n kehityksestä. Tällaisia ovat olleet muun muassa toimintakertomukset eri vuosilta, Muutos-lehdet, vuosikokousten pöytäkirjat ja muut muistiinpanot. Tämän lisäksi on muutama kirjallinen julkaisu, joista on ollut apua kirjoittamisessa. Seuraavassa on listattu laajimmat:

Illman, Ruth, Ketola, Kimmo, Latvio, Riitta & Sohlberg, Jussi (toim.), 2017, *Monien uskontojen ja katsomusten Suomi*, Kirkon tutkimuskeskus, Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 48, ISBN 978-951-693-359-0

Kukkula, Tanja, 2007, *Mikä tekee uskonnosta painostavan? – Tutkimus uskonnollisen painostuksen kokemuksesta kokijan näkökulmasta*, Uskontotieteen pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto; Kulttuurien tutkimuksen laitos

Linjakumpu, Aini, Vastapaino, 2015, *Uskonnon varjot – Hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä*, ISBN 9789517685009

Nieminen, Eija, 1990, *Uskonnon Uhrin ja uskonnollisen painostuksen kokemus. Uskonnollinen painostus -ilmiön kartoitusta uhrin kokemukseen perustuvan tapaustutkimuksen avulla*, Uskontotieteen pro gradu-tutkielma, Turun yliopiston; Kulttuurien tutkimuksen laitos

Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja 79, 2019, *Turvallinen seurakunta*, ISBN 978-951-789-636-8

Uskontojen uhrien tuki UUT ry, 2005, *Muutoksen vuodet 2000–2004*, ISBN 952-91-9430-7

UUT – 30 vuotta tukea uskontojen uhreille kertoo Uskontojen uhrien tuki UUT ry:n tarinan: yhdistyksen perustamisen 1980-luvun lopulla, rekisteröitymisen 1990-luvun alussa ja kasvun siitä eteenpäin. Ääneen pääsevät niin alkuvuosina vaikuttaneet kuin myöhemmin mukaan liittyneet UUT-aktiivit ja vapaaehtoiset. Yhdistyksen punainen lanka on ollut auttaa ihmisiä ja ehkäistä hengellistä väkivaltaa Suomessa. Se huokuu tekemisessä läpi vuosikymmenten. Nyt vihdoin tarina on laitettu kansien väliin.

Kirjoittaja Erno Vanhala työskentelee yliopisto-opettajana LUT-yliopistossa, on yhtenä ohjaajana Tampereella UUT:n vertaistuessa sekä toimii UUT:n hallituksen varapuheenjohtajana.